

Jakša Raguž

UDK 35Bjelovar)“1991/1995”
Izvorni znanstveni članak
Rukopis prihvaćen za tisak: 9. 10. 2014.

BORBENO DJELOVANJE POSEBNE JEDINICE POLICIJE POLICIJSKE UPRAVE BJELOVAR OMEGE 1991. GODINE

Sažetak

Posebna jedinica policije Policijske uprave Bjelovar *Omege* osnovana je 23. veljače 1991. kao prva regionalna jedinica specijalne policije u Hrvatskoj. Pokrivala je područje od zapadne Slavonije do Podravine. Zapovjednici su bili Miralem Alečković i Hamdija Mašinović, a kroz *Omege* je tijekom rata prošlo 302 djelatna i 418 pričuvnih pripadnika. Prvo djelovanje jedinica je imala u Pakracu 2. ožujka 1991. čime je postala prva hrvatska oružana postrojba koja je borbeno djelovala u Domovinskom ratu. Nakon serijala intervencija u Pakracu slijedila je obrana Gline, te tragična epizoda zasjede u Siraču u kojoj su poginula dva, a ranjena sedmorica pripadnika. Potom je tu ne manje tragična epizoda u Kusunjama u kojoj se pokušalo spasiti bjelovarske gardiste. Slijede bitke za Daruvar i Doljane te deblokada Pakraca probojem kroz Kukuljevac. U rujnu je jedinica imala ključnu ulogu u osvajanju vojarni JNA u Doljanima i Bjelovaru. Do kraja 1991. godine *Omege* su nastavile svoj ratni put na liniji Pakrac - Lipik, gdje su intervenirali čak 9 puta. Jedinica je bila i jednim od ključnih čimbenika uspjeha u operaciji *Otkos-10* kojom je oslobođena Bilogora. Također je sudjelovala i u oslobodilačkim operacijama *Papuk 91* i *Alfa*. Tijekom Domovinskog rata poginulo je šest pripadnika jedinice dok su 43 ranjena.

Ključne riječi: specijalna policija, *Omege* Bjelovar, zapadna Slavonija, 1991. godina, *Otkos-10*.

Iako je slovo Ω posljednje u grčkom alfabetu, Posebna jedinica policije Policijske uprave Bjelovar *Omege* bila je prva regionalna postrojba specijalne policije osnovana u Republici Hrvatskoj. Tijekom Domovinskoga rata postrojba je prošla sva hrvatska ratišta i postigla velike borbene uspjehe. Zbog specifičnosti zadataka koje je obavljala, o njezinu ratnom putu tada se malo pisalo. Godine 1993. pojavio se prvi sažet prikaz njezina dotadašnjega borbenog djelovanja.¹ Od tada se o toj postrojbi pisalo fragmentarno u nizu djela s tematikom Domovinskoga rata. U ovome radu detaljnije se prezentira borbeno djelovanje *Omege* tijekom prve godine njihova postojanja i djelovanja.

¹ „Policajci posebnog kova“, *Halo 92– glasilo MUP-a RH*, (Zagreb) br. 19., 28. VI. 1993., 13.

Slika 1. Grb Posebne jedinice policije Policijske uprave Bjelovar

Osnutak

Početak 90-ih godina Policijska uprava (PU) Bjelovar bila je prostorno jedna od najvećih u organizacijskom ustroju Ministarstva unutarnjih poslova (MUP) Republike Hrvatske. Obuhvaćala je Zajednicu općina Bjelovar, koju je činilo devet općina s isto toliko policijskih stanica (PS): Bjelovar, Čazma, Daruvar, Grubišno Polje, Đurđevac, Koprivnica, Križevci, Pakrac i Virovitica, od čega su tri pokrivalo izuzetno krizne općine: Pakrac, Daruvar i Grubišno Polje.²

Otprije je, na razini Socijalističke Republike Hrvatske, postojala Jedinica za posebne zadatke Republičkog Sekretarijata za unutrašnje poslove (RSUP) te posebne jedinice milicije u 36 općinskih sekretarijata za unutrašnje poslove (SUP) jačine odjeljenja, vodova, ojačanih vodova i četa. Jedna od tih posebnih jedinica milicije jačine voda (40), od tri odjeljenja od po 13 milicionara iz Bjelovara, Koprivnice i Virovitice, bila je pri Sekretarijatu unutrašnjih poslova Bjelovar, i to u sastavu okupljanja.³ Nakon što je Sabor 29. lipnja 1990. donio odluku o uklanjanju ideološkog znakovlja i naziva iz republičkih institucija, uslijedila je transformacija ukupne represivne institucije kojom je Republički sekretarijat unutrašnjih poslova postao Ministarstvo

² Dragutin HUBAK, *Policija na braniku Hrvatske 1991-1992.*, Bjelovar, 1994., 17.

³ Godišnji izvještaj Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove/Služba javne sigurnosti SR Hrvatske za 1989. godinu, Zagreb, travanj 1990., 161-168. Preslika u posjedu autora. Svi dokumenti za koje se ne navode arhivski fondovi preslike su u posjedu autora.

unutarnjih poslova, regionalni sekretarijati unutrašnjih poslova postali su policijske uprave, stanice javne sigurnosti policijske stanice, a milicionari policajci.⁴ Tijekom te transformacije bjelovarski vod posebne milicije, zbog nepovjerenja i nepovoljnog nacionalnog sastava, rijetko je upotrebljavan, osim u potrazi za serijskim ubojicom Vinkom Pintarićem.⁵ Na razini Sekretarijata unutrašnjih poslova Bjelovar djelatnici srpske nacionalnosti (zastupljeni iznadproporcionalno) otvoreno su se protivili novoj vlasti prijeteci prevratom.⁶ Da nepovjerenje i prijetnje nisu bili bez osnove, pokazuje to što ih se velik broj 1991. godine uključio u pobunu.⁷ U tim okolnostima Policijska uprava Bjelovar popunjava se sa 130 domoljubno orijentiranih mladića hrvatske nacionalnosti, voljnih suprotstaviti se očitim velikosrpskim nasrtajima na Hrvatsku.⁸

Izbijanje srpske pobune u Hrvatskoj brzo se odrazilo na području Policijske uprave Bjelovar, gdje dosta srpskog stanovništva potpada pod utjecaj Srpske demokratske stranke (SDS) i njezina projekta Velike Srbije. SDS već ujesen 1990. izaziva nemire u zapadnoj Slavoniji. U Pakracu, Daruvaru, Grubišnom Polju, Virovitici, pa čak i u Bjelovaru, gdje su Srbi činili 8% stanovništva, od 19. kolovoza do 2. rujna održavao se referendum o srpskoj autonomiji.⁹ U Odmaralištu *Rade Končar* na Zvečevu 25. i 26. rujna 1990. na sastanku rukovodstva zapadnoslavonskog SDS-a dogovoren je plan izazivanja ekscenstivnih situacija u zapadnoslavonskim općinama.¹⁰ Provedba je ubrzo počela. Nakon što su 29. rujna 1990. srpski pobunjenici napali policijske postaje na Banovini, i ispred Policijske stanice Pakrac organizirano se okupio velik broj pakračkih Srba, dijelom naoružanih, kako bi spriječili da se oružje pričuvne policije preveze u Policijsku upravu Bjelovar. Potom je iz Policijske stanice Pakrac dobivena obavijest da će u noći s 8. na 9. listopada lokalni Srbi napasti tu policijsku stanicu, zbog čega je dignut sav raspoloživi djelatni sastav policije. Krajem godine na cestama oko Pakraca pojavljuju se barikade.¹¹ Ti i drugi incidenti pokazali su da

⁴ Odluka Sabora SR Hrvatske da se pristupi raspravi o promjeni Ustava SR Hrvatske. KI: 012-02/90-01/01., od 29. VI. 1990. *Narodne novine* (Zagreb) br. 28., od 30. VI. 1990., „Policajac XXI. stoljeća“ i „Prvi na braniku domovine“, *Halo 92* br. 46., 29. IX. 1995., 9-12, 39.

⁵ Usmeno priopćenje Ivice Jureneca od 30. V. 2014.

⁶ Obavijest PU Bjelovar o Milanu Cindriću. Br: 511-02-01-SP-34/91., od 22. I. 1991., Željko KARAULA, *Moderna povijest Bjelovara 1871.-2010. – Od razvojačenja Varaždinske krajine do suvremenog Bjelovara.*, Bjelovar – Zagreb, 2012., 660.

⁷ „Neosvojiva tvrđava“, *Halo 92*, br. 2., 25. I. 1992., 12.

⁸ Mato ĆURAK, *Moji suborci – Domovinski rat 1990.-1995.*, Bjelovar, 2008., 46.

⁹ Ž. KARLAULA n. dj., 659.

¹⁰ Depeša Službe državne sigurnosti – Centar Osijek, br.: 899., od 1. X. 1990.

¹¹ Obavijest SJS Pakrac o dojavi o pripremi napada na SJS Pakrac, br.: 511-02-70/10-1283/90., od 9. X. 1990., Depeša SJS Pakrac, br.: 511-02-70/13-1400/90., od 1. XI. 1990.

je sukob s pobunjenim Srbima i Jugoslavenskom narodnom armijom (JNA) koja ih je podržavala neizbjeжан. Stoga se i na bjelovarskom području 1990. godine pristupa obrambenim pripremama.¹² U njima policija, kao osnova obrane i sigurnosti, ima ključnu ulogu. U sklopu tih priprema, odlukom ministra unutarnjih poslova 23. veljače 1991., unutar djelatnog sastava policije Policijske uprave Bjelovar ustrojava se Posebna jedinica policije (PJP) u sastavu okupljanja, koja na temelju upute ministra unutarnjih poslova 5. ožujka 1991. postaje postrojba stalnog sastava. Odlukom ministra unutarnjih poslova od 4. prosinca 1991. Posebna jedinica policije mijenja naziv u Specijalna jedinica policije (SJP).¹³ Bjelovarska Posebna jedinica policije bila je prva regionalna postrojba specijalne policije osnovana u Hrvatskoj. Do tada su takve postrojbe postojale samo na razini republike, npr. Antiteroristička jedinica (ATJ) *Lučko*, no ne i na razini policijskih uprava. Razlog zašto je Policijska uprava Bjelovar bila prva, leži u prostornom rasporedu pobunjenički orijentiranog srpskog stanovništva koje je ugrožavalo dolinu Drave prijeteci odsijecanjem Slavonije od središnje Hrvatske.

Posebnu jedinicu policije u prvoj je fazi činilo oko 80 psihofizički najsposobnijih policajaca iz svih devet policijskih stanica policijske uprave, organiziranih u jednu satniju.¹⁴ Rješenjem pomoćnika ministra unutarnjih poslova Krešimira Mikulčića, zapovjednikom satnije imenovan je Hamdija Mašinović. Satnija je bila ustrojena od tri voda, od kojih je svaki imao po tri odjeljenja (desetine). Zapovjednik 1. voda bio je Mirko Cindrić, 2. voda Vinko Pavlović i 3. voda Mato Šijić. Organizaciju, selekciju i ustroj Posebne jedinice policije proveli su pomoćnik načelnika za operativne poslove javne sigurnosti Policijske uprave Bjelovar Mirko Kirin, Miralem Alečković (obojska došla iz Antiterorističke jedinice *Lučko*) i zapovjednik Hamdija Mašinović.¹⁵ S obzirom na brojne objekte Jugoslavenske narodne armije u Bjelovaru, a time i jaku obavještajnu mrežu, Posebna jedinica policije premještena je iz Bjelovara.¹⁶ Odlukom općinskih vlasti Bjelovara Nastavni centar Općinskog štaba teritorijalne obrane (TO) Bjelovar *Kukavica* kod Velike Pisanice ustupljen je Policijskoj upravi Bjelovar na privremeno korištenje. S obzirom na to da je zadovoljavao sve potrebe, Policijska je uprava 28. veljače 1991. u njega smjestila Posebnu jedinicu policije. Taj je dan ujedno bilo i prvo okupljanje pripadnika Posebne jedinice policije. Tu je provedeno naoružavanje i vojno-policijska obuka.¹⁷ Dio oružja i opreme naslijeđen je od bivšeg voda posebne mili-

¹² Jure ŠIMIĆ, Antun PERČULIJA, Stanko ŠTIMAC, Stjepan BUDINSKI, Stjepan IVANIĆ, Josip TOMŠIĆ, *Bjelovar u Domovinskom ratu – svjedoci vremena*, Bjelovar, 1997., 67-73.

¹³ „Policajci posebnog kova“, *Halo* 92, br. 19, 28. VI. 1993., 13.

¹⁴ *Borbeni put Specijalne jedinice policije (SJP) PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁵ Hamdija Mašinović, „Struktura PJP „Omega“ 1991. god.

¹⁶ Usmeno priopćenje Zorana Marasa 14. V. 2014.

¹⁷ Depeša PU Bjelovar o poduzetim mjerama, br: 511-02-01-3211/2-91. od 5. V. 1991.

cije. S obzirom na činjenicu da će se idućih mjeseci sigurnosna situacija pogoršavati, procijenjeno je da je opasno koncentrirati ljudstvo na jednome mjestu, pa je u rujnu 1991. odlučeno da će u *Kukavici* ostati Prva satnija, dok je Druga satnija dislocirana u novu bazu u planinarskom domu *Kamenitovac* kod sela Veliko Trojstvo.¹⁸

Prva intervencija u Pakracu 2. – 30. ožujka 1991.

Tek što je osnovana, postrojba je morala krenuti na prvu zadaću. U Općini Pakrac, gdje je SDS preuzeo vlast, na sjednici Skupštine Općine 22. veljače 1991. donesena je odluka o pripajanju te općine Srpskoj Autonomnoj Oblasti Krajini i da se Policijska stanica Pakrac preimenuje u općinski Sekretarijat unutrašnjih poslova (SUP) te se podredi Sekretarijatu unutrašnjih poslova Srpske Autonomne Oblasti Krajine.¹⁹ Provođeci tu odluku, policajci srpske nacionalnosti 1. su ožujka napali i zarobili svoje kolege Hrvate, a policijska vozila, oružje i streljivo iz skladišta i sredstva veze odnijeli iz zgrade policije, te time naoružali druge pakračke Srbe. Hrvatsko vrhovništvo nije bilo spremno prihvatiti okupaciju još jedne hrvatske općine, te su po zapovijedi ministra unutarnjih poslova 2. ožujka u Pakrac upućene Posebna jedinica policije Policijske uprave Bjelovar i Antiteroristička jedinica *Lučko* sa zadaćom da uspostave redovno stanje u Policijskoj stanici i Općini Pakrac.²⁰ Iz Bjelovara, gdje su se već tijekom 1. ožujka obavljale pripreme za to, u ranim jutarnjim satima upućeno je oko 80 specijalaca na intervenciju u Pakrac. Napredujući iz Badljevine, sela između Daruvara i Pakraca, u šumi Krndija naišli su na barikade koje su brzo uklonili te su oko 6 sati ušli u Pakrac. Istodobno je Antiteroristička jedinica *Lučko* išla iz Kutine. Po dolasku u grad skupina bjelovarskih specijalaca, pod zapovjedništvom Mirka Kirina, Miralema Alečkovića i Hamdije Mašinovića, ulazi u zgradu Općine, gdje uhićuje više naoružanih policajaca Srba, čuvara i civila. Potom je druga skupina, predvođena Mašinovićem ušla u zgradu Policijske stanice Pakrac i također razoružala i uhitila više policajaca srpske nacionalnosti. Oko obje zgrade postavljeni su punktovi, a stigli su i pripadnici Antiterorističke jedinice *Lučko*. Kada su drugi srpski pobunjenici shvatili što se događa, iz okolnih zgrada i s brda Kalvarija oko 7 sati otvorili su jaku paljbu iz pješačkog oružja na punktove specijalaca, koja je trajala pola sata i bila bez posljedica. Za vrijeme pucnjave u zgradi Općine nalazio se zamjenik ministra unutarnjih poslova Perica Jurić s predstavnicima Saveznog sekretarijata unutrašnjih poslova iz Beograda, koji su imali posebnu zadaću – nadzor postupanja hrvatske policije. Kako bi suzbili pobunjenike, specijalci iz obje postrojbe krenuli su, uz zaštitu borbenog oklopnog vozila (BOV), u

¹⁸ Usmeno priopćenje Zorana Marasa 24. ožujka 2014. i Usmeno priopćenje Ivice Jureneca od 30. V. 2014.

¹⁹ „Branimo svoja ognjišta“, *Srpska nova riječ – glasilo Skupštine SAO Krajine*, br. 30., 29. XI. 1991., 10.

²⁰ D. HUBAK, n. dj., 17.

„čišćenje“ širega područja grada, te su ga uskoro stavile pod kontrolu. U poslijepodnevnom satima ponovno su s Kalvarije napadnuti punktovi specijalaca. Ubrzo su u Pakrac ušle oklopno-motorizirane snage Jugoslavenske narodne armije, rasporedivši se u centru grada, ispred Vladikina dvora i zgrade Općine, gdje se okupio veći broj građana srpske nacionalnosti protestirajući protiv specijalaca. I hrvatska strana dobiva pojačanje dolaskom drugih specijalnih postrojbi: Rakitje, Pionirac, Kumrovec. Nakon cjelodnevnih pregovora predstavnika Hrvatske, Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Jugoslavenske narodne armije i lokalnih Srba ponovo je oko 18 sati počela pucnjava po zgradi policije i općine.²¹ Idućih dana uslijedilo je vraćanje oružja koje su pobunjenici odnijeli iz policijske stanice, nakon čega kontrolu nad gradom preuzima redovna policija.²²

Slika 2. Bjelovarski specijalci u prvoj intervenciji u Pakracu 2. ožujka 1991.

Bjelovarski su specijalci u Pakracu ostali do 5. ožujka, kada se, na zahtjev pakračkih Srba, vraćaju u *Kukavicu*. Već sutradan, preobučeni u odore djelatne policije, vraćaju se u Pakrac i zajedno s djelatnom policijom obavljaju redovne zadaće do kraja ožujka.²³ Od tada pa do kraja Domovinskoga rata u tom gradu nije bilo mira. Pakrac, kao sjedište Slavonske eparhije i jedino urbano naselje zapadne Slavonije s relativnom srpskom

²¹ *Borbena put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omege“ 1991. – 1995.*, M. ĆURAK, *Moji suborci*, 47-49, 435-437 i M. ĆURAK, *Mi smo htjeli*, 61-62.

²² „Branimo svoja ognjišta“, *Srpska nova riječ – glasilo Skupštine SAO Krajine*, br. 30, 29. XI. 1991., 10.

²³ M. ĆURAK, *Moji suborci*, 49. i *Borbena put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omege“ 1991. – 1995.*

većinom, trebao je postati glavni grad srpske državne tvorbe u tom dijelu Hrvatske. Stoga je 1991. godine postao središte antihrvatskih političkih zbivanja i velikosrpske pobune u zapadnoj Slavoniji. Mjeseci nakon intervencije protjecali su u miniranjima objekata i propucavanjima. Pakrac je za Posebnu jedinicu policije Policijske uprave Bjelovar, zbog složene etničko-političko-vojne situacije, bio mjesto gdje je najčešće intervenirala, najduže boravila i imala najteža borbena djelovanja pružajući na taj način pomoć djelatnicima Policijske stanice Pakrac i drugim braniteljima.²⁴

Obuka i opremanje

Nakon relativnog smirivanja stanja u Pakracu Posebna jedinica policije vraća se u bazu. Tijekom idućih dana Posebnu jedinicu policije napušta petnaestak pripadnika (uglavnom školovanih policajaca ili polaznika tečaja u Valbandonu), koji se vraćaju u djelatnu policiju.²⁵ S druge strane, rezultat daljnje eskalacije srpske pobune bilo je javljanje sve više dragovoljaca u Policijsku upravu Bjelovar koji su željeli ući u Posebnu jedinicu policije. Nakon intenzivne selekcije broj kandidata bio je dovoljan za formiranje još jedne satnije.²⁶ Tako početkom travnja nastaje Druga satnija Posebne jedinice policije s četiri voda. Zapovjednikom je imenovan Josip Trogrlić, a zapovjednicima vodova Jozo Ćurić, Ivica Jurenec i Siniša Toth. S nastankom te satnije dolazi do zapovjednog preustroja Posebne jedinice policije, čijim zapovjednikom 11. travnja 1991. postaje Miralem Alečković, a pomoćnici zapovjednik Prve satnije Hamdija Mašinović, zapovjednik Druge satnije Josip Trogrlić i Damir Lauš. Alečković je bio zapovjednik do 1. rujna 1991., kada napušta postrojbu i odlazi u SZUP Bjelovar. Zapovjednikom tada postaje Hamdija Mašinović; ostaje na toj dužnosti do 2001. godine, kada je postaja rasformirana. Novim pomoćnikom zapovjednika 1. rujna imenovan je Zdenko Radić. Glede nadređene zapovjedne strukture, u sklopu Policijske uprave Bjelovar za Posebnu jedinicu policije bio je izravno nadležan pomoćnik načelnika Mirko Kirin, dok su se načelnici mijenjali.²⁷ Od osnutka Posebne jedinice policije do 23. kolovoza 1991. načelnik PU-a Bjelovar bio je Ivan Srnec, kada ga nasljeđuje Josip Hajdinjak.²⁸ U *Kukavici* se tijekom proljeća 1991. provodila intenzivna obuka prema programu koji je izradio Mirko Kirin. Mašinović se bavio policijskim aspektima obuke, Trogrlić vojnim aspektima, a Lauš borilačkim vještinama.²⁹

²⁴ D. HUBAK, n. dj., 17.

²⁵ Hamdija Mašinović, „Struktura PJP „Omega“ 1991. god. i Usmeno priopćenje Ivice Jureneca od 30. V. 2014.

²⁶ Depeša PU Bjelovar o poduzetim mjerama, br.: 511-02-01-3211/2-91., od 5. V. 1991.

²⁷ Hamdija Mašinović, „Struktura PJP „Omega“ 1991. god.

²⁸ Dopis PU Bjelovar, br.: 511-02-6462/91., od 23. VIII. 1991.

²⁹ Hamdija Mašinović, „Struktura PJP „Omega“ 1991. god.

U koordinaciji s Ministarstvom unutarnjih poslova, posebice s Antiterorističkom jedinicom *Lučko*, koja joj je postala glavno logističko središte, bjelovarska Posebna jedinica policije intenzivno se naoružava. Na konspirativan način dovoze se ručni protutenkovski bacači (RPG 7V) kojima se ojačava borbena moć. Aktivnosti oko naoružavanja na relaciji Zagreb – Bjelovar provodile su se tajno zbog praćenja obavještajne službe Jugoslavenske narodne armije i SDS-a. Određena količina kalašnjikova dobivena je i od Hrvatske demokratske zajednice (HDZ). Tako se oblikovala borbena opremljena i moralno izuzetno spremna postrojba za interventno djelovanje, koja je tijekom rata dobila naziv *Omega*.³⁰

Ime je nastalo od pozivnog znaka u sustavu veze Ministarstva unutarnjih poslova, u kojem je Mirko Kirin imao pozivni znak *Vihor*, a Hamdija Mašinović *Omega*. Taj pozivni znak potom se kao ime prenio na cijelu postrojbu, te je postupno prihvaćen kao njezin službeni naziv.³¹ S prvim djelovanjima *Omega* pristupilo se primanju dragovoljaca koji su zadovoljavali psihofizičkim kvalitetama i domoljubljem u pričuvni sastav. Tako u travnju nastaje pričuvna postrojba *Plavi 3* zapovjednika Tihomira Trnskog. Naknadno nastaje druga borbena pričuvna skupina, *Kvon 1*, sastavljena od članova Taekwondo kluba Bjelovar, kojom je zapovijedao Dražen Stilinović. Ta skupina bila je smještena s Drugom satnijom u *Kamenitovcu*. Obje skupine iskazale su se u pripremama za borbena djelovanja *Omega* sudjelujući u nabavi materijalno-tehničkih sredstava za naoružavanje i opremanje. Naknadno, 25. studenoga 1991. provedena je selekcija pričuvnog sastava temeljne policije te je nakon toga ustrojena pričuva direktno vezana za *Omega*. Pripadnici pričuvnog sastava sudjelovali su u pojedinim borbama, pri čemu je nekolicina u konkretnim akcijama pokazala hrabrost i požrtvornost dajući puni doprinos izvršavanju zadaća, a neki prelaze i u aktivni sastav. Tijekom Domovinskoga rata kroz pričuvni sastav prošlo je 418 pripadnika.³²

Treba spomenuti da je *Kukavica* tijekom proljeća i ljeta 1991. bila svojevrsno prihvatilište za ročne vojnike koji su napuštali Jugoslavensku narodnu armiju. Nakon što bi dežurni rukovoditelji postrojbe obavili s njima informativne razgovore, prevozili su ih na željene destinacije, sukladno odluci hrvatske Vlade.³³

U *Kukavici* se u tom razdoblju dogodila prva tragedija. Naime 20. svibnja pripravnik Posebne jedinice policije Zlatko Vukšić (1969.) iz Podgorja kod Virovitice počinio je suicid iz pištolja.³⁴

³⁰ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

³¹ Hamdija Mašinović, „Struktura PJP „Omega“ 1991. god.

³² *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* i „Policajci posebnog kova“, *Halo* 92, br. 19., 28. VI. 1993., 13.

³³ Usmeno priopćenje Ivice Jureneca od 30. V. 2014.

³⁴ Obavijest PU-a Bjelovar o samoubojstvu priprav. policajca Vukšić Zlatka, br.: 511-02-02-3748/91., od 20. V. 1991.

Tijekom travnja, kao rezultat intenzivnog rada SDS-a, pogoršava se sigurnosna situacija u zapadnoj Slavoniji, da bi nakon pokolja hrvatskih policajaca u Borovu Selu početkom svibnja situacija postala kritična.³⁵ Stizale su dojave o pripremi ponovnog napada na Policijsku stanicu Pakrac 6. svibnja,³⁶ o intenzivnom kretanju oklopnih snaga Jugoslavenske narodne armije u okolici Bjelovara,³⁷ zatim „da se pojavio četnički odred na terenu općine Grubišno Polje, točnije u mjestu Veliki Grđevac“,³⁸ o miniranju vikendica u hrvatskom vlasništvu kod Grubišnog Polja,³⁹ dok je iz Sirača upućen apel za pomoć jer je selo „opkoljeno (je) četnicima koji samo čekaju noć pa da krenu“.⁴⁰ Nedaleko od Suhopolja 5. je svibnja minirana pruga i puščanom paljbom napadnuta policijska patrola.⁴¹ U takvim je okolnostima 50 pripadnika Posebne jedinice policije kao pomoć uključeno u poslove s djelatnim policajcima na terenu, najviše u Pakracu, gdje je od početka svibnja bio cijeli (virovitički) vod, dok su ostali bili u pripravnosti za intervenciju u slučaju potrebe.⁴² Takvu intervenciju imali su 4. svibnja nakon dobivanja, pokazalo se lažne, dojave o barikadama u selu Polum, grupi četnika u Međurači i podjeli oružja Srbima u Velikoj Pisanici.⁴³ Inače *Omega* su imale stalnu radiovezu preko policijskog punkta u V. Pisanici.⁴⁴

Druga intervencija u Pakracu 22. svibnja – 5. lipnja 1991.

Nakon tromjesečnih stalnih miniranja, u Pakracu je stanje postalo posebice napeto nakon što je u noći 20./21. svibnja minirana kapelica sv. Josipa, prvi katolički objekt što su ga uništili srpski pobunjenici u Domovinskom ratu. Kapela je već 15. ožujka 1991. bila oštećena miniranjem. Prosvjedujući zbog terorističkog čina, 200 pakračkih Hrvata održalo je 21. svibnja skup pred srušenom kapelicom, dok su Srbi na cesti Lipik – Čaglic postavili balvan-barikade i minirali željezničku prugu Pakrac

³⁵ Depeša SZUP-a Centar Bjelovar, br.: 274/1., od 3. V. 1991.

³⁶ Depeša Operativnog dežurstva PU Zagreb o anonimnoj dojavi, br.: 511-18-15/1-9432/91., od 5. V. 1991. i Depeša PU Kutina o mogućem djelovanju SDS-a, br.: 511-06-03-1940/91. KD., od 4. V. 1991.

³⁷ Izvještaj Centra za obavješćivanje (COB) Bjelovar od 6. V. 1991.

³⁸ Dopis Tajništva HDZ Zagreb o dojavama od 6. V. 1991.

³⁹ Depeša PS Grubišno Polje o miniranju vikendice, br.: 511-02-41-KU-35/91., A. PM., od 6. V. 1991.

⁴⁰ Izvještaj Ministarstva obrane RH o dojavama, od 5. V. 1991.

⁴¹ Obavijest PS Virovitica o oružanom napadu na policijsku patrolu, br.: 511-02-81/7-SP.71/91., od 5. V. 1991.

⁴² Depeša PU Bjelovar o poduzetim mjerama, br.: 511-02-01-3211/2-91., od 5. V. 1991. i Izvještaj PS Pakrac o ponašanju Darka Barčića, br.: 511-02-71/10-91071-91., od 8. V. 1991.

⁴³ Obavijest PU Bjelovar o sigurnosnoj situaciji na području SO Bjelovar, br.: 511-02-02/II-3269/91., od 5. V. 1991.

⁴⁴ M. ĆURAK, *Moji suborci*, 26.

– Banova Jaruga.⁴⁵ Sve to bilo je najava novih nemira, stoga je u Pakrac poslan dio Posebne jedinice policije koji je tamo ostao do 5. lipnja i u nekoliko navrata djelovao.⁴⁶ Naime 27. svibnja 1.500 pakračkih Srba održalo je skup pred zgradom Općine tražeći pripajanje Srpskoj Autonomnoj Oblasti Krajini, tijekom kojeg su na zgradi istaknuli srpsku zastavu. Na zahtjev Policijske stanice Pakrac, dio Posebne jedinice policije bio je u stanju pripravnosti. Nakon završetka skupa, po naredbi načelnika Policijske uprave Ivana Srneca, pripadnici Posebne jedinice policije skinuli su zastavu s Općine, na što je skupina Srba ispalila u zrak 40 metaka, a drugi su se u većem broju počeli okupljati u centru grada. Napadnut je i jedan pakrački policajac.⁴⁷ U večernjim satima ponovno su postavili srpsku zastavu na Općini koju su čuvale naoružane straže, a stigla je i dojava da će noću napasti Policijsku stanicu Pakrac, te su poduzete mjere obrane.⁴⁸ Zastava je ostala na Općini do 30. svibnja, kada je pred zgradom održan skup pakračkih Hrvata, odnosno do trenutka kada ju je skupina bjelovarskih specijalaca, na izričiti zahtjev ministra Josipa Boljkovca, skinula. Očekujući nove srpske nemire (kojih taj dan nije bilo), specijalci su cijeli dan osiguravali zgrade Policijske stanice i Općine i druge vitalne objekte u gradu, dok su njihove kolege u vozilima u Velikom Grđevcu i pripadnici Antiterorističke jedinice *Lučko* s tri borbeno oklopna vozila u Kutini bili pripravnici za intervenciju.⁴⁹ No pristižuće informacije da je skupina pakračkih Srba otišla na obuku za jedinicu specijalne namjene milicije Srpske Autonomne Oblasti Krajine, tzv. *Martićeve*, u kamp u Golubiću kod Knina te da SDS za 10. lipnja opet sprema miting u Pakracu za pripajanje Srpskoj Autonomnoj Oblasti Krajini najavljivale su nove probleme u tom gradu i općini.⁵⁰

⁴⁵ Vladimir UKRAINČIK, Božidar URŠIĆ, „Ratne štete na spomenicima kulture“, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, sv. 24/1998., 7., Izvještaj PS Pakrac o postavljanju eksplozivne naprave, br.: 511-02-71/23-KU-116/91., od 21. V. 1991. Dnevnik događanja Operativnog štaba MUP-a od 7.00 h 21. V. do 7.00 h 22. V. 1991. Obavijest PU Bjelovar o sigurnosnoj situaciji na području SO Bjelovar, br.: 511-02-02/II-3269/91., od 5. V. 1991.

⁴⁶ Obavijest PU Bjelovar o aktiviranju eksplozivne naprave, br.: 511-02-02/II-4635/91. HJ, od 19. VI. 1991.

⁴⁷ Obavijest PS Pakrac o održavanju mitinga građana srpske nacionalnosti, br.: 511-02-71/30-SP-112/3-91., od 27. V. 1991. i Informacija PS Pakrac o prosvjedu srpskog stanovništva, br.: 511-02-70/10-SP-112/6-91., od 27. V. 1991.

⁴⁸ Informacija PS Pakrac o stanju u Pakracu, br.: 511-02-70/10-SP-112/8-91. O., od 27. V. 1991.

⁴⁹ Depeša PS Pakrac, br.: 511-02-71/30-Sp-112/12-91., od 29. V. 1991., Depeša PU Bjelovar, br.: 511-02-01-147/91., od 30. V. 1991., Vanredni izvještaj COB Bjelovar, kl.: 811-02/01-91-01, ur. br.: 512-11-02/2-91-165., od 30. V. 1991., Depeša PS Pakrac, br.: 511-02-71-30-SP-112/91. O., od 30. V. 1991.

⁵⁰ Depeša PS Ogulin, br.: 511-05-21/2-1- SO-130/91., 3. VI. 1991., Obavijest PS Pakrac o pripremi mitinga građana srpske nacionalnosti, br.: 511-02-70/10-Sp-112/91., od 4. VI. 1991.

Treća intervencija u Pakracu – potraga za ubojicom policajca 9./10. lipnja

Dok je 9. lipnja 1991. u 17,30 sati obavljao redovnu zadaću kontrole prometa na cesti Daruvar – Pakrac, kod ulaza u selo Omanovac na predjelu zv. Krndija, ubijen je pakrački policajac Vladimir Laučan (1961.). Ubojica je iz neposredne blizine, skriven u šumarku pokraj puta, iz karabina ispalio metak policajcu u leđa i trenutno ga usmrtio. Odmah je pokrenuta potraga za ubojicom.⁵¹ U sklopu potrage iz Bjelovara je istu večer u Pakrac upućeno 40 pripadnika *Omega* sa psom tragačem.⁵² Dio ih je osiguravao mjesta zločina, a većina je bila angažirana oko osiguravanja zgrade Policijske stanice Pakrac. Tijekom noći na zapovjednika drugog odjeljenja 4. voda Dejana Kirilenka i druge stražare bačena je eksplozivna naprava (povezani gospodarski eksploziv i zapaljeni štapin), koja nije eksplodirala. Sutradan je skupina specijalaca pod vodstvom zapovjednika voda Vinka Pavlovića upućena u G. Obrijež kako bi pronašla Radovana Katića, kojeg se sumnjičilo za ubojstvo. Selo je blokirano i pretražena je Katićeva kuća, ali ga se nije našlo. S psom tragačem bezuspješno su ga tražili i u šumi.⁵³ Lokalni SDS organizirao je ometanje policijske potrage za ubojicom i oružjem. Čelnik SDS-a Veljko Džakula 12. je lipnja telefonski nazvao Policijsku stanicu Pakrac i uime Odbora SDS-a za Slavoniju i Baranju zatražio da policija prekine potragu zaprijetivši da će inače postaviti barikade po okolnim selima. Potom je 13. lipnja u selu Dragović skupinu policajca koja je obavljala istragu opkolila masa tamošnjih Srba, među kojima je bio i Veljko Džakula, koji je isti dan ponovo zvao Policijsku stanicu Pakrac i ponovio zahtjev.⁵⁴ Stizale su i vijesti da SDS za 16. lipnja, pa potom za 20. lipnja, planira ponovni napad na Policijsku stanicu Pakrac. Policijska stanica Pakrac upućivala je zahtjeve Policijskoj upravi Bjelovar da drži u pripravnosti *Omega* kako bi im priskočili u pomoć ako budu napadnuti.⁵⁵ Od tada se situacija u pakračkom kraju iz dana u dan pogoršavala. U Lipiku je iz zasjede napadnuta patrola, kada pogiba policajac Branko Čorak (1961.), a dvojica su ranjena,⁵⁶ pakračkom policajcu Željku Verhazu priječeno je likvidacijom,⁵⁷

⁵¹ Depeša PS Pakrac o ubojstvu policajca, br.: 511-02-71/30-KU-140/91., 9. VI. 1991.

⁵² Dnevnik događanja Operativnog štaba MUP-a RH od 7.00 sati 9. VI. do 7.00 sati 10. VI. 1991.

⁵³ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, Usmeno priopćenje I. Jureneca 30. V. 2014.

⁵⁴ Depeša PS Pakrac o radnjama na otkrivanju ubojice policajca, br.: KU-140/91., 13. VI. 1991. i Bilješka dežurnog PS Pakrac od 9,50 sati 12. VI. 1991. o telefonskom pozivu Veljka Džakule.

⁵⁵ Informacija OP MUP RH, br.: 511-01-35-D-18631/1991., od 15. VI. 1991., Depeša PS Pakrac o anonimnoj dojavi, br.: 511-02-71/30-1179/91., od 15. VI. 1991., Depeša PS Pakrac o anonimnoj dojavi, br.: 511-02-71/30-1219/91., od 20. VI. 1991.

⁵⁶ D. HUBAK, n. dj., 17, 96.

⁵⁷ Depeša PS Pakrac o prijetnji ml. policajcu Verhaz Željku, br.: 511-02-71/32-1177/91., od 18. VI. 1991.

dok su na cesti Pakrac – Požega postavljane barikade na kojima su stražari s četničkim obilježjima maltretirali putnike.⁵⁸

U obrani Gline i Prekope – srpanj/kolovoz 1991.

Nakon niza akcija na prostoru svoje matične policijske uprave, *Omega* su 14. srpnja dobile zapovijed za angažman na području Policijske uprave Sisak, točnije za zadaću držanja crte razdvajanja u Glini. Na zadaću je upućeno oko 60 pripadnika Prve satnije.⁵⁹ Još od 26. lipnja, kada je tu izbila pobuna, hrvatske snage – Antiteroristička jedinica *Lučko* i ljudstvo 2. brigade Zbora narodne garde sa zapovjednikom Dragom Matanovićem – držale su zgradu Policijske stanice Glina i nekoliko objekata oko nje na sjevernom rubu grada i sjeverno predgrađe Jukinac. Policijska stanica bila je okružena tenkovima i oklopnim vozilima Jugoslavenske narodne armije u tampon-zoni. S druge strane tampon-zone bili su položaji pobunjenih Srba, koji su držali gotovo cijelu Glinu. Oko Policijske stanice i pokraj nogometnog igrališta branitelji su bili ukopani u rovovima. U Jukincu su hrvatske snage utvrdile više otpornih točaka u nekoliko kuća. Lijevo, tj. istočno, od Jukinca u gradu su bili pobunjenici, desno je bilo minsko polje i kukuruzište iz kojeg su vrebali srpski snajperi. U pozadini je bila cesta prema Petrinji, izložena paljbi pobunjenika. Dana 1. srpnja 100 djelatnih bjelovarskih policajaca preuzelo je od Antiterorističke jedinice *Lučko* obranu Policijske stanice Glina. Njima je u svojstvu zapovjednika Policijske stanice Glina zapovijedao Hamdija Mašinović. Budući da je Mašinović ranije radio u Sisku, dobro je poznao to područje. Cijela Antiteroristička jedinica nije se povukla. Ostala su dva borbena oklopna vozila s posadama, stacionirana do zgrade Policijske stanice, koja su trebali podržavati obranu. Branitelji obje pozicije bili su u teškom položaju. Preko tampon-zone pobunjeni su ih Srbi tukli snajperima, tromblonima, strojnicama i minama. Jugoslavenska narodna armija nije ih sprečavala, no zato su na svaki pokret hrvatskih snaga tenkovi palili motore i manevrirali kupolama i cijevima topova.⁶⁰ I ne samo to. Tenkovi su 8. srpnja posve opkolili Policijsku stanicu tražeći od hrvatskih policajaca da napuste grad, prijeteći napadom.⁶¹ U takvo je okruženje kao smjena 15. srpnja došla Prva satnija *Omega* pod zapovjedništvom Mirka Kirina. Polovica ih je raspoređena u Ju-

⁵⁸ Depeša PS Slav. Požega o cestovnim barikadama, br.: 511-11-21-1/19-SP-19/1-91., od 18. VI. 1991.

⁵⁹ „Policajci posebnog kova“, *Halo* 92, br. 19., 28. VI. 1993., 13.

⁶⁰ Nikola IVKANEC, *Moja sjećanja: Domovinski rat '91.-'95. Glina, Daruvar, Pakrac*, (Čazma, Daruvar, Pakrac), 2006., 11-30, *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*, Zagreb, 2011., 130-131 i Dnevnik događaja Operativnog štaba MUP-a RH od 7.00 sati 3. VII. do 7.00 sati 4. VII. 1991.

⁶¹ „JA opkolila policiju“ *Vjesnik* (Zagreb) br. 15734., 10. VII. 1991., 3. i Izvještaj PU Sisak o događanjima i aktivnostima u PU Sisak od 8. 7. od 16.00 do 8.00 sati 9. 7. 1991. Br: 511-10-01/01-6051-43/91., od 9. VII. 1991.

kincu, a vojnici Jugoslavenske narodne armije ostaloj 30-orici nisu dopustili prolaz kroz tampon-zonu do Policijske stanice Glina. Stoga su morali ići okolnim putem, preko sela Donji Viduševac i rijeke Gline, koja to selo dijeli od grada. Kad su došli do gradskoga nogometnog igrališta, zasula ih je paljba snajperista i prisilila da puzeći prijeđu stotinjak metara do svlačionice nogometnoga kluba i dalje do Policijske stanice. Tu su zamijenili bjelovarske policajce.⁶² Nakon nekoliko dana u Glinu su stigli i pripadnici Posebne jedinice policije Policijske uprave Slavonski Brod sa zapovjednikom Šimom Đamićem. Položaji koje su držali bili su uz rijeku Glinu do veterinarske stanice, pa uz sajmište do Policijske stanice, gdje je crta obrane završavala.⁶³

Boravak u Policijskoj stanici Glina bio je težak i opasan, uz stalne srpske napade. Vidi se to iz reportaže o Glini s kraja srpnja 1991. srpskoga novinara Veljka Stambolije za *Novu riječ – list srpskog naroda*: „...Nepoželjnih gostiju, MUP-ovaca nigdje na vidiku. Opkoljeni sa svih strana dobrovoljačkim odredima locirani su u Stanici milicije i jedini prolaz i podršku imaju iz sela Viduševac. Praktično zarobljeni, sa tankom vezom sa vanjskim svijetom, ovi nesrećnici sve više izazivaju sažaljenje. Neprekidno pod baražnom vatrom banijskih ustanika sve više gube živce... Ovi, uglavnom naivni mladići, gurnuti su u bezrazložan sukob sa srpskim narodom. Propagandna mašinerija hrvatskog vrhovništva ubijedila ih je da se bore za Hrvatsku. Nesrećnici nisu ni slutili na kakav će otpor naići...“ U reportaži se najavljuje skori napad: „Glina, grad-mučenik, će uskoro opet postati mirni banijski gradić... Nepoželjni gosti će otići, tragovi njihovog prisustva će nestati.“⁶⁴ Držanje položaja u Jukincu bilo je manje opasno jer su manje napadani.⁶⁵ Rasporedom su dva do četiri specijalca bila razmještena po kućama, a prvi blokadni punkt postavljen je na križanju na ulasku u grad, 20-ak metara od oklopnjaka Jugoslavenske narodne armije. Da se priprema napad, doznalo se od ročnika Jugoslavenske narodne armije koji je 23. srpnja prebjegao u Jukinac. Po njemu se u glinskom Kazнено-popravnom domu nalazilo 400 rezervista.⁶⁶

Ujutro 26. srpnja kroz Jukinac su u Glinu ušla tri borbena oklopna vozila i petnaestak kamiona ispod čijih su cerada viđeni rezervisti. U 9 sati granatirani su položaji policije u selu Gređani, a u 10 sati minobacačima je napadnut Jukinac.⁶⁷ Bio je to početak velike srpske napadne operacije *Žaoka*, koju je protiv hrvatskih snaga na Banovini organizirao i predvodio kapetan Dragan Vasiljković, a u kojoj su sudjelo-

⁶² *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, N. IVKANEC, n. dj. 30. i *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*, 131.

⁶³ Šima ĐAMIĆ, *Priče „između četiri zida“*, Sl. Brod, 2008., 44-46.

⁶⁴ „Mravljim koracima u život“, *Nova riječ – list srpskog naroda*, br. 17. ratno izdanje, 29. VII. 1991., 8.

⁶⁵ „Smrt je bila blizu“, *Bjelovarski list* (Bjelovar), 22. VIII. 1991., 3.

⁶⁶ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

⁶⁷ Izvještaj COB-a SO Sisak, kl.: 811-02/91-01/01, ur. br.: 2176-09-04-91-4156., od 26. VII. 1991. u 12.15 sati

vale snage specijalne milicije *Martićevci*, lokalni Srbi organizirani u postrojbe Teritorijalne obrane te tenkovi Jugoslavenske narodne armije iz tampon-zone.⁶⁸ Nakon minobacačke, počela je pucnjava iz pješačkog oružanja po policijskoj stanici i Jukincu. Na srpske napade uzvraćalo se iz dva borbena oklopna vozila Antiterorističke jedinice *Lučko* smještena uz policijsku stanicu do parka, iz rovova u kojima su bili brodski specijalci i iz zgrade policijske stanice koju je branilo tridesetak branitelja. Zato su pobunjenici okružili taj stariji dio zgrade i gađali je protuoklopnim sredstvima. Za vrijeme napada kontaktirano je sredstvima veze Zapovjedništvo u Sisku, koje je u nekoliko navrata obećalo pojačanje Zbora narodne garde, no ono nije stiglo. Poslijepodne su u policijsku stanicu ispaljena dva projektila iz ručnog bacača koja su pogodila sobu u kojoj je bilo Zapovjedništvo. Nakon toga *Omega* su se povukle u drugi dio zgrade, zaštićeniji od udara projektila. Popodne je napad počeo jenjavati, ali direktnoga pješačkog napada nije bilo. Oko ponoći zapovjednik Policijske stanice Glina dao je zapovijed za povlačenje jer je pao Jukinac te je postojala bojazan da bi ljudstvo u zgradi stradalo ako dođe do tenkovskih napada. Povlačenje je izvršeno preko nogometnog igrališta i improviziranog mosta prema Viduševcu. Položaji koje su držali pripadnici Zbora narodne garde bili su napušteni. Pred jutro su *Omega* stigle u Donji Viduševac.⁶⁹

U napuštenoj Policijskoj stanici pobunjeni Srbi zarobili su dva hrvatska borbena oklopna vozila M84/2.⁷⁰ Jednim se vozilom u prvo vrijeme koristila pobunjenička postrojba stacionirana na Šamarici, a potom je otpremljeno u Knin, dok je drugo glinski milicajac Predrag Popara sakrio u štali na svom imanju u selu Mali Gradac. Vozilo je u ožujku 1993. godine pronašla srpska vojna policija i otpremila ga u Odjel bezbjednosti Komande 39. banijskog korpusa u selu Dodoši.⁷¹

U Jukincu su hrvatski položaji bili napadnuti tenkovskom paljbom na kuće u kojima su bili. Uz tenkove, položaje su napali i pobunjenici, koji su bili dobro uvježbani, što se vidjelo po načinu na koji su se kretali i bili obučeni (beretke, maskirne odore vojnih specijalaca). Najgore su prošle prve kuće koje su bile ne udaru te specijalci u njima. Tenkovska paljba otvorena je na prvu kuću sjeverno od mosta na

⁶⁸ „Banija neće pasti“, *Nova riječ – list srpskog naroda*, br. 17. ratno izdanje, 29. VII. 1991., 24. i *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*, 131-137.

⁶⁹ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

⁷⁰ Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (HMDCDR). Fond 2. Kut. 6044/1. Izvještaj Štaba TO SAO Krajine za 27/28. VII. 1991. Pov. br: 50/1., od 28. VII. 1991.

⁷¹ HMDCDR. Fond „RSK“. Kut. 1033/1. Bezbedonosni izvještaj Organa bezbednosti 39. K. Organu bezbednosti GŠ SV RSK. Str. pov. br: 7/2-50., od 18. III. 1993. Kut. 1034/4. Izjava poručnika Miroslava Đekića čVP 39. K. o otkrivanju i privođenju BOV-a M84/2 u s. M. Gradac, zaseok Momčilovići kbr. 24., od 19. III. 1993. i Izjava vodnika Gorana Popovića o izvršenju zadatka 17. 03. 1993. načelniku bezbednosti 39. K., od 19. III. 1993. Kut. 1033/2. i Izjava milicionera Popara Predraga načelniku bezbednosti 39. K. od 18. III. 1993.

ulazu u Glinu, s desne strane, gledano iz smjera Petrinje. U kući su se nalazili Ivica Božičević, Robert Hajtić, Josip Đurkija, Marijan Murtić, Ivica Tanjić i Zoran Demić. Od eksplozije granate ranjeni su Ivica Tanjić, koji je zadobio teške povrede glave i ruke, i Robert Hajtić, koji je zadobio povrede ruke, dok je Marijan Murtić letio iz potkrovlja pogođenoga granatom.

U susjednoj kući bili su Ivan Škrilin, Dražen Vojvodić, Franjo Bolkovac i Stjepan Šošarić. Kuća je dobila nekoliko pogodaka, ali nitko nije stradao. Sljedeća kuća bila je s lijeve strane ulaza u Glinu, a u njoj su se nalazili Mijo Topalušić, Tomo Novoselec, Damir Petrović i Dalibor Lešnik. Prva dvojica bila su u prizemlju, a druga dvojica na katu. Pobunjenici su krenuli u pješački napad prema kućama s lijeve strane. Kako im je pružen jak otpor, na te su kuće ispalili protuoklopna sredstva i bacali ručne bombe. Nakon duljeg razdoblja, pred mrak, uslijedio je završni napad započet tenkovskom paljbom. Prvom granatom raznesen je krov na kući, a svaka sljedeća rušila je po jedan zid. Potom je srpsko pješaštvo počelo ulaziti u kuću, ubacujući u sobe ručne bombe, te su se četvorica *Omega* povukla u zadnju sobu, iz koje su mogla jedino izaći van na ulicu. Kada su im ubacili bombu i u tu prostoriju, kroz balkonska vrata izletjeli su uz eksploziju na ulicu, te je kroz kišu metaka pretrčali i sklonili se u odvod kanalizacije. U međuvremenu su pobunjenici ručnim bombama, protuoklopnim projektilom i rafalnom paljbom započeli „čistiti“ i gornji kat, gdje su bili Damir Petrović i Dalibor Lešnik, koji je ranjen. Spašavajući živote, obojica su skočila s prvoga kata i sklonila se u polje. U sljedećoj kući, koja je također bila pogođena s više projektila, bili su Zlatko Horvat, Nikola Jukić, Darko Kruljac te Tomislav Javor i Zlatko Koprivnjak, koji su od eksplozija ranjeni. Koprivnjak je dobio teške povrede glave i tijela i u nesvijesti je ostao u razorenoj kući. U noći se osvijestio i izvukao do Viduševca. U sljedećim kućama bili su Mirko Vinceković, Darko Šilek, Stjepan Klasić, Luka Jeličić, Tihomir Sušilović, Mario Topolovčan, Davor Jagetić, Dinko Gale i Krunoslav Stari. Pred udarima tenkova Jugoslavenske narodne armije svi su se oni povukli kroz polja preko rijeke Gline prema Viduševcu, pomažući stanovništvu koje je krenulo u zbjeg, noseći sa sobom ranjenike: Ivicu Tanjića, Tomislava Javora, Roberta Hajtića i Dalibora Lešnika. Sutradan, 27. srpnja u Donjem Viduševcu okupili su se svi pripadnici *Omega*. Tu ih je snimala ekipa Hrvatske televizije predvođena Gordanom Ledererom. Iz Viduševca su se *Omega* 28. srpnja vratile u bazu.⁷²

Nakon dva dana, 30. srpnja, 60 pripadnika Druge satnije i skupina djelatnih policajaca, pod zapovjedništvom Miralema Alečkovića, upućena je na učvršćivanje obrane u okolici Gline. Nakon pada Policijske stanice i Jukinca nova crta obrane uspostavljena je s druge strane rijeke Gline, u selima Prekopa, Kihalac, Hađer i Viduševac. Na toj novoj crti bojišta u kolovozu je vođen tzv. 'pozicijski rat', u kojem je

⁷² *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995 i „Policajci posebnog kova“, Halo 92, br. 19, 28. VI. 1993., 13.*

na obje strane bilo žrtava. U Viduševcu je stacioniran 3. vod *Omega* i većina djelatnih policajaca, koji su, zajedno sa Zborom narodne garde, zaposjeli crtu obrane. U Prekopi je smješten 4. vod *Omega* pod zapovjedništvom Ivice Jureneca. Uz njih je tu bilo i nekoliko djelatnih policajaca, a kasnije im se pridružilo i nekoliko Pakračana iz 3. voda. U zaleđu sela, uz rijeku Glinu, bili su položaji Posebne jedinice policije Sl. Brod. Satnija je u Viduševcu i Prekopi držala punktove na cesti i bila bok uklinjenih snaga.⁷³ Posebice teško stanje bilo je u Prekopi, iz koje je većina stanovništva izbjegla 25. srpnja, poslije jakog minobacačkog napada. Nakon pada Jukinca grupa milicajaca Srpske Autonomne Oblasti Krajine postavila je iz smjera Jukinca položaje na ulazu u Prekopu, čime je to selo postalo prva crta bojišta. *Omega* su nasuprot njima postavile čak tri punkta preko mosta na Maji. Skrajnji punkt s istočne strane bio je u Kihalcu. Kako bi ojačao položaje obrane, zapovjednik Jurenc samonicijativno je nabavio mine i izvršio zaprečivanje minsko-eksplozivnim sredstvima, mada je to bilo zabranjeno iz Policijske uprave Sisak. Te su mine spriječile srpske pješake napade na selo. Pobunjenici bi se povremeno približili položajima *Omega* i pucali po njima. Cestom kroz selo učestalo su se kretala vozila Jugoslavenske narodne armije s rezervistima u smjeru Petrinja – Glina i obrnuto. *Omega* i svi drugi hrvatski branitelji imali su strogu zapovijed o nenapadanju Jugoslavenske narodne armije. Dapače, trebali su prikrivati svoju nazočnost (i malobrojnost) u Prekopi. Iz sela su 1. kolovoza rezervisti Jugoslavenske narodne armije odvozili stoku u vlasništvu izbjeglih Hrvata. *Omega*, čiji je stožer bio nedaleko od mjesta pljačke, u kući Vlastimira Kihalića, gdje su imali punkt s puškostrojnicom, a nešto dalje ručni raketni bacač, mogli su ih lako uništiti, ali nisu smjeli reagirati. Satnija *Omega* vraća se u bazu 13. kolovoza, nakon izbijanja opće srpske pobune i početka otvorene agresije Jugoslavenske narodne armije na zapadnu Slavoniju.⁷⁴

Zasjeda u Siraču 19. srpnja 1991.

I dok je Prva satnija bila angažirana u Glini, na matičnom su području *Omega* doživjele prvi tragični gubitak. Još polovicom lipnja na Papuku su se, u okolici manastira Pakra, pojavile naoružane skupine pobunjenih Srba.⁷⁵ Polovicom srpnja Policijska uprava Bjelovar primila je više obavijesti od građana i radnika Šumarije

⁷³ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995. i „Prekid vatre na području opštine Glina se ne poštuje“, Bilten Ratnog predsjedništva i Štaba TO općine Glina (Glina) br. 1., avgust 1991., 30.*

⁷⁴ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995., „Četrdeset prva u Prekopama“, Večernji list (Zagreb) br. 10.055., 16. VIII. 1991., 28., Izvještaj COB Sisak, kl.: 811-02/91-01/01, ur. br.: 2176-09-04-91-4195., od 1. VIII. 1991. i Usmeno priopćenje Ivice Jureneca od 30. V. 2014.*

⁷⁵ *Izvještaj PS Daruvar o pojavi nelegalno naoružanih osoba kod Sirača, br.: 511-02-21-71/1-91., od 20. VI. 1991.*

Sirač da pobunjenici na Papuku, na cesti Sirač – Voćin, ometaju rad šumskih radnika tjerajući ih iz šume te da dočekuju u zasjedama vozila Šumarije i vraćaju ih u Sirač. Do 17. srpnja stanje se toliko pogoršalo da je slatinska policija bila prisiljena zaustaviti prometovanje tom cestom iz smjera Voćina.⁷⁶ Kako bi se stalo na kraj prepadima pobunjenika, Druga satnija *Omega* jačine pedesetak pripadnika po usmenoj je zapovijedi načelnika Policijske uprave Bjelovar krenula na zadaću na Papuku. Devet specijalaca pod zapovjedništvom Joze Ćurića preobučeno je u šumske radnike i kombijem Šumarije upućeno u ranim jutarnjim satima 19. srpnja 1991. put predjela *Stari magazin*, mjesta gdje su pobunjenici presretali šumske radnike. Istodobno se nedaleko iza njih vozilima kretala druga skupina od četrdesetak specijalaca pod zapovjedništvom Miralema Alečkovića koji su im trebali biti podrška. Devet maskiranih specijalaca kombijem je prošlo pokraj manastira Pakra u smjeru sela Zaile i došlo do šume Purnica, tj. mosta na rječici Purnici, gdje ih je zaustavio jedan pobunjenik zapovjedi im da izađu iz auta. Na mostu je bila postavljena barikada i puškostrojica M-53. U tom trenutku došlo je do međusobnog okršaja. Na hrvatske specijalce paljbu je otvorilo nekoliko pobunjenika s barikade, skrivenih u zasjedi na brdu iznad vozila. Uslijed ranjavanja vozača kombi je sletio u rječicu Purnicu, iz kojeg su prvi izašli vozač Josip Karpišek, Zdravko Hudeček i Davor Špoljarić te otvorili paljbu prema srpskim položajima. U međuvremenu je na mjesto napada stiglo četrdesetak njihovih suboraca, te su se srpski pobunjenici povukli u šumu. Specijalac Željko Cindrić (1970.) u napadu je odmah poginuo, dok su još sedmorica ranjena, lakše i teže. Šestorica ranjenika: Ivica Filković, Josip Karpišek, Zdravko Hudeček, Ivan Smolčić, Jozo Ćurić i Mika Pašalija odmah su otpremljena u bolnicu u Pakracu, gdje im je pružena liječnička pomoć. Za Ivicu Filkovića (1968.) bilo je prekasno. Preminuo je u bolnici. Josip Karpišek zbog teških je rana prebačen na liječenje u Zagreb, gdje mu je amputirana podlaktica.⁷⁷ Sedmi ranjeni specijalac iz kombija, Davor Špoljarić, prije dolaska pomoći izvukao se s mjesta napada i pješice krenuo prema Voćinu, kamo je došao u 13,30 sati i od policajaca u tamošnjoj Policijskoj ispostavi zatražio pomoć. Nakon što su ga previli, prebacili su ga u bolnicu u Virovitici.⁷⁸ Uviđaj na mjestu napada na Purnici izvršio je istražni sudac Okružnog suda Bjelovar u prisutnosti zamjenika javnog okružnog tužioca i daruvarskih policajaca. Tijekom uviđaja utvrđeno je da je na kombi pućano s tri različita mjesta na kojima je pronađeno više

⁷⁶ Obavijest PU-a Bjelovar o ubojstvu i ranjavanju policajaca, br.: 511-02-01-SP-198/91. HJ., od 19. VII. 1991., Depeša PS Podr. Slatina, br.: 511-07-61-1780/91., od 19. VII. 1991.

⁷⁷ Obavijest PU Bjelovar o ubojstvu i ranjavanju policajaca, br.: 511-02-01-SP-198/91. HJ., od 19. VII. 1991., Izvještaj PU Bjelovar o poginulim i ranjenim policajcima, br.: 511-02-01/5519/91. MI., od 19. VII. 1991., Izvještaj PS Daruvar o napadu na SJP PU Bjelovar, br.: 511-02-21-SP-82., od 19. VII. 1991., Vanredni izvještaj COB Bjelovar, kl.: 811-02/91-04/01, ur. br.: 2103-10-05/3-91-201., od 20. VII. 1991. i *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

⁷⁸ Obavijest o povređivanju PS Podravska Slatina, Depeša br.: 511-07-61-1779/91., od 19. VII. 1991.

čahura kalibra 7,9 mm i kalibra 11,43 mm, dva zrna kalibra 11,43 na kamenoj cesti i dvije vojničke kape s četničkim kokardama na njima. Na kombiju je pronađeno 12 prostrijelnih rupa, dok su sva stakla bila razbijena od udara metaka.⁷⁹

Obrana Grubišnog Polja – kolovoz 1991.

Početak kolovoza drastično se pogoršala sigurnosna situacija na području cijele Policijske uprave Bjelovar. Uz Pakrac i Daruvar, novo žarište pobune postaje Grubišno Polje, gdje su pobunjenici okupirali sjeverni, brdski dio općine većinski nastanjen Srbima.⁸⁰ I obrana općinskog središta bila je upitna. Policajci Policijske stanice Grubišno Polje srpske nacionalnosti (inspektor Miljenko Stojić i drugi) oko 3. su kolovoza napustili službu priključivši se pobuni u Velikoj Peratovici. U tom selu, koje se nalazilo kraj vojnog poligona Jugoslavenske narodne armije Gakovo, organizirana je baza pobunjenika, čiji je broj procijenjen na oko 400 naoružanih osoba, bilogorskih Srba naoružanih i obučanih u rezervističke uniforme. Dana 11. kolovoza skupina pobunjenika pojavila se svega 2 km od Grubišnog Polja, na raskrižju cesta za Malu Barnu i V. Peratovicu.⁸¹ Zapovjednik Policijske stanice Grubišno Polje Šandor Toth isti je dan uputio depešu načelniku Policijske uprave Bjelovar Ivanu Srneću upozorivši da bi već te noći moglo doći do napada pobunjenika na grad te zatraživši „da nam u toku noći pošaljete pomoć; Jedinice sa Kukavice i jedan dio Zbora narodne garde, jer u slučaju napada mi se sa našim snagama ne možemo braniti“.⁸² Pobunjenici su zbilja zauzeli istočni rubni dio grada, dio ulice kralja Zvonimira (tada ulica Žrtava fašizma). Policijska uprava Bjelovar 12. je kolovoza poslala veću grupu policajaca iz same Policijske uprave i susjednih policijskih stanica u Grubišno Polje, među njima i 15 pripadnika *Omega*, što je spriječilo okupaciju grada. Prema dostupnim podacima, broj pripadnika *Omega* i redovne policije s domaćim je policajcima dosegao 170 policajaca. U obrani je angažirano i 50 pričuvnih gardista iz Virovitice.⁸³

Prvu intervenciju *Omega* su imale 13. kolovoza, kada su pobunjenici zaustavili i uz zlostavljanje opljačkali više putnika na cesti Grubišno Polje – Virovitica.⁸⁴ Najgore

⁷⁹ Izvještaj PS Daruvar o napadu na SJP PU Bjelovar, br.: 511-02-21-SP-82., od 19. VII. 1991.

⁸⁰ Petar BAŠIĆ, Ivica MIŠKULIN, „Grubišnopoljska kronika 1990.-1991.“ (II. dio), *Scrinia Slavonica* br. 10 (2010.), 469-471.

⁸¹ Depeša PS Grubišno Polje. Br: 511-02-41-SP-101/1-91., od 11. VIII. 1991., Depeša PS Grubišno Polje. Br: 511-02-41-SP-101/2-91., od 11. VIII. 1991., Dnevnik događanja Operativnog štaba MUP-a RH dana 18. VIII. 1991. od 07.00 do 07.00 sati 19. VIII. 1991.

⁸² Depeša PS Grubišno Polje. Br: 511-02-41-SP-101/2-91., od 11. VIII. 1991.

⁸³ Obavijest PU Bjelovar o događanjima na području PU. Br: 511-02-01-Sp249/1-91., od 19. VIII. 1991. i Milan BASTAŠIĆ, *Bilogora i Grubišno Polje 1941-1991.*, Banja Luka/Beograd 2009., 466, 470, 476.

⁸⁴ Depeša PS Grubišno Polje. Br: 511-02-41-SP-101/2-91., od 13. VIII., 1991., Izvještaj PS Virovitica o napadima na putnike, od 13. VIII. 1991.

je prošao Zoran Martinčić iz Križevaca, koji je kamionom prevezio umjetno gnojivo i kojeg su pobunjenici ranili kod raskrižja za Malu Peratovicu.⁸⁵ Na mjesto napada upućene su dvije interventne grupe *Omega* od 15 specijalaca predvođene Jozom Trogrličem. Pretražen je teren i objekti prema M. Peratovici i G. Rašenici. Pronađenim kamionom specijalci su se vratili u Grubišno Polje.⁸⁶

Sutradan, 14. kolovoza, na izlazima iz Grubišnog Polja postavljena su dva stalna borbena-blokadna punkta, za obranu prema okupiranom rubnom dijelu grada i Bilogori i u smjeru V. Zdenaca, te je zatvoren promet na dionici Grubišno Polje – Virovitica⁸⁷, tj. putovalo se na osobnu odgovornost jer su pobunjenici oteli pet putnika. *Omega* se djelovale u najugroženijem, istočnom dijelu grada, gdje su hrvatske snage kod kućnog broja 95 u Ulici kralja Zvonimira postavile obrambeni punkt broj 3 prema okupiranom dijelu grada.⁸⁸ Dana 15. kolovoza trojica pripadnika *Omega* policijskim su *land-roverom* patrolirala cestom prema Virovitici kad su kod punkta broj 3 napadnuti iz snajpera i automata. Pri okretanju automobila jedan je kotač propao pokraj mosta, te su specijalci ostavili blokirani auto i potrčali u zaklon jer im se približavala grupa pobunjenika. Nakon dolaska pomoći iz centra grada pobunjenici su odvezli *land-rover* u V. Peratovicu.⁸⁹

U većinski Srbima nastanjenim selima položaj nesrba postao je težak, te su se iseljavali. Tako je bilo i u Gornjoj Kovačici, kamo je 16. kolovoza upućena desetina *Omega* sa zadaćom da osiguravaju evakuacije stanovništva. Nakon izvršene evakuacije pobunjenici su otvorili paljbu po vozilima u kojima su bili specijalci, koji su uzvratili paljbu, te su se pobunjenici povukli.⁹⁰

Dana 17. kolovoza u 17,05 sati prvi je put napadnuto Grubišno Polje. Iz ručnih bacača ispaljeno je deset projektila, koji su ranili pet osoba. U 19 sati iz smjera V. Peratovice pobunjenici su pješački napali obrambene punktove grada. U protuudaru interventne grupe i virovitičkih gardista obranjen je punkt broj 3 te je spriječeno napredovanje pobunjenika u grad. Pobunjenici su cijelu noć snajperima tukli obrambene položaje policije i garde. Nakon tog napada Policijska uprava Bjelovar u Grubišno je Polje 18. kolovoza poslala glavninu *Omega*. No zato su virovitički gardisti otišli.⁹¹

⁸⁵ Depeša PS Grubišno Polje. Br: 511-02-41-KU-68/91. S.G., od 13. VIII. 1991.

⁸⁶ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

⁸⁷ Obavijest PU Bjelovar o događanjima na području PU. Br: 511-02-01-Sp249/1-91., od 19. VIII. 1991.

⁸⁸ Oteti su Vlado Radošević, Ivica Vereš, Ivan Horvat, Hrvoje Horvat i Mato Kelava. Izvještaj COB Bjelovar. Kl: 811-02/91-04/01. Ur.br: 2103-10-05/3-91-227., od 13. VIII. 1991., Depeša PS Grubišno Polje. Br: 511-02-41/847-2-91., od 15. VIII., 1991., Depeša PS Grubišno Polje. Br: 511-02-41-KU-73/91. A. P., od 3. X. 1991.

⁸⁹ Depeša PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41/847-3-91., od 15. VIII. 1991.

⁹⁰ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

⁹¹ Depeša PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41 ST 101/6-91., od 18. VIII. 1991., *Borbeni put SJP PU Bje-*

Četvrta intervencija u Pakracu 19. kolovoza – 2. rujna 1991.

Dok je dio *Omega* bio angažiran u obrani Grubišnog Polja, u Posavini je počeo otvoreni rat. Zapadnoslavonski pobunjeni Srbi 12. su kolovoza proglasili Srpsku Autonomnu Oblast Zapadna Slavonija na prostoru od Đakova do Bjelovara i od Virovitice do Novske, te su 15. kolovoza oružano zaposjeli Okučane i okolna sela.⁹² Pokušaj gušenja pobune u Okučanima 17. kolovoza spriječili su tenkovi 265. mehanizirane brigade Jugoslavenske narodne armije pristigli iz Bjelovara, koji su napali hrvatske snage, dok je 5. banjalučki korpus 18. kolovoza napao i okupirao St. Gradišku.⁹³

Zaštita koju je Jugoslavenska narodna armija pružila pobunjenicima u Posavini dovela je do rasplamsavanja pobune drugdje po zapadnoj Slavoniji. Pobunjeni Srbi 19. su kolovoza istodobno napali Grubišno Polje, Daruvar, Pakrac, Lipik i niz sela. Odasvuda su u Policijsku upravu Bjelovar stizali zahtjevi za pomoć. Od svih napadnutih mjesta Pakrac je bio najugroženiji, a snage obrane u najtežem položaju. Još od 11. kolovoza naoružani pobunjenici postavljali su barikade oko grada, pa je 19. kolovoza Pakrac bio prometno izoliran. Taj dan u 5 sati pobunjeni Srbi pod zapovjedništvom Nikole Dragušina počeli su napad iz rubnih dijelova grada i okolnih sela Šeovica, Japaga i Kusunje. Minobacačima i strojničkom paljbom napadnut je centar grada, posebice zgrada policijske stanice koju su branila četiri policajaca, te sela Prekopakra, Filipovac i Novi i Stari Majur. Nakon višesatnih borbi obrana grada počela je popuštati, pa su pobunjenici u pješačkom napadu iz Japage zaposjeli bolnicu. Zgradu policijske stanice nisu uspjeli osvojiti, ali su je teško oštetili. Ukupnu obranu činilo je samo 90 policajaca i drugih branitelja koji nisu mogli pokriti cijeli grad, pa je iz Policijske stanice Pakrac tražena pomoć jer je stanje bilo kritično.⁹⁴ Načelnik Policijske uprave Bjelovar i načelnik Centra SZUP-a Bjelovar u izvješću Ministarstvu unutarnjih poslova sumnjali su u mogućnosti da se grad uopće obrani: „Raspoložemo informacijama da je Pakrac u okruženju sa više strana i da postoji opasnost od potpune blokade, a isto tako i blokade prometnica na prilazima Pakracu. U ovakvoj situaciji postavlja se pitanje opstanka naših snaga u zgradi policijske

lovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995., Obavijest PU Bjelovar o događanjima na području PU, br.: 511-02-01-Pov249/2/91., od 19. VIII. 1991. i M. ĆURAK, *Mi smo htjeli*, 67.

⁹² Franjo SAMARDŽIĆ, *Novogradiške ratne godine 1990-1991.*, Nova Gradiška, 1994., 23-30.

⁹³ Depeša PS N. Gradiška o napadu JNA na Okučane i St. Gradišku, br.: 511-11-11/2-6308/9-91., od 18. VIII. 1991., „Veliki ratni okršaj na Savi“, *Politika* (Beograd) br. 27970., 19. VIII. 1991., 1.

⁹⁴ Obavijest PS Pakrac. Br: 511-02-70/33-1595/1-91., od 11. VIII. 1991., Obavijest PU Bjelovar o događanjima na području PU, br.: 511-02-01-Sp249/1-91., od 19. VIII. 1991., Obavijest PU Bjelovar o događanjima na području PU, br.: 511-02-01-Pov249/2/91., od 19. VIII. 1991., Obavijest RCO Bjelovar od 19. VIII. 1991. u 14.43 h., Obavijest COB Kutina od 19. VIII. 1991. u 14.45h., „Neosvojiva tvrđava“, *Halo* 92, br. 2., 25. I. 1992., 12., „Agresor razbijen“, *Večernji list*, br. 10.060., 21. VIII. 1991., 5. N. IVKANEC, n. dj., 243.

stanice ili donijeti odluku o njihovom izvlačenju iz zgrade ukoliko se pojača vatreno djelovanje iz teškog oružja... Ocjenjujemo da možemo sakupiti dodatne snage, ali ih ne možemo sa sigurnosnog aspekta uputiti u Pakrac.”⁹⁵

U vrijeme dok je napad na Pakrac tek počinjao, *Omega* su bile angažirane u akciji čišćenja terena oko grubišnopoljskog sela Velika Barna s dvije strane; iz smjera V. Grđevca i iz Grubišnog Polja. Zapovjednici su iz Policijske uprave Bjelovar obaviješteni da je Pakrac okružen i pred padom, a da je slična situacija i u Daruvaru te je zatraženo da *Omega* odmah krenu put Pakraca. Na zadaću je oko 14 sati krenulo 100 djelatnih specijalaca i oko 60 pričuvnih, nakon što su se snage iz pretrage spojile u V. Barni i sačekale ostatak u V. Zdencima.⁹⁶ Policijska uprava Bjelovar poslala je u pomoć Pakracu i postrojbu redovnih policajaca koju je vodio Vjekoslav Mudrić. Obje postrojbe popodne su stigle u Badljevinu, posljednje sigurno uporište prema jugu. Kako se nije znalo što se događa u Pakracu, odatle se, tj. od Omanovca, krenulo pješice cestom prema selima nastanjenima Srbima, koja su činila „opsadni prsten“ oko Pakraca. *Omega* e bjelovarski policajci razvili su se u обруч koji je trebao „stegnuti“ pobunjenike koji su napadali Pakrac. Policajci su pri napredovanju raspoređeni u dvije skupine, pa je izvidničko-operativna skupina, u čijem su sastavu bili Darko Polak, Željko Šiprak, Zdravko Novoselac, Anđelko Šimunović, Zlatko Boris Kušt, Darko Matković, Janko Jukić i Mato Tutić, imala zadaću osiguravati lijevi bok glavnine snaga. Tijekom kretanja naišli su na više zasjeda, od kojih je prva, barikade i strojničko gnijezdo, bila u visini sela Omanovac i G. Obrijež. Brzom akcijom okruženja te uporabom ručnih bombi i RPG-a, to je uporište razbijeno, zarobljen je puškomitraljez i jedan pobunjenik, dok su se drugi povukli prema Derezi. Razbijanjem zasjede glavnina snaga mogla je nastaviti napredovanje prema Pakracu. Usput je uhićena još jedna naoružana osoba. Kolona je opet napadnuta iz G. Obriježi, ali se uspjela udaljiti preko šume u smjeru sela Stari Majur. Napredujući kroz brdski teren, *Omega* su stigle u Novi Majur, odakle su ih mještani na traktorskim prikolicama prebacili do Prekopakre. Tamo su došli oko 19,30 sati i spojili se sa specijalcima Antiterorističke jedinice *Lučko*, koji su pristigli gotovo istodobno, dok je južni dio Pakraca i Lipik osiguravala skupina kutinskih specijalaca – *Risova. Lučko* i *Risovi* deblokirali su Pakrac s jugozapada, iz smjera Novske, a njihova kolona bila je napadnuta kod sela Gaj i Kukunjevac. Postrojbe specijalaca u pratnji borbenog oklopnog vozila zajedno počinju čistiti grad od pobunjenika koji se povlače u okolne šume. Skupina *Omega* predvođena Ivicom Jurenecom sporednim se ulicama iz Prekopakre probila do policijske stanice i tamošnjih domaćih branitelja, koji su sami četrnaest sati odbijali napade. Pri

⁹⁵ Obavijest PU Bjelovar o događanjima na području PU, br.: 511-02-01-Pov249/2/91., od 19. VIII. 1991.

⁹⁶ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* i M. ČURAK, *Moji suborci.*, 50.

čišćenju grada zarobljena je određena količina streljiva i minobacača te jedan pobunjenik.⁹⁷ Antiteroristička jedinica *Lučko* oslobodila je bolnicu iz koje su pobunjenici u povlačenju odveli ravnatelja dr. Vladimira Solara. Nakon višesatnih borbi združene hrvatske snage uspjele su odbaciti pobunjenike i oko 23 sata staviti pod kontrolu grad.⁹⁸ *Omega* su potom raspoređene na pozicije obrane grada kod bolnice, općine, željezničke stanice i Vladikina dvora.⁹⁹

Sutradan ujutro 20. kolovoza pripadnici *Omega* krenuli su zajedno s Antiterorističkom jedinicom *Lučko*, tj. pomiješani u skupinama, u oslobađanje brda Kalvarija i naselja Gavrinica što su ih kontrolirali pobunjenici. Nakon minobacačke pripreme po Kalvariji, specijalci su zajedno krenuli u napad na brdo, čiji je glavni smjer išao uz pravoslavnu crkvu. Prema brdu je bila čistina, ali na sredini uspona bio je prokopan kanal na kojem su se prvi specijalci zaustavili i tromblonskim minama gađali rub šume. Kad je pristigla glavovina, ušlo se u šumu. Ubrzo su zauzeti topnički položaji s kojih su pobunjenici tukli grad, na kojima je nađeno dosta ispaljenih čahura. Napredovanje prema vrhu brda teklo je bez otpora jer su se pobunjenici povukli, te su policajci kroz Pakračke Vinograde ušli u Gavrinicu. Na vrhu Kalvarije ostavljena je, kao osiguranje, djelatna policija, koja se nakon sat vremena povukla, jer je bila napadnuta, pri čemu je ranjeno čak 18 policajaca. Na vijest o padu brda specijalci obje postrojbe ponovo su krenuli na vrh Kalvarije i po drugi ga put oslobodili, krenuvši odatle prema koti 314, ispod koje su se sukobili s pobunjenicima. Odatle su nastavili napredovanje prema selu Kraguj. Došavši do kote 316, iznad Kraguja otvorena je paljba po specijalcima. Uoči pokreta prema selu nadletjela su ih nisko, prijeteci, dva zrakoplova Jugoslovenske narodne armije. Iako nisu borbeno djelovali, dobili su zapovijed o povlačenju uz objašnjenje da će zrakoplovi inače rušiti helikopter Ministarstva unutarnjih poslova s ranjenicima. Dio specijalaca povukao se u grad, a dio je raspoređen na blokadne punktove na oslobođenim rubovima grada, Kalvariji i Pakračkim Vinogradima. Gotovo su svi bili na rubu snaga, što od zadaća prethodnih dana, što od vrućine i cjelodnevnog penjanja po brdima te vođenja borbi.¹⁰⁰ Djelovanje 19./20. kolovoza bilo je za postrojbu najteža i najopsežnija dotad vođena borba.

⁹⁷ Obavijest PU Bjelovar o operaciji na području Pakraca, br.: 511-02-01-Sp249/4-91., od 19. VIII. 1991. Obavijest COB Kutina od 19. VIII. 1991. u 16,35 h., „Razbijene četničke snage“, *Večernji list* br. 10.059., 20. VIII. 1991., 5., „Kako je obranjen Pakrac“, *Večernji list* br. 10.060., 21. VIII. 1991., 4., *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* i Usmeno priopćenje Ivice Jureneca od 30. V. 2014.

⁹⁸ Depeša PU Kutina, br.: 511-06-01-3461/91., od 20. VIII. 1991. Izvještaj RCO o borbama u Pakracu od 19. VIII. 1991., u 18,58 h., Dnevni izvještaj COB Bjelovar, kl.: 811-02/91-04/01, ur. br.: 2103-10-05/3-91-232., od 19. VIII. 1991., M. ČURAK, *Moji suborci.*, 50-51. i M. ČURAK, *Mi smo htjeli*, 69-70.

⁹⁹ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁰⁰ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, M. ČURAK, *Moji suborci.*, 51. i Usmeno priopćenje Ivice Jureneca od 30. V. 2014.

Idući dan, 21. kolovoza, Antiteroristička jedinica *Lučko* povukla se iz Pakraca, dok su *Omega* raspoređene po punktovima u gradu kako bi mogle intervenirati. Radi kontrole područja, kroz grad su upućivane ophodnje, pri čemu je ranjen pričuvni specijalac Pero Miškulin. Tijekom dana dobivena je obavijest da je iz Bjelovara u Pakrac krenula mješovita policijsko-gardijska dragovoljačka postrojba, s kojom je bio i Mirko Kirin, a koja je kod sela Omanovac naišla na barikade. Kako se u nastavku napredovanja očekivao napad, *Omega* su im krenule u susret sa zadaćom da očiste teren između Pakraca i Badljevine. Nakon što su se razvili s obje strane ceste povrh Pakraca i počeli pretragu Krndije, bili su napadnuti iz minobacača. Nakon višesatnog napredovanja spojili su se s dragovoljačkom postrojbom koja je u napredovanju sa sjevera, kod Dereze, napadnuta iz minobacača. Nedugo nakon što su se, s gardistima, vratili u Pakrac iz Policijske uprave Bjelovar došla je zapovijed da se 80-ak specijalaca odmah uputi na sjever, gdje su prethodnih dana vođene teške bitke, 20-ak u Grubišno Polje, a ostali put Daruvara, kamo je zbog težine situacije upućeno i borbeno oklopno vozilo (Posebna jedinica policije ga je u međuvremenu dobila od Antiterorističke jedinice *Lučko*, kao i 10 *land-rovera*).¹⁰¹

Budući da se sigurnosno stanje na području Policijske uprave Bjelovar iz dana u dan samo pogoršavalo, pripadnici *Omega* od tada su podijeljeni u više skupina koje su manje-više stalno boravile na području Grubišnog Polja, Daruvara i Pakraca i međusobno, po potrebi, intervenirale.¹⁰²

Dio *Omega* koji je ostao u Pakracu 22. je kolovoza dobio dva 60-milimetarska minobacača i dvije kutije mina. Nakon što je počeo srpski minobacački napad, zapovjednik voda Ivica Jurenc izdao je zapovijed za djelovanje oba minobacača, što su izvršili specijalci Zdravko Novoselac Ganci i Žarko Čanađija, dok su nešto kasnije Mirko Hanžeković i Nedjeljko Ambrošić upućeni na bolnicu kao motriteljsko mjesto s kojeg su navodili paljbu na barikadu u Japagi. Nakon nekoliko ispaljenih mina grupa se prebacila na sjevernu stranu grada, odakle je prema selu Kusunje ispalila još nekoliko mina, a potom se vratila u Policijsku stanicu Pakrac. Dana 23. kolovoza 4. vod *Omega* vodio je cjelodnevnu borbu za pilanu tri je puta zauzimajući u istom danu zbog povlačenja dragovoljaca, kojima su je *Omega* nakon zauzimanja dva puta predale. Nakraju je dobar dio pilane, lakirnica, izgorio u srpskom napadu, dok su u borbi, od eksplozije srpskih minobacačkih projektila, lakše ranjeni Josip Škorjanec, Goran Vlašićek i Boris Kolar, koji su zbrinuti u pakračkoj bolnici. Od 25. kolovoza do 2. rujna u Pakracu su bili 1. bjelovarski i 4. koprivnički vod. U tom periodu zapovjednik 4. voda Ivica Jurenc od Mirka Kirina i Miralema Alečkovića dobiva zapovijed za rušenje dva mosta na rijeci Pakri: kod Lipika i prema Subockoj, radi sprečavanja

¹⁰¹ M. ČURAK, *Moji suborci.*, 51., „Hrvatske snage napreduju“, *Večernji list* br. 10.061., 22. VIII. 1991., 6. *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* i Hamdija Mašinović, „Struktura PJP „Omega“ 1991.

¹⁰² „Policajci posebnog kova“, *Halo* 92, br. 19, 28. VI. 1993., 13.

prodora tenkova iz smjera Okučana. Za provedbu su oformljene dvije skupine koje su pod jakim paljbom izvršile miniranja i uz teškoće se izvukle. Sljedećih dana 1. vod i zapovjednici Kirin i Alečković napuštaju Pakrac. Ostaje 4. vod, koji drži položaje u robnoj kući, Vladikin dvoru, projektnom birou i povremeno u zgradi *Konstruktora* te bolnici. Dana 1. rujna Pakrac je pretrpio snažan minobacački napad, na koji su *Omega* uzvratile vatrom iz minobacača i ručnih raketnih bacača, nakon čega je srpski napad prekinut.¹⁰³ Tijekom dvotjednog boravka *Omega* i druge postrojbe postavile su i organizirale čvrstu obranu grada i okolice, koji će zahvaljujući tome ostati *nepokoreni grad*, iako će mjesecima biti izložen topničkoj vatri te bombama i raketama zrakoplova Jugoslavenske narodne armije.¹⁰⁴

Bitka za Gornju Rašenicu 26. kolovoza 1991.

Dolazak kombiniranih policijsko-gardijskih snaga 12. kolovoza spasio je Grubišno Polje od okupacije, no pobunjenici su postupno pod svoju kontrolu stavljali okolna, etnički miješana sela. Tako su zaposjeli gornji dio sela Gornja Rašenica, većinski nastanjen Srbima. Bilo je pitanje dana kada će ući u donji dio sela nastanjen Česima i Hrvatima, čime bi presjekli cestu Grubišno Polje – Daruvar koja prolazi kroz taj dio sela.¹⁰⁵ Na molbu mještanina G. Rašenice Ivana Vinceka, zapovjednik Policijske stanice Grubišno Polje dao je 26. kolovoza usmenu zapovijed vođu *Omega* zapovjednika Zdenka Radića da osigura evakuaciju imovine izbjeglog stanovništva. Vod je u G. Rašenicu došao oko 11 sati te naišao na barikadu s koje su pobunjenici otvorili jaku strojničku paljbu po vozilima. Specijalci su zaposjeli najbliže zaklone, ali je pri iskakanju iz vozila teže ranjen Goran Lebinac (prostrijelna rana desne ruke u predjelu podlaktice). Kako bi im se pomoglo da se izvuku iz zasjede, iz Grubišnog Polja poslano im je u pomoć interventno odjeljenje *Omega* predvođeno Zoranom Marasom s improviziranim borbenim oklopnim vozilom *Pemac I* napravljenim u Grubišnom Polju. *Pemac I* naletio je na srpsku barikadu i pogotkom dviju tromblonskih mina bio znatno oštećen, toliko da više nije bio u voznom stanju. Ipak su se, zahvaljujući dolasku borbenog oklopnog vozila i ispaljivanju sedam minobacačkih granata na srpske paljbene položaje, svi pripadnici *Omega* uspjeli izvući. U borbi, koja je trajala do 13,30 sati, lakše je ranjen (ogrebotina od krhotine tromblonske mine) Josip Podnar. Uz to je hrvatska strana pretrpjela veliku štetu u materijalno-tehničkim sredstvima; tri policijska *land-rovera* oštećena su strojničkom paljbom, dok je vozilo Teritorijalne obrane Bjelovar, kojim su se koristile *Omega*, uništeno. Najveći gubitak bio je *Pemac*

¹⁰³ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, M. ĆURAK, *Moji suborci.*, 51. i Usmeno priopćenje Ivice Jureneca od 30. V. 2014.

¹⁰⁴ „Neosvojiva tvrđava“, *Halo 92*, br. 2., 25. I. 1992., 1, 12.

¹⁰⁵ Vjenceslav HEROUT, *Ivanovo Selo-prošlost posuta trnjem i suzama*, Ivanovo Selo, 1996., 149.

I, koji je ostao u selu. Kako je pobunjenicima stiglo pojačanje, hrvatske snage bile su prisiljene povući se u Grubišno Polje.¹⁰⁶ No to nije bio kraj. Poslijepodne su u Policijsku stanicu Grubišno Polje došli mještani G. Rašenice tražeći pomoć, jer su pobunjeni Srbi, njih između 20 i 30, „obučeni u vojničke uniforme sa petokrakama na kapama“ u pratnji *land-rovera* otetog *Omegama*, iz gornjeg dijela sela (većinski nastanjenog Srbima) prodrli u donje selo, gdje su pljačkali i palili hrvatske i češke kuće. U Policijskoj stanici procijenjeno je da je cilj pobunjenika, uz okupaciju sela, presijecanje ceste Grubišno Polje – Ivanovo Selo – Daruvar. Osim ojačavanja prometne izolacije grada, time bi se susjedno, češko naselje, Ivanovo Selo odsjeklo od Grubišnog Polja, što bi bio uvod u napad i okupaciju. Odmah se pristupilo protuudaru, i to tako da je na kuću Božidara Kovačevića u G. Rašenici, gdje je bio pobunjenički štab, i druge srpske položaje ispaljeno 7 minobacačkih granata i 12 protugradnih raketa. Udar je naveo pobunjenike na povlačenje, te su kombinirane policijsko-gardijske snage u večernjim satima oslobodile donji dio G. Rašenice i formirale obrambeni punkt.¹⁰⁷

Bitka za Doljane i Daruvar 1. rujna 1991.

U ranim jutarnjim satima 1. rujna počeo je minobacačko-pješački napad na Daruvar i sela na jugu općine: Doljane, koji su napadani iz susjednog sela Miljanovac, te Sirač, gdje je bilo puno ranjenih. Iz oba sela tražena je pomoć, no iz Daruvara im nisu mogli pomoći jer su vojnici Jugoslavenske narodne armije iz vojarne u Doljanima minirali cestu južno od grada odsjekavši tako Doljane i Sirač.¹⁰⁸ U Doljanima su pobunjenici zarobili više civila, žena i djece te, prijeteći da će ih poubijati, prisilili branitelje sela – 20 pripadnika Odreda narodne zaštite i policajca da se predaju.¹⁰⁹ U pomoć Daruvaru to je jutro upućeno 40 pripadnika *Omega* borbenim oklopnim vozilom pod zapovjedništvom Josipa Trogrlića, 50 policajaca iz Policijske stanice Bjelovar, policajci iz Garešnice i Kutine, kutinski Zbor narodne garde, a od borbene tehnike još jedno policijsko borbeno oklopno vozilo i dva oklopna vozila.¹¹⁰ Interventna skupina *Omega* pod vodstvom Darka Polaka i Željka Šipraka krenula je iz Daruvara borbenim oklopnim vozilom (čiju su posadu činili Vinko Pavlović i Damir

¹⁰⁶ Depeša PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41-SP-101/20-91., od 26. VIII. 1991. i *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁰⁷ Depeša PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41-SP-101/22-91., od 27. VIII. 1991. i „Odbijen napad na Gornju Rašenicu“, *Večernji list* br. 10.066., 27. VIII. 1991., 4.

¹⁰⁸ Izvještaj COB Bjelovar od 1. IX. 1991. u 4,05 sati, Vanredni izvještaj PS Daruvar, br.: 2063/19., od 1. IX. 1991. u 8,00 sati, i Vanredni izvještaj PS Daruvar, br.: 2063/20., od 1. IX. 1991. u 8,15 sati.

¹⁰⁹ Vjenceslav HEROUT, *Pet godina poslije*, Daruvar, 1996., 33, 100-101.

¹¹⁰ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, Izvještaj PS Daruvar, br.: 2063/29., od 2. IX. 1991. u 18,00 sati. i N. IVKANEC, n. dj., 58, 69, 76.

Petrović) i *land-roverima* put Doljana. Zbog minirane ceste, nisu mogli proći, pa su angažirali kamione koji su dovozili građevinski materijal i zatrпали rupu. Nakon što je omogućen prolazak i nakon što su razbijena strojnička gnijezda na okolnim šumskim obroncima iz kojih su pobunjenici pucali, *Omega* su u Doljanima naišle na pobunjene Srbe, koji su na cestu plegli dvadeset zarobljenih policajaca i pripadnika Odreda narodne zaštite. Skinuli su ih u donje rublje, vezali po dvojicu žicom, plegli na zemlju i zlostavljali; tukli, kidali na komadiće hrvatsku zastavu i tjerali zarobljenike da ih jedu. Kada su pobunjenici vidjeli policijsko borbeno oklopno vozilo, uspaničili su se. Dio ih je zapucao po vezanim zarobljenicima, dok su drugi počeli bježati prema vojarni Jugoslavenske narodne armije. Nastojeći spasiti zarobljenike, po pobunjenicima je otvorena paljba iz borbenog oklopnog vozila i pješačkog oružja, a Alen Novaković i Marijan Filipaj pucali su protuoklopnim sredstvima. Dok je trajala pucnjava iz borbenog oklopnog vozila, specijalci su zbrinjavali ranjenike. Goneći pobunjenike, *Omega* su došle do vojarne u Doljanima. Tu su morali stati i povući se, jer su izašla tri oklopna transportera Jugoslavenske narodne armije štiteći pobunjenike u bijegu, a u obližnjem selu Bijela pokrenuta su tri tenka. Dok je dio postrojbe u Doljanima postavio punkt kako bi se spriječilo napredovanje Jugoslavenske narodne armije, borbeno oklopno vozilo povuklo se s ranjenicima u Daruvar.¹¹¹ U pucnjavi po zarobljenicima Srbi su ubili policajca Srećka Mandanija (1969.) iz Borove Kose i pripadnike Odreda narodne zaštite iz Doljana Željka Bublčića (1964.) i Tihomira Leničeka (1968.) te ranili devet osoba, od kojih je policajac Eugen Lapčić (1967.) iz Doljana preminuo 24. rujna. Teško su ranjeni policajci Alfons Tutić i Vlado Markalaus, pripadnici Odreda narodne zaštite Željko Hunjek, Marijan Polenus, Vitomir Polenus, Vladimir Zimić, Mirko Jošček i Marinić.¹¹² Uspješnom akcijom spašeno je 17 zarobljenika, oslobođeno je više žena i djece te je spriječen pad Doljana. Nakon razbijanja pobunjenika policajci su pretresli Doljane. Privedeno je šest osoba, od kojih su tri: Radivoj Medaković, Blagoje Medaković i Dušan Stjepanović otpremljeni u Policijsku upravu Bjelovar na daljnje saslušanje.¹¹³ Dio *Omega* upućen je iz Doljana u pomoć Siraču te u Miljanovce, odakle su napadnuti Doljani, koje su pri napredovanju pretražili.¹¹⁴

¹¹¹ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, Vanredni izvještaj PS Daruvar, br.: 2063/20., od 1. IX. 1991. u 8,15 sati., Vanredni izvještaj PS Daruvar, br.: 2063/23., od 1. IX. 1991. u 10,45 sati., Nadopuna izvješća PU Bjelovar o poginulim i ranjenim, br.: 511-02-01-6651/91., od 1. IX. 1991., „Policajci posebnog kova“, *Halo 92*, br. 19., 28. VI. 1993., 13. i V. HEROUT, *Pet godina poslije*, 101.

¹¹² Izvještaj COB Daruvar od 1. IX. 1991. u 15,41 sati, Nadopuna izvješća PU Bjelovar o poginulim i ranjenim, br.: 511-02-01-6651/91., od 1. IX. 1991., Podaci PS Daruvar o broju smrtno stradalih i povrijeđenih pripadnika policije i Odreda narodne zaštite 1. 09. 1991., br.: 511-02-21-2101., od 2. IX. 1991. i D. HUBAK, n. dj., 47, 50.

¹¹³ Saznanja PS Daruvar o Šarić Stevi i drugima., od 1. IX. 1991.

¹¹⁴ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

Dok su se još vodile borbu u Doljanima, pobunjeni su Srbi u 11,30 sati s položaja na groblju iz smjera sela Batinjani minobacačima napali benzinsku pumpu u Donjem Daruvaru, na što su policajci i gardisti uzvratili minobacačima po njihovim položajima. Nakon višesatne razmjene vatre pobunjenici su izvršili pješачki napad radi dovođenja Daruvara u poluokruženje, te su hrvatski branitelji zatražili pomoć. Oko 18 sati upućeno je borbeno oklopno vozilo *Omega* sa skupinom specijalaca te još jedno borbeno oklopno vozilo i dva oklopna vozila s grupom kutinskih gardista, koji su došli do benzinske pumpe i krenuli prema Batinjanima. Tada je počeo sukob. Na borbena oklopna vozila i gardiste otvorena je paljba protuoklopnim sredstvima, pa su bili prisiljeni povući se i zatražiti pojačanje specijalaca i djelatne policije. Nakon pristizanja pojačanja, desetine *Omega* koja se do tada borila u gradu, ponovo se krenulo u potiskivanje pobunjenika tako što su specijalci bočno osiguravali borbeno oklopno vozilo. Uslijed jake paljbe hrvatske su se snage povukle te su zauzele crtu obrane oko grada.¹¹⁵ Pri zaposjedanju crte obrane teško je ranjen bjelovarski policajac Tihomir Vrdoljak (1968.). On je ranije bio pripadnik *Omega*, a taj se dan dragovoljno javio da sa svojim bivšim suborcima-specijalcima ode u pomoć Daruvaru. Na toj zadaći pogodili su ga geleri minobacačke granate. Žurno je otpremljen put bolnice u Bjelovaru, no na putu je preminuo. S dolaskom mraka smanjio se intenzitet borbi, premda su razmjena vatre i bombardiranje grada trajali do duboko u noć. Tako je dobivena bitka za Daruvar.¹¹⁶

Uz navedeno, taj je dan poginuo Vlado Plažanin (1956.) iz Sirača dok je prevozio ranjenog Stjepana Pateka u Daruvar. Ranjeni su daruvarski policajci Danko Ružička i Marinko Pilinger, bjelovarski policajac Dražen Gajski i pripadnik Odreda narodne zaštite iz Sirača Vitomor Šafar. Na strani pobunjenika zna se za dva poginula, Nenada Savkovića, čije je tijelo ostalo na bojišnici, i Željka Maleševića, obojice pripadnika Teritorijalne obrane Daruvar.¹¹⁷ Specijalci *Omega* iz Daruvara 2. su rujna otišli na novi zadatak u V. Grđevac. Tada odlazi i većina drugih snaga pristiglih iz Kutine i Bjelovara.¹¹⁸

¹¹⁵ Vanredni izvještaj PS Daruvar, br.: 2063/23., od 1. IX. 1991. u 10,45 h., Izvještaj COB Bjelovar od 1. IX. 1991. u 16,13 h., Vanredni izvještaj PS Daruvar, br.: 2063/27., od 1. IX. 1991. u 19,00 h., Izvještaj COB Bjelovar 1. IX. 1991. u 20,05 h i *Borbena put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹¹⁶ Izvještaj COB Daruvar od 1. IX. 1991. u 15,41 h., Nadopuna izvješća PU Bjelovar o poginulim i ranjenim, br.: 511-02-01-6651/91., od 1. IX. 1991. i Vanredni izvještaj PS Daruvar, br.: 2063/27., od 1. IX. 1991. u 22,10 h.

¹¹⁷ Izvještaj COB Daruvar od 1. IX. 1991. u 15,41 h., Nadopuna izvješća PU Bjelovar o poginulim i ranjenim, br.: 511-02-01-6651/91., od 1. IX. 1991. i Podaci PS Daruvar o broju smrtno stradalih i povrijeđenih pripadnika policije i Odreda narodne zaštite 1. 09. br.: 511-02-21-2101., od 2. IX. 1991.

¹¹⁸ Traženje Zapovjedništva Kriznog štaba (KŠ) Zapadnoslavonske regije za slanje pojačanja obrani Daruvara, op. br.: 19., od 2. IX. 1991.

Peta intervencija u Pakracu – spasilačka misija u Kusionjama 8. rujna 1991.

Zapovijed za novo angažiranje na pakračkom području, u spasilačkoj misiji, *Omega* su dobile 8. rujna. Kao smjena *Omegama* u Pakrac je 2. rujna došla „A“ satnija 105. bjelovarske brigade Zbora narodne garde koja je pokrivala sjeveroistok grada u smjeru Kusionja i Kalvarije.¹¹⁹ Kusionje su bile lokacija odakle je Pakrac najčešće napadan minobacačima.¹²⁰ I 8. rujna grad je bio žestoko bombardiran iz Kusionja – ispaljeno je čak 176 projektila. Tijekom jutra patrola sastavljena od 22 gardista iz bjelovarske satnije i 2 zagrebačka policajca improviziranim je oklopnim vozilom krenula na zadaću izviđanja bojišnice na prostoru Kusionja. Na ulazu u selo nije bilo pobunjenika, pa je patrola samoinicijativno ušla duboko u Kusionje te upala u zasjedu. Oklopni transporter pogođen je i uništen, pa su se gardisti i policajci pod paljbom sklonili u kuću broj 55, odakle su pružali otpor nadmoćnim pobunjenicima, očekujući pomoć koja će ih izvući iz okruženja. Naime odmah nakon njihova upada u zasjedu pojačane su srpske snage u Kusionjama dobrovoljcima iz okolnih sela, a kasnije i specijalnom jedinicom iz Bučja. Selo je opkoljeno i osigurano, posebice iz smjera Pakraca.¹²¹ Da se u Kusionjama zbiva drama, doznalo se brzo. Policijska uprava Bjelovar izvijestila je u 10,15 sati središnjicu Ministarstva unutarnjih poslova u Zagrebu da je ta grupa upala u zasjedu u Kusionjama.¹²² Policijska stanica Pakrac opkoljenoj je patroli poslala pomoć koja ju je pokušala, bezuspješno, izvući. U dva-tri navrata policajci su se uspjeli probiti blizu kuće iz koje se branila patrola, no, zbog žestoke paljbe, ne i do same kuće. Također zbog žestine vatre članovi patrola nisu uspijevali izaći iz kuće i spojiti se s policajcima. Uslijed jakih i stalnih strojničkih napada policija više nije mogla držati položaje blizu kuće, te se povukla prema Pakracu.¹²³ Oko 11,30 sati iz Policijske uprave Bjelovar dojavljeno je u Zagreb da je patrola ostala u Kusionjama u okruženju, da su pobunjenici krenuli u prodor prema Pakracu te da se hrvatske snage povlače. Nadalje, javljeno je da je iz Policijske stanice Pakrac upućen poziv Policijskoj upravi Bjelovar i Policijskoj upravi Kutina da u pomoć pošalju specijalce, tj. da su *Omega* već poslana u pomoć, dok Policijska uprava Kutina priprema za slanje

¹¹⁹ Željko PLESKALT, *Zaostali u vječnosti ljubeći oltar Domovine: Kusionje 1991., 1993.*, Bjelovar, 2002., 23.

¹²⁰ Depeša PS Pakrac o minobacačkoj vatri, br.: 511-02-71/30-1703/1-91., od 5. IX. 1991., Izvješće COB Daruvar o stanju u Pakracu od 7. IX. 1991.

¹²¹ Dnevni izvještaj PS Pakrac za 8. IX. 1991. u potpisu Josip Grubišić, Izvješće PU Bjelovar o sigurnosnom stanju u svezi pripadnika ZNG, br.: 511-02-01-Sp 275/2-91., od 9. IX. 1991., Izvještaj COB Pakrac o događanjima u SO Pakrac od 7. do 9. rujna 1991., od 9. IX. 1991. i Ž. PLESKALT, n. dj., 24.

¹²² Bilješka dežurnog Operativnog štaba MUP-a o telefonskim obavjestima iz PU Bjelovar od 8. IX. 1991.

¹²³ Dnevni izvještaj PS Pakrac za 8. IX. 1991. u potpisu J. Grubišić i Ž. PLESKALT, n. dj., 25.

Slika 3. *Omega* u bitci za Kusunje (fotografija Borisa Fabijanca)

u pomoć, uz ljudstvo *Risova*, i dva borbena oklopna vozila iz Kutine i Garešnice.¹²⁴ Oko 12,30 sati *Omega* su već stupile u borbu s pobunjenicima kod Kusunja.¹²⁵

Naime polovica postrojbe bila je u Daruvaru i Grubišnom Polju, pa su pod vodstvom Hamdije Mašinovića brzo stigli u Pakrac. Druga polovica stigla je tijekom noći. Neposredno nakon pristizanja u Pakrac, 50-ak pripadnika *Omega* s borbenim oklopnim vozilom na čelu, predvođenih Josipom Trogrličem, krenulo je u akciju spašavanja cestom Pakrac – Požega prema Kusunjama. *Omegama* su pridodane snage pakračke policije i Zbora narodne garde. Vodeći tešku borbu, *Omega* su se u dva navrata borbenim oklopnim vozilom uspjele probiti do kuće u kojoj je bila opkoljena patrola. Zbog jake pušćane paljbe, nisu mogli dalje napredovati, te su pozivali opkoljene gardiste i policajce da izađu iz kuće i krenu prema njima. No u kući je bilo dosta mrtvih i ranjenih koje njihovi suborci nisu htjeli ostaviti, te su odbijali pozive. Kako je srpska

¹²⁴ Izvješće KŠ-a PU Bjelovar, br.: 511-02-01-6866/91/MI., od 8. IX. 1991. u 11,32 h

¹²⁵ Izvješće Operativnog štaba MUP-a o sigurnosno značajnim događajima na području Kutine, Bjelovara i Sl. Broda za dan 08/09. rujna 1991. godine u vremenu od 07,00 do 10,00 sati, od 09. IX. 1991.

paljba bila neprekidna, *Omega* se nisu mogle dugo zadržavati. Stoga je preko radijske veze dogovoreno s patrolom da će pričekati noć te se pokušati spojiti s *Omegama*. U akciju izvlačenja iz Policijske uprave Bjelovar u Pakrac prebačene su i posljednje zalihe minobacačkog streljiva te je izvršen jak minobacački napad na Kusionje. Tako je tijekom noći na srpske položaje ispaljeno više od 160 minobacačkih projektila, a pripadnici *Omega* svojim su djelovanjem cijelo vrijeme vezivali dio srpskih snaga na sebe i sami se našavši gotovo u poluokruženju na rubu grada prema Kusionjama, pokušavajući se opet probiti do opkoljene kuće kako bi prihvatili one koji su se možda izvukli.¹²⁶ S dolaskom noći četiri ranjena bjelovarska gardista zbilja su se izvukla do *Omega* i tako se spasila.¹²⁷ *Omega* su posljednji radijski kontakt sa zapovjednikom opkoljene patrole Miroslavom Černakom ostvarile oko 22,30 sati. Rečeno mu je da se pod okriljem jake minobacačke vatre po srpskim položajima s preživjelim borcima izvuče koritom rijeke Pakre. On je odgovorio da ne može ostaviti ranjenike, što je imalo tragične posljedice. To je ujedno bio posljednji kontakt s opkoljenom patrolom. Borbe su trajale do nakon ponoći, no brojčana snaga i tehnička opremljenost pobunjenika u Kusionjama bile su takve da ih se nije moglo nadjačati, odnosno nije se uspjelo probiti obruč oko opkoljene patrole, pa je odlučeno da se ponovo pokuša sljedeće jutro.¹²⁸

Poslijepodne 8. rujna u Pakrac je stiglo specijalaca iz Policijske uprave Kutina, garešnički vod *Risova* pod zapovjedništvom Ante Peašinovića, te su krenuli prema Kusionjama smjerom preko pakračke pilane. Zbog krivih podataka o stanju na terenu, vod je oko 14,30 sati kod pilane upao u zasjedu. Pogodeno je i teško oštećeno policijsko borbeno oklopno vozilo, u kojem je ranjen zapovjednik Peašinović. Pogodeni su i izgorjeli prepravljani TAM 75 T-5, na kojem je bio PZO top 20/1 mm, *Lada Niva* koja je vukla 120-milimetarski minobacač i *Bedford*. U bliskoj borbi koja je uslijedila ranjeni su i Vlado Buić, Branko Čurić i Ante Šejčić, te su ukrcani u oštećeno borbeno oklopno vozilo, no pri ukrcaju su bili izloženi vatri iz 20-milimetarskih PZO topova i iz pješackog oružja iz Kraguja. Ranjenike se uspjelo otpremiti u pakračku bolnicu, a preostali dio voda izvukao se iz zasjede i kod željezničke stanice organizirao obranu do dolaska domaćih branitelja.¹²⁹ U napadu je opet zapaljena pilana, koja je posve izgorjela.¹³⁰ Tako se *Risovi* nisu uspjeli probiti do Kusionja i priključiti *Omegama* u akciji spašavanja.

¹²⁶ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, Izvješće PU Bjelovar o sigurnosnom stanju u svezi pripadnika ZNG, br.: 511-02-01-Sp 275/2-91., od 9. IX. 1991., Ž. PLESKAT, n. dj., 26. i Usmeno priopćenje Ivica Jureneca od 30. V. 2014.

¹²⁷ Dnevni izvještaj PS Pakrac za 8. IX. 1991. u potpisu J. Grubišić.

¹²⁸ Ž. PLESKAT, n. dj., 26. i Izvješće PU Bjelovar o sigurnosnom stanju u svezi pripadnika ZNG, br.: 511-02-01-Sp 275/2-91., od 9. IX. 1991.

¹²⁹ *Ratni put SJP skupine Kutina – „Ris“ 1991. – 1996.*

¹³⁰ Izvješće COB Kutina od 9. IX. 1991.

Sutradan, 9. rujna između 6 i 7 sati, cijela je postrojba *Omega*, ojačana svim raspoloživim vojnopolicijskim snagama iz Pakraca, krenula cestom prema pilani u proboj prema Kusonjama, podijeljena u dvije grupe. Tijekom približavanja pilani po njima je otvorena paljba. Hrvatske snage prihvatile su borbu i, zauzimajući kuću po kuću, napredovale su prema cilju. Približavajući se pilani, paljba je bila jača i napredovanje je nastavio mali broj specijalaca. *Omegama* su zapovijedali Josip Trogrlić i Zdenko Radić te zapovjednik voda Ivica Jurenc. Taj vod djelovao je po Kusonjama iz kuća povrh pilane i bili su odlučni u odluci da idu dalje, o čemu je Jurenc vezom izvijestio zapovjednike Radića i Trogrlića. No njihove skupine bile su pod paljbom pred čistinom i nisu mogle napredovati, te su mu zapovjedili da povuče ljude preko te iste čistine, što je i učinjeno. Tada su nastale znamenite fotografije *Omega* u borbi autora Borisa Fabijanca. Protuoklopnim sredstvima djelovao je Mirko Hanžeković, a udarnu grupu činili su Marijan Matković, Ivica Božičević, Krunoslav Stari, Žarko Čanađija, Nedjeljko Ambrošić, Boris Kolar, Zdravko Novoselec, Tihomir Ruk, Anđelko Šimunović, Željko Šiprak, Darko Vočanec i Ivica Zagorščak. Nakon što su prišli pilani, pobunjenici su glavninu specijalaca napali iz minobacača, zbog čega su prekinuli napredovanje i uspostavili obranu. Hrvatskim je snagama minobacačka bitnica *Omega* pružila potporu. No njezin je položaj ubrzo otkriven i zasut srpskom minobacačkom paljbom. Od eksplozije granate ranjen je Darko Palata.¹³¹

Već prvog dana spasilačke misije zapovjednik Mašinović i zapovjednik Policijske stanice Pakrac Josip Grubišić procijenili su da tehnika kojom raspoložu *Omegi* (60-milimetarski i 82-milimetarski minobacači) neće biti dovoljna za slamanje srpskih snaga u Kusonjama. Stoga su telefonom zatražili pomoć od Antiterorističke jedinice *Lučko* da im pošalje 120-milimetarske minobacače i jača borbena oklopna vozila. No zahtjev je odbijen jer je Antiteroristička jedinica bila angažiran na drugoj bojišnici.¹³² Sutradan, 9. rujna, kad je postalo očito da hrvatske snage neće uopće ući u Kusonje, načelnik Policijske uprave Bjelovar Hajdinjak poslao je dopis središnjici Ministarstva unutarnjih poslova u kojem je ponovio jučerašnji zahtjev Mašinovića i Grubišića: „Ocjena komandnog Štaba u Pakracu je da s obzirom da ulaz u mjesto Kusonje drže snažne snage terorista... nismo u mogućnosti sa postojećom tehnikom i ljudstvom izvršiti zadatak, odnosno osloboditi ili doći do nestalih 23 pripadnika rezervnog sastava Zbora narodne garde koji su ostali u okruženju. Procjena je da bi se ovaj zadatak mogao izvršiti uz pomoć Antiterorističke jedinice Ministarstva unutarnjih poslova, a potpomognute oklopnim vozilima... S obzirom na ozbiljnost i svu težinu situacije molimo da date svoju ocjenu i poduzmete dalje mjere za postupanje“.¹³³

¹³¹ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* Usmeno priopćenje I. Jurenca 30. V. 2014.

¹³² Hamdija Mašinović, „Struktura PJP 'Omegi'“ 1991. god.

¹³³ Izvješće PU Bjelovar o sigurnosnom stanju u svezi pripadnika ZNG, br.: 511-02-01-Sp 275/2-91., od 9. IX. 1991.

Tako su srpske snage žestokom paljbom zatvorile sve smjerove prema Kusonjama, što je značilo da se opkoljenima, od kojih je 13 najvjerojatnije već bilo mrtvo, više ne može pomoći. Ostali su blokirani u kući ne želeći se predati, sve do trenutka kad su pobunjenici minirali kuću. Tada se sedam preživjelih predalo, nakon čega su mučeni do smrti. Time se broj mrtvih popeo na dvadeset. Bili su to bjelovarski gardisti Nikola Benkus, Željko Besek, Marinko Crnogaj, Miroslav Černak, Marijan Dukić, Stipe Gadža, Petar Grubeša, Stjepan Kolar, Vladimir Krivačić, Stjepan Mamić, Tadija Markić, Ivan Palić, Zlatko Pavlović, Nedjeljko Pekić, Mario Posarić, Igor Stipić, Dubravko Štefulinac, Ante Tandara i policajci Anto Ivandić i Mato Čančar iz Policijske akademije u Zagrebu. Pobunjenici su njihova tijela zatrpali u masovnu grobnicu kod sela Brusnik.¹³⁴ U Policijskoj stanici Pakrac dobro se procijenilo da su pobunjenici srušili kuću u kojoj je bila patrola i da su svi poginuli. No s time se nije išlo u javnost jer nije bilo sigurnih pokazatelja takva kraja.¹³⁵ Tako je bilo do 28. siječnja 1992., kada su ekshumirani zajedno s još 23 civilne žrtve iz Kusonja. Dvije godine nakon tog zločina, 8. rujna 1993., na mjestu gdje je poginula patrola, polažući vijenac njima u spomen, život su izgubili od podmetnute mine Stanko Palić, Mirko Pereš i Željko Šegović, dok je desetak osoba ranjeno.¹³⁶

U neuspjeloj spasilačkoj misiji 8./9. rujna 1991. poginuo je jedan hrvatski branitelj, a šestorica su ranjena. U šoku zbog gubitka velikog broja suboraca preostali gardisti „A“ satnija 105. brigade napustili su Pakrac 11. rujna. To je znatno oslabilo obranu grada, i to u kritičnom trenutku. Policijska stanica Pakrac dobila je obavijest da se za 13. rujna, obljetnicu partizanskog zauzimanja Pakraca, priprema veliki napad na grad. U tim okolnostima *Omega* su ostale u Pakracu kao ojačanje. Najavljenog 13. rujna u jutarnjim je satima izvršen topnički napad na grad iz smjera Japage i Šeovice, no pješackog napada nije bilo, pa su se *Omega* vratile u bazu.¹³⁷

Intervencije u V. Pisanici 14. rujna 1991.

U večernjim satima 13. rujna grupa pričuvnih gardista iz Velike Pisanice poduzela je akciju prema susjednom selu Zrinska, koje su okupirali srpski pobunjenici. Kod sela Nova Pisanica došlo je do oružanog sukoba u kojem su dva gardista ranjena, od kojih je jedan bio zapovjednik Branko Turković, koji je ostao odsječen od ostatka

¹³⁴ Željko PLESKALT, n. dj., 26, 32-45, 116.

¹³⁵ Dnevni izvještaj PS Pakrac za 8. IX. 1991. u potpisu J. Grubišić, Dnevno izvješće COB Bjelovar, kl.: 811-02/91-04/01, ur. br.: 2103-10-05/3-91-252., od 10. IX. 1991.

¹³⁶ Ž. PLESKALT, n. dj., 44-101.

¹³⁷ Informacija PS Pakrac o stanju na području Pakraca, br.: 511-02-71/30-1794/1/91., od 10. IX. 1991., Ž. PLESKALT, n. dj., 29. i *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

republika hrvatska
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
POLICIJSKA UPRAVA BJELOVAR
Broj: 511-02-01-SpZK/2-91.
Bjelovar, 09.09.1991.

Juzgnik

M U P-u R H
- Operativnom Štabu

Predmet: Sigurnosno stanje u svezi pripadnika ZNG,
Izvješće.-

U svezi s jučerašnjom samoinicijativnom akcijom grupe pripadnika Rezervnog sastava ZNG Bjelovar, a o čemu ste iscrpno izvještavani, na mjesto Kusonje, izvješćujemo Vas da unatoč današnjim pokušajima, tj. u dva navrata proboja u pravcu Kusonja nisu dali rezultate. Ocjena komandnog Štaba u Pakracu je da s obzirom da ulaz u mjesto Kusonje drže snažne snage terorista, snabdjeveni minobacačima svih kalibara, ručnim bacačima, mitraljeskim gnjezdima, miniranim mostom, nismo u mogućnosti sa postojećom tehnikom i ljudstvom izvršiti zadatak, odnosno osloboditi ili doći do nestalih 23 pripadnika rezervnog sastava ZNG koji su ostali u okruženju. Procjena je da bi se ovaj zadatak mogao izvršiti uz pomoć antiterorističke Jedinice MUP-a, a potpomognute oklopnim vozilima.

Kako se na ulazu u mjesto Kusonje nalazi leš pripadnika ZNG, to smo u cilju dolaska do istog, kao i eventualnog, pomovno kom-taktirali sa Bjelovarskim garnizonom. Očekujemo odgovor od strane vojnih organa.

S obzirom na ozbiljnost i svu težinu situacije molimo da date svoju ocjenu i poduzmete dalje mjere za postupanje.

Načelnik Policijske uprave:

Hajdinjek Josip

Slika 4. Izvještaj načelnika Policijske uprave

postrojbe i zarobljen. U pomoć su im upućeni gardisti iz Bjelovara.¹³⁸ Reagiravši na te događaje, mjesni su Srbi zatočili zapovjednika Kriznog štaba (KŠ) V. Pisanica. U ranim jutarnjim satima 14. rujna pripadnici *Omega* dobili su zapovijed da interveniraju u V. Pisanici. Nedugo nakon dolaska u selo, vratili su se u bazu jer se pregovorima riješila kriza. No vrlo brzo morali su natrag u V. Pisanicu jer su tamošnji gardisti zatražili od *Omega* da pirotehničari miniraju crte obrane prema selu Buban, koje je također bilo pod okupacijom pobunjenika. Miniranjem crte obrane rukovodio je zapovjednik voda Josip Đurkija, a miniranje su obavljali Marijan Murtić, Mato Tutić, Mladen Marinković i Marko Komljenović. Tijekom miniranja grupu su napali pobunjenici, no uspjela je zauzeti obrambene položaje i uz pomoć gardista izbjeći opkoljavanje. Na vijest o napadu zapovjednik Mašinović krenuo je iz *Kukavice* s interventnom grupom prema V. Pisanici, no u međuvremenu su se pirotehničari izvukli, te su se nakon izvršenog zadatka vratili u bazu.¹³⁹

Zauzimanje vojarne Jugoslavenske narodne armije *Polom* u Doljanima 16./17. rujna 1991.

Iako su 1. rujna pretrpjeli poraz, pobunjeni Srbi i dalje su napadali Doljane nastojeći ih osvojiti kao pripremu za napad na pet kilometara udaljeni Daruvar. Tako su 13. rujna napali policijsku patrolu i opkolili školu, da bi se nakon dolaska pojačanja iz Daruvara razbježali.¹⁴⁰ S druge strane, hrvatske su snage počele djelomičnu blokadu vojarne Jugoslavenske narodne armije *Polom* u Doljanima radi njezina osvajanja. Time bi došle do prijeko potrebnog oružja, kojega je tamo bilo dosta, s obzirom na činjenicu da je *Polom* bilo veliko skladište s oko dvadeset tisuća tona minsko-topničkih sredstava i pješačkog streljiva, topničkog oružja raznih tipova i kalibara te druge borbene i neborbene vojne opreme.¹⁴¹ Zbog toga je Krizni štab Daruvar 14. rujna dobio ultimatum pukovnika Smiljana Stanića, zapovjednika vojarne *Polom* u Doljanima, da se u roku od 24 sata prekinu sva takva djelovanja te da naoružani stanovnici općine polože oružje, upozorivši: „(inače) krećemo u odlučnu bitku po cijenu da razorimo grad“.¹⁴²

Zbog ultimatum, Krizni štab Daruvar 15. je rujna poslao dopis s procjenom da bi sljedeći dan moglo doći do općeg napada Jugoslavenske narodne armije i po-

¹³⁸ Izvještaj COB Bjelovar od 13. IX. 1991. i Izvještaj KŠ PU Bjelovar, br.: 511-02-01-7126/91., od 14. IX. 1991.

¹³⁹ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁴⁰ Dnevnik događanja Operativnog štaba MUP-a od 13. IX. 1991., Informacija COB Bjelovar od 13. IX. 1991.

¹⁴¹ Dražen NAJMAR, Ivan POSILOVIĆ, Marija DUJIC, *Blokada i osvajanje vojarni i vojnih objekata JNA u Hrvatskoj*, Zagreb, 2004., 122-125 i N. IVKANEC, n. dj., 132.

¹⁴² Obavjest COB Daruvar KŠ-u Daruvar, od 14. IX. 1991.

bunjenika na Daruvar iz *Poloma* zatraživši pomoć od Ministarstva unutarnjih poslova.¹⁴³ Bojazan od napada pojačalo je iseljavanje gradskih Srba te približavanje datuma 16. rujna – kada su u Drugom svjetskom ratu partizani zauzeli Daruvar.¹⁴⁴ Stoga je odlučeno da se preduhitri Jugoslavenska narodna armija i 16. rujna izvrši napad udruženih snaga Policijske uprave Kutina, Policijske uprave Bjelovar i domaćih branitelja na *Polom*. Plan napada izrađen je u Policijskoj upravi Kutina, čije su snage trebale biti udarne. Prema dostupnim podacima, u *Polomu* je bila posada od 350 ročnika, rezervista i pobunjenih Srba. U noći 15./16. rujna u Daruvar je stigla policija i pripadnici Zbora narodne garde iz Kutine, Garešnice, Bjelovara i Đurđevca, koji su pod vodstvom domaćih policajaca i Odreda narodne zaštite do 5 sati ujutro opkolili *Polom*. Čim su uočili opkoljavanje, iz vojarne su minobacačima i topovima napali Daruvar i centar Doljana, gdje se okupila glavnina hrvatskih snaga koje su, nakon prvog iznenađenja i stradanja više branitelja, napale vojarnu. Tijekom bitke iz vojarne su izašla i djelovala borbena oklopna vozila protuzračne i protuoklopne namjene.¹⁴⁵ U Doljanima su poginuli zapovjednik Policijske stanice Kutina Dragutin Kovačević (1957.), garešnički policajac Josip Pleša (1960.), daruvarski policajac Damir Nađ (1969.), pripadnici daruvarskog Odreda narodne zaštite Željko Leja (1951.) i Stjepan Šepl (1938.). Teže su ranjeni garešnički policajci Branko Đogolović, Dražen Duk i Darko Šagovac, policajci Ivan Bedek iz Kutine te Zdenko Klubička i Jiržik Habenka iz Daruvara, a lakše Viktor Matejak iz Daruvara, Stjepan Klasić iz Bjelovara te Ivan Čajsa, zapovjednik Policijske stanice Garešnica. Poginula su i tri civila, stanovnika Doljana.¹⁴⁶

Kako se napad odvijao krajnje nepovoljno, iz Policijske stanice Daruvar zatražena je pomoć od Policijske uprave Bjelovar u smislu slanja posebne jedinice policije. Odmah nakon pristizanja tog zahtjeva načelnik Josip Hajdinjak objedinjava postrojbu (dio ljudstva bio je u Grubišnom Polju) te u akciju osvajanja *Poloma* upućuje 90 pripadnika *Omega* ojačanih borbenim oklopnim vozilom, minobacačem od 120 i 60 mm te BST-om. Nakon dolaska u Daruvar, oko 9 sati, zapovjednik Mašinović je od zapovjednika PS Daruvar Zdenka Jandika upoznat sa situacijom u Doljanima te je odredio tri skupine za izvođenje napadnih aktivnosti. Prva grupa, pod zapovjedništvom Josipa Trogrlića, trebala je tući vojarnu 120-milimetarskim minobacačima, druga, pod

¹⁴³ Dopis KŠ Daruvar Operativnom štabu MUP-a od 15. IX. 1991.

¹⁴⁴ Izvještaj PS Daruvar, br.: 2063/39., od 9. IX. 1991.

¹⁴⁵ Izvještaj ZNG Zapovjedništva zapadnoslav. regije o stanju u regiji od 6. IX. 1991., Izvještaj PU Kutina o zauzimanju Doljana, br.: 511-06-11-3832/91., od 16. IX. 1991., D. NAJMAR, I. POSILOVIĆ, M. DUJIĆ, n. dj., 125-126, N. IVKANEC, n. dj., 132-134, „Snaga osobnog primjera“, *Halo 92*, br. 10., 29. IX. 1992., 11.

¹⁴⁶ Izvještaj PU Kutina o zauzimanju Doljana, br.: 511-06-11-3832/91., od 16. IX. 1991., Informacija COB Bjelovar o žrtvama borbi kod Doljana, od 16. IX. 1991. i N. IVKANEC, n. dj., 131.

zapovjedništvom Ivana Franjića, 60-milimetarskim minobacačima, a treća grupa, pod zapovjedništvom Ivica Jureneca, trebala je djelovati BST-om i drugim protuoklopnim sredstvima. Postavivši uporište za napad sjeveroistočno od vojarne, uz cestu Daruvar – Pakrac, nasuprot skretanju za Šibovac, kod crkve (gdje su postavljeni 60-milimetarski minobacači) oko 10 sati *Omega* su uz minobacačku potporu otpočele s borbenim djelovanjem potisnuvši srpske snage u vojarnu, stvarajući time povoljnu poziciju za djelovanje bestrajnog topa (BST)-a i prebacivanje glavnine snaga. Iz sredine sela protuoklopna grupa predvođena Mariom Topolovčanom, u čijem su sastavu bili Anđelko Šimunović, Josip Barilarić i Željko Mesar, krenula je prema vojarni, gdje je naišla na punkt Jugoslavenske narodne armije smješten ispred samog ulaza u *Polom*, osiguran vojnicima razmještenima po okolnim kućama te borbenim oklopnim vozilom. Specijalac Šimunović ispalio je nekoliko projektila iz RPG-a prema zgradama u krugu vojarne. Nakon toga borbeno oklopno vozilo u pratnji vojnika izišlo je na ulicu, pa se protuoklopna grupa povukla, a poslijepodne se na zapovijed vratila na polaznu crtu. Druga skupina s BST-om krenula je prema selu Šibovac namjeravajući prići *Polomu* sa zapadne strane. Pri kretanju je na cesti prema vojarni zamijećen gusjeničar, nosač pontonskog mosta. Nedeljko Ambrošić pogodio ga je iz BST-a, te se vozilo povuklo prema vojarni. Nakon toga skupina je, potpomognuta djelovanjem minobacača, nastavila napredovati te je ovladala brdom zapadno od vojarne. Time se dobila taktička prednost jer se imalo na dometu krug vojarne u kojem su se vidjeli bunker i utvrđeni objekti, koje su s brda tukli BST-om i protuoklopnim sredstvima. U tome su se posebice istakli Zoran Maras, Dejan Kirilenko i Goran Glavinić. U međuvremenu su se druge hrvatske snage probile do ograde vojarne. Daljnje napredovanje uz jaku pješačku vatru omela su i minska polja. Kako je postalo jasno da hrvatske snage neće ovladati vojarnom, iako je Jugoslavenska narodna armija u borbi izgubila tri borbena oklopna vozila i nešto ljudstva, oko 14 sati radiovezom izdana je zapovijed o povlačenju od vojarne. Intenzitet borbi smanjio se oko 17 sati, nakon čega se *Omega* vraćaju u bazu. U borbi je od gelera minobacačke granate, kod položaja MB 60 mm, ranjen Stjepan Klasić.¹⁴⁷

Žestina napada navela je posadu *Poloma* da se po noći preko sela Kip povuče prema jugu, u okupirana pakračka sela. Da je *Polom* pred napuštanjem, Zapovjedništvo akcije doznalo je od dvojice vojnika Jugoslavenske narodne armije koji su predvečer prebjegli u Daruvar. No odlučeno je da se zbog mraka napad ponovi rano ujutro 17. rujna.¹⁴⁸ Bila je to dobra odluka jer je zapovjednik skladišta tada još bio pripravan za borbu, o čemu svjedoči depeša za pomoć koju je poslao nadređenom zapovjedništvu, a koju je presrela Policijska stanica Nova Gradiška.¹⁴⁹ U 6 sati 17. rujna *Omega*

¹⁴⁷ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, Izvještaj PU Kutina o zauzimanju Doljana, br.: 511-06-11-3832/91., od 16. IX. 1991. i N. IVKANEC, n. dj., 134.

¹⁴⁸ Izvještaj PU Kutina o zauzimanju Doljana, br.: 511-06-11-3832/91., od 16. IX. 1991.

¹⁴⁹ Izvještaj PS N. Gradiška o uhvaćenju depeši JNA, br.: 511-11-11-1/2-6308/38-91., od 17. IX. 1991.

su se vratile u Doljane kako bi s drugim hrvatskim snagama napale *Polom*. Tu su od specijalaca bili i *Risovi* iz Policijske uprave Kutina. Oko 6 sati hrvatske su snage krenule na vojarnu, iz koje su se čuli rijetki pucnji iz gorućeg hangara. Naime Jugoslavenska narodna armija prije povlačenja minirala je skladište, no vrlo nestručno, pa je uništen samo hangar školskog streljiva i mina. Napredovalo se oprezno jer je Doljane zastrla gusta magla, pa je vidljivost bila minimalna. Uz to nije bilo posve sigurno da je objekt napušten. U *Polom* su *Omega*, zajedno s drugim hrvatskim postrojbama, ušle bez otpora. Unutra ih je dočekala kataklizmična slika gorućih objekata i vozila. Čim se prešlo ogradu, krenulo se u pretragu objekta, no kako otpora nije bilo (nekoliko preostalih ročnika predalo se bez borbe), žurno se krenulo u izvlačenje borbene tehnike jer je prijetila opasnost od zračnog napada. Prema sjećanju zapovjednika Mašinovića, njegova je postrojba iz skladišta izvukla više borbenih oklopnih vozila, minobacača i topova te veliku količinu pješadijskog naoružanja, streljiva i protuoklopnih sredstava. Izvukli su i jednu haubicu. Većina tog predana je bjelovarskom Zboru narodne garde i policijskim stanicama Policijske uprave Bjelovar. *Omega* su zadržale nekoliko borbenih oklopnih vozila i dio minobacača i pješачkog oružja te su se tako dobro naoružale za daljnja borbena djelovanja. Oko 8 sati *Omega* su s plijenom napustile *Polom* izbjegavši zračni udar.¹⁵⁰ Naime počev od 10 sati zrakoplovi Jugoslavenske narodne armije raketirali su vojarnu nastojeći uništiti naoružanje i streljivo te 50-ak kamiona kojima su izvlačena ta sredstva.¹⁵¹ Pad *Poloma* i osvajanje velike količine oružja bili su izuzetno važni za daljnje stvaranje hrvatskih oružanih snaga, a time i za daljnji tijek Domovinskog rata u zapadnoj Slavoniji. Doprinos pripadnika *Omega*, koji su na poziv pritekli u pomoć te izravnim pogotcima iz BST-a bitno utjecali na slamanje otpora Jugoslavenske narodne armije, u ovoj je akciji bio vrlo važan.

Oslobađanje Ivanova Sela 21. rujna 1991.

Ivanovo Selo, najstarije češko naselje u Hrvatskoj, 21. je rujna doživjelo najveću tragediju u svojoj povijesti. Pobunjeni Srbi iz okolnih sela taj su dan napali i, nakon što su svladali obranu mještana, okupirali selo. Uz paljenje i razaranje, ubili su sedam civila, koji su im prethodno poslužili kao živi štit tijekom svladavanja obrane.¹⁵² No selo nije bilo dugo okupirano. Isti dan pokrenuta je akcija združenih policijsko-gardijskih snaga, koje su nakon višesatne borbe, uz pogibiju dva daruvarska gardista, oslobodili

¹⁵⁰ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, „Policajci posebnog kova“, *Halo* 92, br. 19, 28. VI. 1993., 13., D. NAJMAR, I. POSILOVIĆ, M. DUJIĆ, n. dj., 125-126, N. IVKANEC, n. dj., 135 i Hamdija Mašinović, „Struktura PJP „Omega“ 1991. god.

¹⁵¹ Izvještaj COB Kutina o zračnom napadu JNA na Doljane, od 17. IX. 1991.

¹⁵² Vjenceslav HEROUT, *Ivanovo Selo – prošlost posuta trnjem i suzama*, Ivanovo Selo, 1996.

Ivanovo Selo.¹⁵³ U oslobađanju je sudjelovalo i 70 pripadnika *Omega*. Nakon dolaska pred Ivanovo Selo angažirana je minobacačka bitnica sa 120-milimetarskim minobacačima pod zapovjedništvom Josipa Trogrlića i VSG-a Alena Novakovića te 82-milimetarskim minobacačima pod zapovjedništvom pomoćnika zapovjednika Damira Lauša i VSG-a Žarka Čanađije, koja je djelovala iz sela Poljani po okolnim okupiranim selima. Borbeno su djelovala i dva netrzajna topa (NTT)-a kojima su zapovijedali Nedjeljko Ambrošić i Damir Petrović. Od jačine eksplozija ozlijeđen je zapovjednik voda Ivica Jurenec, kojem su popucali ušni bubnjići.¹⁵⁴ Sutradan, 22. rujna, združene policijsko-gardijske snage čistile su šire područje Ivanova Sela. Bitnica *Omega*, ojačana minobacačkom grupom i 60-milimetarskim minobacačima, kojom je zapovijedao zapovjednik voda Ivan Franjić, premještena je u Donju Rašenicu, dok je ostatak *Omega* raspoređen na crte obrane Grubišnog Polja prema Peratovici. Tijekom dana ispaljen je velik broj projektila po okupiranim selima iz kojih je prethodni dan napadnuto Ivanovo Selo. Nastojeći pomoći pobunjenicima, zrakoplovi Jugoslavenske narodne armije taj su dan bombardirali Grubišno Polje.¹⁵⁵

Slika 5. Iz vojarne *Polom* u Doljanima izvučen je bogat ratni plijen u oružju

¹⁵³ Izvještaj COB Grubišno Polje, kl.: 811-02/91-01/01, ur. br.: 2127-05-05-91-214., od 21. IX. 1991.

¹⁵⁴ Depeša PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41-SP-101/72-91., od 21. IX. 1991., *Borbena put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* i Usmeno priopćenje Ivica Jureneca od 30. V. 2014.

¹⁵⁵ *Borbena put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, Depeša PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41-SP-101/75-91., od 22. IX. 1991., Depeša PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41-SP-101/76-91., od 22. IX. 1991. i Izvještaj COB Grubišno Polje, kl.: 811-02/91-01/01, ur. br.: 2127-05-05-91-215., od 22. IX. 1991.

Šesta intervencija u Pakracu – prva deblokada grada 26./28. rujna 1991.

Dok se obrana u grubišnopoljskom kraju stabilizirala, iz Policijske stanice Pakrac od 23. su rujna u Policijsku upravu Bjelovar stizali zahtjevi za pomoć. Pobunjenici iz D. Čaglića 120-milimetarskim su minobacačima tukli Pakrac, Lipik, Dobrovac, Filipovac i Prekopakru, dok je Jugoslavenska narodna armija rasporedila tenkove od Skenderovca preko D. Čaglića i Subocke. Policijska uprava odmah je uputila pomoć.¹⁵⁶ Sutradan, 24. rujna, uz topnički je izvršen i tenkovsko-pješački napad na Lipik i Dobrovac, te je Policijska uprava Bjelovar u popodnevnim satima poslala *Omega* na pakračko bojište. U pomoć su krenuli i gardisti iz Čazme i Virovitice (Renato Romić borbenim oklopnim vozilima maljutkašima). Međutim, zbog cestovnih blokada i borbi, nisu se taj dan uspjeli probiti do Pakraca.¹⁵⁷ Stotinjak pripadnika *Omega*, koliko ih je bilo upućeno, stacioniralo se u selu Gaj, a zapovjednik je uputio izvidničku grupu, koju su činili Zdravko Novoselac, Mato Tutić i Marko Komljenović, prema okupiranom selu Kukunjevac sa zadaćom da prikupi podatke nužne za proboj prema Pakracu.¹⁵⁸ Prema ranijim podacima, jače srpske snage ukopale su se u selima Toranj, Batinjani i G. Obrijež, kroz koja je vodila druga cesta od Gaja prema Pakracu,¹⁵⁹ stoga se proboj kroz Kukunjevac činio izvjesnijim. Izviđači su zaobišli srpske barikade i u Kukunjevcu uočili više grupa pobunjenika koji bi noću blokirali cestu, a po danu se povlačili u obližnje šume.¹⁶⁰ I 25. rujna pakračko je područje žestoko napadano, bilo je dosta teških ranjenika koje je trebalo evakuirati, a branitelji su bili pri kraju sa streljivom, pa je Zapovjedništvo obrane slalo apele za pomoć na sve strane.¹⁶¹ Više nije bilo vremena za čekanje, te su 26. rujna u 14 sati *Omega* krenule u proboj kroz Kukunjevac, formirajući konvoj vozila natovarenih streljivom i hranom za branitelje Pakraca.¹⁶² Bilo je predviđeno da, nakon otvaranja ceste, u Pakrac kao pojačanje uđe „A“ satnija Zbora narodne garde iz Bjelovara. Iz deblokiranoga grada trebalo je evakuirati teške ranjenike i psihičke bolesnike iz razorene pakračke bolnice. Na ulasku u Kukunjevac razbijena je barikada, te je izvidnica krenula u lagano napredovanje čisteći selo. Kod Seoskog doma, iz šume s lijeve strane ceste, otvorena je pješačka paljba na kolonu vozila. Pobunjenici su brzo razbijeni djelovanjem borbenog oklopnog vozila, te je nastavljeno s napredovanjem, koje je bilo prekidano povremenom paljbom s brda iznad sela. U

¹⁵⁶ Izvještaj KŠ PU Bjelovar od 23. IX. 1991.

¹⁵⁷ Izvještaj KŠ PU Bjelovar od 25. IX. 1991. i Izvještaj COB Bjelovar, kl.: 811-02/91-04/01, ur. br.: 2103-10-05/3-91-265., od 24. IX. 1991.

¹⁵⁸ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁵⁹ Izvještaj COB Kutina od 23. IX. 1991.

¹⁶⁰ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁶¹ Telefax poruka PS Pakrac za pomoć upućena KŠ-u Vlade RH od 25. IX. 1991. u 16,30 sati.

¹⁶² Izvještaj KŠ PU Bjelovar od 26. IX. 1991.

središtu sela pobunjenici su iz kuće napali izvidničku grupu pješačkim naoružanjem, pa je iz borbenog oklopnog vozila te maljutkama i ručnim raketnim bacačima otvorena paljba po toj kući i okolnim objektima. Istovremeno se izvidnička grupa približila kući kako bi neutralizirala pobunjenike. Nakon dolaska grupe do kuće pobunjenici su pobjegli u polje, a dva su se povukla u podrum. Kako su odbili poziv na predaju, napao ih je dio izvidničke grupe, u čijem su sastavu bili Zdenko Radić, Ivan Franjić, Ivica Božičević, Žarko Čanađija, Krunoslav Stari, Mario Devetak, Mladen Marinković, Ivan Škrilin, Mirko Vinceković i Mirko Hanžeković. Kruno Stari i Ivica Božičević bacili su više ručnih bombi prema podrumu. Međutim podrum je imao jaka vrata, koja su zaštitila pobunjenike, a oni su pripucali i ranili Krunu Starog. Uto je pristigao ostatak *Omega*, koji su preuzeli daljnju borbu, dok je izvidnica nastavila put prema Dobrovcu. Kako bi neutralizirali zabarakadirane pobunjenike, Željko Burkovac *Osom* je razvalio podrumaska vrata, a Marijan Matković i Mario Devetak unutra su ubacili ručne bombe. Otvorena je paljba, te su uslijed okruženja i borbe oba pobunjenika poginula, dok je od gelera ručne bombe koja se odbila nazad još ranjen i Marijan Matković. U nastavku proboja kroz Kukunjevac bilo je povremenih napada, što nije spriječilo kolonu da dopre do Dobrovca i spoji se sa Zborom narodne garde. Time je cijeli Kukunjevac bio oslobođen, što je srpska strana teško podnijela. Srbijanski su mediji gubitak tog sela objavili tek nakon tri dana. Kako je srpsko topništvo tuklo po cesti Dobrovac – Lipik, pješaštvo je šumom krenulo prema selu Klisa. Kolona vozila, u kojoj su bila oklopna i druga vozila, krenula je kroz Dobrovac, cestom prema Klisi, te je na tom putu bila napadnuta maljutkama. Manji dio ljudstva iz kolone ostao je s gardistima u Dobrovcu. Došavši pred Klisu kasno navečer, spojilo se pješaštvo s vozilima. Kako se nije znalo tko nadzire selo, Zdenko Radić zapovjedio je da izvidnička grupa to utvrdi. U selu su našli samo nekoliko civila, koji su ih se prepali jer su mislili da su Srbi.¹⁶³ Centar za obavješćivanje iz Kutine u 18,43 sati izvijestio je da se izvidnička skupina, zahvaljujući pomoći iz Gaja, uspjela probiti preko Kukunjevca do Lipika.¹⁶⁴ Kako je nastupila noć, odlučeno je da se u Klisi prenoći i da se ujutro uđe u grad. Sutradan, 27. rujna, *Omega* su nastavile put i u Prekopakru su stigle u jutarnjim satima. Zbog nedovoljno prikriivenog razmještaja oklopnjaka i druge tehnike i ljudstva, pobunjenici s okolnih brda zamijetili su ih te su otvorili tenkovsku i minobacačku paljbu. Specijalci su se sklonili po kućama, dok je bitnica 82 i 120 mm dobila zapovijed da zaposjedne paljbenu položaj. Jedan tenkovski projektil pogodio je kuću u koju se sklonilo više *Omega*, pa su trojica ranjena, od čega dvojica teže, te su prevezena u Dom zdravlja u Garešnici. Tijekom transporta preminuo je Dražen Baniček (1970.), dok je Tihomiru Ruku, koji je iz Gareš-

¹⁶³ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, Izvještaj KŠ PU Bjelovar od 26. IX. 1991. i „Deda mi je rekao: ostani i pamti“, *Politika* br. 28012., 30. IX. 1991., 8.

¹⁶⁴ Izvještaj COB Kutina od 26. IX. 1991. od 20,23 h.

nice otpremljen u KBC *Rebro*, amputirana noga. Treći, Mladen Dam, lakše je ranjen.¹⁶⁵ *Omega* su nakon toga krenule u žurno izvlačenje vozilima, pod raketno-topničkom paljbom, preko Prekopakre, Matkovca i Novog Majura prema Omanovcu, tj. brdu Krndija, gdje su pobunjenici barikadama presjekli prometnicu Daruvar – Pakrac. Barikade nisu bile štićene, pa prilikom njihova uklanjanja nije bilo sukoba, no zarobljen je jedan pobunjenik. U nastavku puta pronađeno je nekoliko pušaka koje su pobunjenici u bijegu ostavili. *Omega* su se u poslijepodnevnim satima vratile u bazu.¹⁶⁶

Tom akcijom deblokiran je grad i dopremljena je veća količina streljiva i hrane. Koridorom kroz Kukuševac koji su otvorile *Omega*, 27. rujna stigla je pomoć od 200 branitelja, te su izvučeni teški ranjenici.¹⁶⁷ Kada je trebalo započeti izvlačenje psihičkih bolesnika iz pakračke bolnice i bolesnika iz bolnice u Lipiku, topništvo Jugoslavenske narodne armije u Dobrovcu je najprije napalo konvoj lipičkih bolesnika, a potom vozila Međunarodnoga pokreta Crvenog križa koja su trebala evakuirati psihičke bolesnike.¹⁶⁸

Već sutradan, 28. rujna, *Omega* su ponovo išle u Pakrac. Naime Policijska stanica Pakrac zatražila je od Policijske uprave Bjelovar topničko oružje kojim bi se moglo uzvratiti na sve jače srpske napade.¹⁶⁹ Policijska uprava uspjela je nabaviti 155-milimetarske haubice i streljivo, te je 20 pripadnika *Omega*, jednim borbenim oklopnim vozilom, pod zapovjedništvom Mirka Kirina, dobilo zadaću da tu pošiljku isprati do Prekopakre. U selu Gaj kolona je napadnuta topništvom, te je dio vozila oštećen. Nakon otklanjanja kvarova nastavili su put te u sumrak stigli u Prekopakru, predali haubice i vratili se u bazu.¹⁷⁰

Bitka za vojarnu Božidar Adžija 29. rujna 1991.

Druga polovica rujna u Hrvatskoj je protjecala u znaku blokade i zauzimanja objekata Jugoslavenske narodne armije. I u Bjelovaru je provedena blokada pet objekata garnizona Jugoslavenske narodne armije u gradu i okolici. Općinske vlasti pokušale su pregovorima postići mirnu predaju, no komandant garnizona pukovnik Rajko Kovačević to je odbijao.¹⁷¹ Naime bjelovarski garnizon imao je zapovijed nadređene

¹⁶⁵ Izvještaj PU Bjelovar o stanju na ratištu oko Pakraca, br.: 511-02-01/Sp/91. HJ., od 27. IX. 1991. i „Policajci posebnog kova“, *Halo* 92, br. 19., 28. VI. 1993., 13.

¹⁶⁶ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁶⁷ Izvještaj PU Bjelovar o stanju na ratištu oko Pakraca, br.: 511-02-01/Sp/91. HJ., od 27. IX. 1991., *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁶⁸ Izvještaj COB Kutina od 27. IX. 1991. u 16.10 h. i Izvještaj OŠ PU Bjelovar o sprečavanju evakuacije bolesnika iz Pakraca, od 27. IX. 1991.

¹⁶⁹ Izvještaj PU Bjelovar o stanju na ratištu oko Pakraca, br.: 511-02-01/Sp/91. HJ., od 27. IX. 1991.

¹⁷⁰ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁷¹ D. NAJMAR, I. POSILOVIĆ, M. DUJIĆ, n. dj., 97-108.

mu komande da nastavi s upornom obranom objekata, a 265. mehanizirana brigada, koja je činila udarnu silu garnizona, zajedno sa 73. motoriziranom brigadom iz Koprivnice, trebala se probiti u smjeru Bjelovar – Grubišno Polje – Daruvar te spojiti s nadolazećim snagama Banjalučkog korpusa i borbeno djelovati protiv hrvatske obrane zapadne Slavonije na potezu Pakrac – Virovitica, do prodora snaga Jugoslavenske narodne armije s istoka i odsijecanja Hrvatske na crti Suhopolje – Okučani.¹⁷² Stanje u Bjelovaru postajalo je sve napetije, a iz objekata Jugoslavenske narodne armije, posebice skladišta *Logor*, učestalo se pucalo po gradu, pri čemu je nastala šteta na više stambenih objekata.¹⁷³ Kada je postalo očito da mirne predaje neće biti i da se garnizon priprema za proboj u zapadnu Slavoniju, načelnik Glavnog stožera general Anton Tus donio je 27. rujna zapovijed o realizaciji plana *Bilogora*, čiji je cilj bio od 28. do 30. rujna zauzeti objekte Jugoslavenske narodne armije u Bjelovaru i Koprivnici. U Bjelovaru se Zbor narodne garde danima pripremao za napad.¹⁷⁴ Prema planu *Bilogora*, Policijska uprava Bjelovar nije trebala sudjelovati u operaciji, a središnjica Ministarstva unutarnjih poslova u Zagrebu nije ni znala za plan. Nakon što su hrvatske snage opkolile objekte Jugoslavenske narodne armije, u 7,15 sati 29. rujna napale su vojaru *Božidar Adžija* na Vojnoviću, u zapadnom dijelu Bjelovara, gdje je bila Komanda garnizona i glavnina ratne tehnike 265. mehanizirana brigada s posadom od oko 400 oficira i vojnika, a potom i druge objekte. Jugoslavenska narodna armija tukla je tenkovima, topovima i minobacačima iz *Božidara Adžije* stambene i javne objekte po gradu, da bi vatru koncentrirala na zgradu Policijske uprave Bjelovar, jako je oštetivši i zapalivši garažu, te je uništeno oko 100 automobila, od čega 20 službenih. Bombardiranje grada trajalo je satima, tijekom kojih policija nije djelovala. Istodobno su po gradu pucali snajperisti. Nakon što su tenkovi i oklopna vozila izašli iz vojarne na gradske ulice Zapovjedništvo Zbora narodne garde zatražilo je pomoć od Policijske uprave Bjelovar. Dobivši suglasnost od Ministarstva unutarnjih poslova, načelnik Hajdinjak u akciju uključuje policiju sa zadaćom blokiranja izlaska i djelovanja oklopnjaka izvan kruga vojarne, no ne i njezina osvajanja. Nalog za djelovanje dobile su i *Omega*.¹⁷⁵

Dio *Omega* to je jutro bio u Koprivnici na pogrebu pokojnom suborcu Baničeku, a glavnina pripadnika u bazi *Kukavica*. Nakon eksplozije *Barutane* u 10,17 sati načelnik

¹⁷² Davor MARIJAN, *Slom titove armije – Jugoslavenska narodna armija i raspad Jugoslavije 1987. – 1992.*, Zagreb, 2008., 298, 302.

¹⁷³ Podaci PU Bjelovar o sigurnosnim događajima od 15. 09. do 30. 09. 1991., br.: 511-02-01/III-SP-153/9-91. MT, od 8. X. 1991.

¹⁷⁴ D. NAJMAR, I. POSILOVIĆ, M. DUJIĆ, n. dj., 97-108.

¹⁷⁵ Izvješće Operativnog štaba MUP RH o događajima i situaciji na području grada Bjelovara na dan 29. 09. 1991. god., od 29. IX. 1991., Izvještaj PU Bjelovar, br.: 511-01-01, od 29. IX. 1991. u 16,33 sati, Izvještaj PU Bjelovar, br.: 511-01-01., od 29. IX. 1991. u 19,24 sati.

Hajdinjak dao je zapovijed da 70 specijalaca dođe u grad. Oko 11 sati jedan vod *Omega*, pod zapovjedništvom Mirka Kirina, krenuo je iz smjera novoga gradskog groblja kroz Spomen-park prema vojarni *Božidar Adžija*. Ubrzo su naišli na minsko polje, koje su uklonili i nastavili kretanje te naišli na ukopan tenk koji je kružio kupolom. Prikriivenim su ga kretanjem zaobišli nastojeći mu prići s druge strane kako bi ga se moglo uništiti. U tom prikradanju specijalci su čuli razgovor preko veze iz jednog ukopanog transportera BVP-a. Pozvali su vojnike Jugoslavenske narodne armije da se predaju, što su odbili, ali kada su prema njima bacili nekoliko ručnih bombi, dva su se vojnika predala. Kako je tenk i dalje kružio kupolom dajući borbene naznake, odlučeno je da ga se napadne. Anđelko Šimunović ispalio je prvi projektil iz RPG-a koji se odbio od kupole, te je Goran Glavinić drugim projektilom uništio tenk, iz kojeg su izašla dva vojnika i predala se. Nakon što im je pružena prva pomoć, s dva već zarobljena vojnika upućena su u bolnicu. Ohrabreni svladavanjem dva oklopnjaka nastavili su prema vojarni, gdje su na ulazu bila još tri tenka, koje je Goran Glavinić djelovanjem protuoklopnih sredstava prisilio na povlačenje u krug vojarne.¹⁷⁶

Iskoristivši povlačenje tenkova, *Omega* su ušle u krug vojarne. Čim se za to doznalo, iz središnjice Ministarstva unutarnjih poslova, koja je pratila zbivanja, stigla je zapovijed da se povuku.¹⁷⁷ No *Omega* su se oglušile o zapovijed. Ulaskom u krug vojarne specijalci su privukli pozornost tenka smještenog ispod vodotornja, koji ih je napao strojničkom paljbom i prisilio na uzmak. Kako je tenk bio zaštićen visokom žicom i živicom, a prilaz mu je bio osiguran strojničkim gnijezdom, nisu ga mogli napasti. Stoga su specijalci raspoređeni u spomen-parku, dok jedna grupa ne izvrši izviđanje smjerova prilaska tenku i ne uništi ga. Druga grupa, u čijem su sastavu bili Željko Kukec, Damir Petrović, Marijan Baronić i Marijan Pavlek, izdvojena je i određena za djelovanje bestrzajnim topom. Njime su sa sjeverne strane, od vojnog poligona, gađali skladišta, utvrđene bunkere i oklope. U međuvremenu je prva grupa krenula u izviđanje. Pri prilazu tenku kod vodotornja trebala je prijeći prostor koji su pokrivala dva tenka smještena kod objekata u vojarni udaljen oko 70 – 80 m. Oko tih tenkova bilo je nekoliko vojnika. Na tenkove su Alen Novaković i Goran Glavinić ispalili dva projektila iz *Ose*, no nisu ih onesposobili, ali je u isto vrijeme skupina predvođena Goranom Glavinićem i Zoranom Marasom napala tenk kod vodotornja. Nakon što su ispalili projektele prema tom tenku, specijalce su strojničkom vatrom napala dva tenka iz vojarne, koja su prethodno gađali, te su ranila Gorana Glavinića. Našavši se u paljbenom polju čak tri tenka, *Omega* su se morale povući. Tada je zapovjednik Mašinović izdao zapovijed Zlatku Borisu Kuštu da se minobacačka bitnica javi u Gornje Plavnice radi preuzimanja zapovjedništva nad topničkim djelovanjem na vojarnu, tj.

¹⁷⁶ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁷⁷ Izvješće OŠ MUP RH o događajima i situaciji na području Bjelovara na dan 29. 09. 1991. god., od 29. IX. 1991.

da se topnička potpora uskladi s napredovanjem pješništva. Bitnica je u svom sastavu imala 120-milimetarski minobacač, a nakon dolaska na poziciju preuzeli su djelovanje nad haubicama. Tada se pojačala topnička paljba po redovima Jugoslavenske narodne armije kako bi crta obrane oslabjela te kako bi se omogućilo napredovanje hrvatskih snaga. Ponovnim izviđanjem utvrđeno je da je na crtu napada postavljen još jedan tenk, a od njega na udaljenosti 50-ak metara još dva tenka koja su pokrivali crtu djelovanja *Omega*. Drugi tenkovi počeli su se približavati Ulici Matije Gupca, stoga je dio *Omega* raspoređen u Ulici M. Gupca sa zadaćom da spriječi izlazak tenkova na ulicu. Tad su *Omegama* kao pojačanje stigla tri gardista osposobljena za rad s ručnim bacačima, ali je ostao samo jedan, dok su se druga dvojica povukla. Nakon što su popunili borbene komplete ručnih bacača, *Omega* su oko 16 sati krenule u odlučni napad. Dolaskom u domet tenka, prvi je hitac ispalio gardist, nakon čega se tenk, pogođen, počeo povlačiti. Sljedeći hitac na taj tenk, kada se ovaj zaustavio, ispalio je Žarko Čanađija, a nakon toga posada ga je napustila. Tada su se i preostala dva tenka povukla i zauzela pozicije iza šumarka ispred igrališta vojničkog kluba. Da bi ih mogle gađati, *Omega* su morale ući u užu krug vojarne, što su među prvima učinili Darko Polak, Žarko Čanađija, Željko Kukec, spomenuti gardist, Zoran Maras, Ivan Škrilin, Ivica Božičević, Siniša Vrabec, Darko Matković, Luka Jeličić, Ivica Zagorščak... Pri ulasku u krug vojarne na specijalce je otvorena paljba te je ranjen Ivica Zagorščak. Brzim okruženjem bunkera zarobljeni su vojnici u strojničkom gnijezdu kod tenka ispod vodotornja. I na ostale tenkove otvorena je paljba protuoklopnim sredstvima koju je pojačala protuoklopna grupa s BST-om, u čijem je sastavu bio Željko Kukec s *Osom*. Tada su zarobljena četiri vojnika koja su se sakrila ispod onespособljenog tenka. Sljedeći objekt koji su *Omega* napale bio je vojnički klub, u kojem je bila veća skupina vojnika. Darko Polak uputio im je nekoliko poziva na predaju, na što su oni uzvratili puščanom paljbom, a *Omega* ručnim bombama, protuoklopnim sredstvima i strojnicama, što ih je prisililo na predaju. Tako je zarobljena prva veća skupina od oko 80 vojnika.

Nakon toga *Omega* su podijeljene u dvije skupine, od kojih je jedna pod Mašinovićevim zapovjedništvom krenula prema zdravstvenoj ambulanti, a druga pod zapovjedništvom Radića i Kirina prema Zapovjedništvu vojarne. Dolaskom do garaža krenuli su prema kuhinji i skladištu. Kod kuhinje su naišli na nekoliko vojnika koji su se nakon duljeg nagovaranja predali. Daljnjim napredovanjem između piste za postrojavanje i voznog parka došli su do ceste koja veže spavaonice i zgradu Zapovjedništva, gdje je bio tenk koji je djelovao.¹⁷⁸ Taj je tenk još neko vrijeme tukao po gradu i ulicama oko vojarne.¹⁷⁹ *Omega* su se počele spremati za nastavak borbe, iako je već padao mrak. Međutim u to vrijeme već su se gotovo svi vojnici postrojili na pisti spremni za

¹⁷⁸ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* i „Policajci posebnog kova“, *Halo* 92, br. 19, 28. VI. 1993., 13.

¹⁷⁹ Izvještaj PU Bjelovar, br.: 511-01-01., od 29. IX. 1991. u 19,24 h.

predaju.¹⁸⁰ Tako je u 19,35 sati konačno pala vojarna *Božidar Adžija*, čime su zarobljene velike količine ratne tehnike, borbenih vozila i oružja. Hrvatske snage osvojile su još tri objekta Jugoslavenske narodne armije.¹⁸¹ Peti je objekt, skladište *Barutana* u šumi Bedenik, gdje je bila velika količina topničkog streljiva i minsko-eksplozivnih sredstava, načelnik tehničke službe bjelovarskoga garnizona major Milan Tepić digao u zrak. Eksplozija je izazvala potres u okolici te je uništila i oštetila više kuća u naselju Hrgovljani i Dijebala, a čula se u Virovitici i Koprivnici.¹⁸²

Tijekom dvanaest sati krvavog boja u Bjelovaru je smrtno stradalo 29 osoba: 12 pripadnika Zbora narodne garde, 13 pripadnika Jugoslavenske narodne armije (od toga 2 rezervista), među njima i pukovnik Rajko Kovačević, te 4 civila. Jedan gardist poginuo je u borbama za *Božidara Adžiju*, dok je 11 pripadnika interventnog voda Zbora narodne garde poginulo u eksploziji skladišta *Barutana*. U bolnici je primljeno 100 ranjenika (od čega 30 vojnika Jugoslavenske narodne armije), a 59 ih je hospitalizirano. Jugoslavenska narodna armija topništvom je počinila veliku materijalnu štetu na privatnim objektima u okruženju vojarne i skladišta, na vitalnim javnim, zdravstvenim i vjerskim objektima na širem području grada, uključujući i zgradu Policijske uprave Bjelovar. Uništeno je ili je teško oštećeno 437 stambenih zgrada i 513 stanova te 169 gospodarskih zgrada.¹⁸³ Predsjedništvo SFRJ posmrtno je odlikovalo dvije osobe najodgovornije za veliko ljudsko i materijalno stradanje: pukovnika Kovačevića Ordenom za hrabrost jer „je odbio da pregovara o predaji jedinice“;¹⁸⁴ a majora Tepića Ordenom narodnog heroja jer „kada je ocenio da neće moći da odbrani skladište sa velikim količinama naoružanja, žrtvujući sopstveni život, aktivirao je eksploziv i uništio skladište, istovremeno dižući u vazduh nekoliko desetaka ustaša koji su već bili prodrli u rejon skladišta“.¹⁸⁵ Osim borbi za vojarnu, *Omega* su obavile neutralizaciju snajperista koji su iz civilnih zgrada djelovali po gradu. Na tom zadatku istaknule su se posade dva borbena oklopna vozila pod vodstvom Mije Topalušića i Damira Petrovića.¹⁸⁶ U Bjelovaru je 29. rujna uništeno 15 snajperskih gnijezda. Jedno je bilo postavljeno čak na zvoniku pravoslavne crkve.¹⁸⁷ Snajperisti su i idućih dana djelovali po Bjelovaru ubivši 1. listopada jednoga građanina.¹⁸⁸

¹⁸⁰ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁸¹ Dnevni izvještaj COB Bjelovar, br.: 811-02/91-04/01, ur. br.: 2103-10-05/3-91-270, od 29. IX. 1991. D. NAJMAR, I. POSILOVIĆ, M. DUJIĆ, n. dj., 108.

¹⁸² Izvještaj PU Bjelovar, br.: 511-01-01., od 29. IX. 1991. u 19,24 sati.

¹⁸³ Podaci PU Bjelovar o sigurnosnim događajima od 15. 09. do 30. 09. 1991., br.: 511-02-01/III-SP-153/9-91. MT, od 8. X. 1991. i Ž. KARAULA, n. dj., 678-679.

¹⁸⁴ „Posmrtno odlikovan pukovnik JNA Rajko Kovačević“, *Politika* 6. XII. 1991., 8.

¹⁸⁵ „Orden heroja uručen ocu Milana Tepića“, *Politika* 7. XII. 1991., 10.

¹⁸⁶ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁸⁷ Mladen MEDAR, *Bjelovarski ratni tjedan – dnevnički zapisi 1991.*, Bjelovar 2012., 23, 25.

¹⁸⁸ Dnevni izvještaj COB Bjelovar, br.: 811-02/91-01/04, ur. br.: 2103-10-05/3-91-272, od 1. X. 1991.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA

Broj: OPERATIVNI ŠTAB

Zagreb, 29. rujna 1991.

I Z V J E Š Ć E

o događajima i situaciji na području grada Bjelovara na dan 29.09. 1991. godine.

Oko 07,15 sati u toku današnjeg dana iz pravca i oko kasarne "Vojnović" začula se rafalna paljba, a nedugo zatim jaki minobacački napad iz tenkova i topova. Ovom prilikom iz tenkova i topova gađani su stambeni objekti, škola, a potom je vatra koncentrirana na zgradu Policijske uprave Bjelovar koja je kao i ostali objekti znatno oštećena, garaža zapaljena, dok je oko 20 službenih vozila uništeno i više oštećeno.

Za to vrijeme, snage policije nisu uredovale. Međutim, nakon što je došlo do žestokih napada koji nisu prestajali od zapovjedništva Zbora narodne garde zatražena je pomoć i snage policije o čemu je načelnik PU obavijestio ovaj Štab. Obzirom na činjenicu da je pomoć zatražena isključivo s ciljem blokiranja izlaska tenkova i oklopnih vozila van kruga vojarne u tom smislu data je suglasnost i nalog policiji da se uključi u akciju i pruži svu potrebnu pomoć. Posebno je naglašeno da snage policije pomoć pruže isključivo radi sprečavanja izlaska vojnih kolona van vojarne, ali da nipošto ne usmjere svoju aktivnost radi samog napada na vojni objekat.

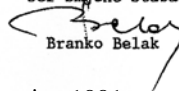
Kako je došlo do oružanog napada širih razmjera i do velikog oštećenja više stambenih i gospodarskih objekata, zgrade policijske uprave i vozila, a borbe nisu prestajale već naprotiv sve su se više razbuktavale, tek tada je u obranu stupila i uključila se Jedinica za posebne namjene Policijske uprave Bjelovar, koja je nakon kraćeg vremena uspjela ući i u samu kasarnu, ali se, po zapovjedi koju je dobio a potom izdao Štab MUP-a, nakon toga Jedinica iz vojarne povukla.

U toku same akcije među našim snagama nije bilo žrtava već je samo jedan policajac lakše povrijeđen. Prema saznanjima koje smo dobili od PU Bjelovar, skladište JA u Bedenkcu je djelomično minirano i dignuto u zrak, dok preostali dio drže naše snage kao i još tri vojna objekta.

Vojarina "Vojnović" se nije do sada predala a u toku oružanog napada pričinjena je u gradu za sada neprocjenjiva materijalna šteta.

U svakom slučaju Štab MUP-a nije bio upoznat da je ova akcija organizirana od strane Zbora narodne garde, a isto tako na osnovu prikupljenih saznanja u ovom slučaju pripadnici Zbora narodne garde su prvi najprije opservirali, a zatim započeli oružani napad na ovu vojarinu.

Šef smjene Štaba

Branko Belak

Slika 6. Izvješće o situaciji u Bjelovaru 29. rujna 1991.

Dan nakon slamanja otpora Jugoslavenske narodne armije civili i gardisti nekontrolirano su počeli razvlačiti opremu, oružje i borbenu tehniku iz osvojenih objekata. Objekte je tada osiguravao Zbor narodne garde.¹⁸⁹ Kao ilustracija toga svjedoči i izvješće Policijske uprave Zagreb, prema kojem je novinar-dopisnik radijske postaje *Radio Comercial Portugal* Filip Antunes donio u Zagreb kao „suvenir“ iz vojarne u Bjelovaru, o čijem je zauzimanju izvještavao, jednokratni ručni bacač raketa te ga, ne znajući njime rukovati, aktivirao.¹⁹⁰ Tome se stalo na kraj 1. listopada, kada je osiguranje svih vojnih objekata preuzela Policijska uprava Bjelovar.¹⁹¹ I na toj su zadaći angažirane *Omega*, koje su 30. rujna izvlačile borbenu tehniku i naoružanje te provodile i osiguranje zarobljenika.¹⁹² Naime u borbama su zarobljena 393 vojnika i oficira Jugoslavenske narodne armije. Vojnici, njih 335, bili su zatvoreni u sportskoj dvorani, a oficiri u zgradi Policijske uprave Bjelovar.¹⁹³

Sedma intervencija u Pakracu – druga deblokada i podrška – listopad 1991.

U noći 5./6. listopada pobunjeni su Srbi presjekli na prostoru sela Batinjani i Gornja Obrijež do tada jedinu slobodnu prometnicu prema Pakracu, čime se taj grad našao posve okružen. Kako se prvih nekoliko sati nije znalo za to, u zasjedama u Batinjanima i G. Obriježi ujutro 6. listopada ubijeno je 16 branitelja i civila koji su išli iz Pakraca ili prema njemu. Nakon što je iz Pakraca javljeno o tim događajima, pokreće se šira akcija deblokade iz dva smjera – iz Pakraca i iz sela Veliki Banovac. Po zapovijedi načelnika Policijske uprave Bjelovar, na zadaću deblokade Pakraca upućeno je i oko 90 pripadnika *Omega*, uz koje je angažirana i interventna postrojba 52. daruvarske bojne te policajci i dragovoljci iz Badljevine i okolnih sela. U G. Obriježi izbio je direktan sukob s pobunjenicima u kojem jedan Daruvarčanin gine. Hrvatske snage iz smjera Pakraca istodobno su vodile borbu za Batinjane pretrpjevši veće gubitke. Među poginulima je bio i zapovjednik obrane Pakraca Stjepan Širac. U trenutku kada su se pobunjeni Srbi počeli povlačiti iz Obriježi i Batinjana, iz Pakraca i Lipika stigla je vijest o općem napadu, odnosno da je 5. kozaračka brigada Jugoslavenske narodne armije zauzela dijelove gradova, te je zapovjedbena da se snage iz napada na Batinjane odmah vrate, što je i urađeno. I iz Daruvara je stigao poziv da se vrati interventna postrojba jer je i taj grad napadnut. Istodobno je pješastvom i minobacačima napadnuto i Grubišno Polje. Zbog toga je deblokada, u kojoj su do ta poginula 22 branitelja i 5 civila, prekinuta. Iz Obriježi su se povukle i *Omega*. Po-

¹⁸⁹ Izvještaj PU Bjelovar o osvajanju objekata JNA, br.: 511-02-02/I-SP-316/91. od 1. X. 1991.

¹⁹⁰ Izvješće PU Zagreb o pucanju iz ručnog bacača Antunes Filipa, br.: 511-18-15/1-18615/91., od 3. X. 1991.

¹⁹¹ Izvještaj PU Bjelovar o osvajanju objekata JNA, br.: 511-02-02/I-SP-316/91. od 1. X. 1991.

¹⁹² *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁹³ Izvještaj PU Bjelovar o osvajanju objekata JNA, br.: 511-02-02/I-SP-316/91. od 1. X. 1991.

licijskoj upravi Bjelovar s terena je upućen zahtjev da pošalje jače snage s teškom ratnom tehnikom za deblokadu, koje su prijeko potrebne. Kako Policijska uprava Bjelovar njima nije raspolagala, iz Bjelovara je upućen apel za pomoć Ministarstvu unutarnjih poslova i Glavnom stožeru Zbora narodne garde.¹⁹⁴

Iduća dva dana glavnina hrvatskih snaga bila je angažirana na obrani Pakraca, Lipika i Daruvara, što su pobunjenici iskoristili nastojeći proširiti cestovnu blokadu prodorom pješastva iz G. Obriježi u V. Banovac i D. Obrijež.¹⁹⁵ Dana 9. listopada *Omega* su opet krenule u deblokadu. Zbog jake srpske puščane i protuoklopne paljbe i nekoordiniranosti s tenkovima Hrvatske vojske, koji otvaraju paljbu oko sebe, te nakon ranjavanja Borisa Kolara, postrojba se povlači iz napada. Tek kada je u borbu uvedena policijska postrojba zapovjednika Tomislava Merčepa ojačana tenkovima, razbilo se barikade na prilazu sela Toranj iz smjera Brekinske. Oslobođen je Toranj, M. Banovac, Batinjani i G. Obrijež, a pobunjenici su potisnuti u smjeru Dereze i Kukušnjevca. Tako je izvršena deblokada te je uvođenjem snaga policije i garde u Pakrac ojačana obrana. U tom djelovanju sudjelovale su i *Omega*. Nakon deblokade Pakraca *Omega* se vraćaju u bazu.¹⁹⁶ No uskoro su opet tu. Dana 11. listopada izvršen je topničko-tenkovsko-pješački napad na Pakrac, Lipik i Dobrovac. U borbi je na hrvatskoj strani bilo troje mrtvih i deset ranjenih, koje je trebalo evakuirati. Pri izvlačenju ranjenika iz Dobrovca uništeno je jedno hrvatsko borbeno oklopno vozilo, a drugo je oštećeno, pa je Policijska stanica Pakrac zatražila pomoć od Policijske uprave Bjelovar u evakuaciji ranjenih i mrtvih.¹⁹⁷ U tim je okolnostima Policijska uprava Bjelovar poslala u Pakrac sanitetska vozila i skupinu *Omega*, koji su ih trebali čuvati na putu do Pakraca, dok im je na pakračkom području zadaća bila izvlačenje ranjenih i poginulih.¹⁹⁸

Od tada, pa tijekom cijelog listopada, *Omega* su sudjelovale u logističkoj opskrbi Pakraca prateći smjene branitelja, ranjenika, prognanika i pošiljki oružja. Naime zapovjednik Policijske stanice Pakrac 12. je listopada izvijestio Policijsku upravu Bjelovar da se oni ne mogu nositi i s obranom grada i s praćenjem ranjenika i civila iz Pakraca, te je zatraženo da se na potezu od Pakraca do sela Gaj, gdje je počinjala jedina prohodna cesta, osigura zaštita sanitetskih i drugih vozila koja će ih izvlačiti. Tako su pre-

¹⁹⁴ Izvještaj PU Bjelovar o stanju na ratištu u Pakracu, br.: 511-01-01., od 6. X. 1991., Izvještaj COB Kutina od 6. X. 1991. u 10,03 sati, Izvještaj PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41-SP-101/84-91., od 6. X. 1991., Izvještaj PU Kutina od 6. X. 1991. u 17,20 sati., Branko KRIŽAN, Stjepan BENKOVIĆ, *Poginuli branitelji u Domovinskom ratu Pakrac – Lipik 1991. – 1995.*, Pakrac – Lipik, 2009., 35-38, 88-92 i *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

¹⁹⁵ Izvještaj COB Daruvar od 8. X. 1991., Izvještaj COB Kutina od 8. X. 1991. u 17,37 h.

¹⁹⁶ KRIŽAN-BENKOVIĆ, n. dj., 35-38, 88-92 i *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* i Usmeno priopćenje Ivica Jureneca od 30. V. 2014.

¹⁹⁷ Izvještaj PU Bjelovar o stanju u Pakracu, br.: 511-02-01-POV-85/91. MI., od 11. X. 1991.

¹⁹⁸ Izvještaj Operativnog štaba PU Bjelovar o stanju na ratištu u Pakracu, od 11. X. 1991.

prate postale zadaća *Omega*, u čemu su se posebice istakla borbeno oklopna vozila, tj. njihova posada zapovjednika Mije Topalušića. U Prekopakri je boravila bitnica *Omega* pod zapovjedništvom Zlatka Borisa Kušta i Alena Novakovića, koja je imala smjene. U sklopu bitnice bila je posada BST-a u čijem su sastavu bili Damir Petrović, Željko Kukec, Marijan Pavlek, Marijan Baronić i Željko Mesar, koji su kontrolirali prometnicu kroz Kusonje ometajući prolaskе srpskih oklopnih vozila. S bitnicom su u Prekopakri bila raspoređena protuzrakoplovna borbeno oklopna vozila, s posadom koju su činili Borislav Matica i Snježan Bartolović, te borbeno oklopno vozilo maljutkaš, čiju su posadu činili Zlatko Horvat i Darko Kruljac.¹⁹⁹ Obavljanje tih zadaća, posebice smjena, bilo je u gradu stalno izloženom topničkim udarima, vrlo opasno. Tako je 18. listopada, tijekom smjene, izvršen topnički udar iz Šeovice i Japage u kojem je poginula jedna osoba, a ranjeno ih je šest.²⁰⁰ Tijekom smjene 31. listopada ranjeno je 11 policajaca.²⁰¹

Pretres graničnih bjelovarskih sela

Zbog višemjesečnih topničko-pješačkih napada pobunjenika iz okupiranih grubišnopoljskih bilogorskih sela V. i M. Peratovica, G. Kovačica, V. Barna i dr. na Grubišno Polje i okolna naselja, još početkom listopada odlučeno je da se pokrene napadna operacija radi gušenja pobune na prostoru Bilogore te osiguranja nesmetanog prometa na cesti Virovitica – Grubišno Polje, i to iz smjera Virovitice (sjever – jug), Bjelovara (zapad – istok) i Grubišnoga Polja (jug – sjever). Zbog tehničkih razloga, početak operacije nekoliko je puta odgađan. Prije no što se moglo krenuti u frontalni napad na navedena pobunjenička sela, trebalo je osigurati pozadinu – sela u Općini Bjelovar većinski nastanjena Srbima: Bačkovicu, Polum, Čađavac i Bedeničku te Veliku Pisanicu i Ribnjačku, gdje ih je bilo u većem broju. Ta su sela bila na samoj općinskoj granici s okupiranim grubišnopoljskim selima G. Kovačica, Zrinska i Sibenik. Prema informacijama dobivenima iz Policijske stanice Grubišno Polje, dio Srba iz Bedeničke, Čađavca i V. Pisanice uključio se u pobunjenički *Bilogorski odred* na prostoru Malog Grđevca ili je intenzivno obavještajno djelovao po bjelovarskoj općini, a pobunjenici iz M. Grđevca dolazili su u Bačkovicu i Bedeničku. Tu pripremnu fazu predstojeće velike oslobodilačke operacije trebale su provesti *Omega* i pripadnici Zbora narodne garde iz Bjelovara, Virovitice, Đurđevca i Grubišnoga Polja, pod zapovjedništvom pukovnika Franje Kovačevića.²⁰²

¹⁹⁹ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* i Depeša PU Bjelovar o zahtjevu PS Pakracu, od 12. X. 1991.

²⁰⁰ Izvještaj Štaba PU Bjelovar o topničkom napadu na Pakrac, od 18. X. 1991.

²⁰¹ Izvještaj Operativnog štaba PU Bjelovar, od 31. X. 1991.

²⁰² Anđelko MIJATOVIĆ, *„Otkos-10“*, Zagreb, 2011., 191-197, i Depeša PU Bjelovar, br.: 511-02-01-SP-

Stoga je 15. listopada, prema zapovijedi načelnika Policijske uprave Bjelovar, oko 90 pripadnika *Omega*, podijeljenih u dvije grupe, tj. satnije, upućeno na pretres Bačkovice, Poluma, Čađavca, Ribnjačke i Bedeničke te napuštenog sela Brzaja radi hvatanja mogućih naoružanih pobunjenika. Akcija je koordinirana s policijom iz Policijske stanice Grubišno Polje i Zborom narodne garde iz Bjelovara i Đurđevca, a pretres terena obavljala je i Protudiverzantska satnija Druge operativne zone Bjelovar. Druga satnija *Omega* krenula je od *Poluma*, a Prva od Čađavca prema Bačkovici. Nakon nekoliko sati pretrage satnije su se spojile iznad Bačkovice, te su tako s južne strane ušle u selo. Tu je uhićen mještatin srpske nacionalnosti kod kojeg su u vozilu našli bombe, lovačku pušku te dosta odjeće i obuće vojnog porijekla. Pri pretresu sela pronađeno je dosta četničkih obilježja. U selu su se *Omega* spojile sa Zborom narodne garde.²⁰³ Pri tome je došlo do incidenta. *Omega* su greškom, uz prethodne duge pokušaje kontakata i identifikiranja te prekida veze, napale vojnike Zbora narodne garde na brdu iznad sela borbenim oklopnim vozilom 20/3 i nekoliko ih teško ranile.²⁰⁴

Otkos - 10

Nakon što su stvoreni preduvjeti i obavljene pripreme hrvatske su snage 31. listopada pristupile provedbi već spomenute napadne operacije pod nazivom *Otkos 10*. Prva faza operacije trebala se provesti na okupiranom sjevernom dijelu Općine Grubišno Polje. Operaciju su iz tri smjera: sjeverozapadnom iz smjera Bjelovara, južnom iz Grubišnoga Polja i sjevernom iz Virovitice, provodile združene policijsko-vojne snage: Posebna jedinica policije Policijske uprave Bjelovar, Policijska stanica Virovitica, Policijska stanica Grubišno Polje te postrojbe Zbora narodne garde Grubišno Polje, Virovitica, Daruvar i Bjelovar.²⁰⁵

Na temelju pismene zapovijedi zapovjednika združenih snaga pukovnika Franje Kovačevića, načelnik Policijske uprave Bjelovar izdao je usmenu zapovijed da *Omega*, s polazištem iz područja V. Pisanica – N. Pisanica, tj. iz sjeverozapadnog smjera, probiju liniju Buban – Zrinska – Gornja Kovačica. Na zadaću je upućeno 150 specijalaca, koji su 31. listopada u 6 sati krenuli u provedbu zadaće. Na isturenom položaju kod brda Buban pobunjenici su postavili jaku obranu izradivši bunkere i postavivši barikade na prilaznoj cesti koje su dodatno osigurali minsko-eksplozivnim sredstvima.²⁰⁶

329/91, od 15. X. 1991., Izvještaj PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41-SP-101/90-91, od 12. X. 1991.

²⁰³ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, Izvještaj PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41-SP-101/94-91, od 15. X. 1991. i A. MIJATOVIĆ, n. dj., 196-197.

²⁰⁴ Usmeno priopćenje Ivice Jureneca od 30. V. 2014.

²⁰⁵ A. MIJATOVIĆ, n. dj., 197-201.

²⁰⁶ „Policajci posebnog kova“, *Halo 92*, br. 19, 28. VI. 1993., 13.

Kako bi se utvrdila snaga pobunjenika, prema brdu Buban upućena je izvidnička grupa pod zapovjedništvom Zdenka Radića i Darka Polaka, u čijem su sastavu bili Ivan Franjić, Žarko Čanađija, Mario Topolovčan, Ivan Škrilin, Mladen Marinković, Ivica Ivančić, Željko Šiprak, Darko Grgić i Tihomir Trnski, koja se približila barikadi i promatrala srpske bunkere. Na vrhu brda zamijećeno je više pobunjenika. Izvidnica je počela uklanjati barikade, što su pobunjenici zamijetili i otvorili paljbu ranivši Darka Polaka. Uzvratajući paljbu, izvidnica se povukla prema skupini svojih suboraca koji su u međuvremenu krenuli za njima. Dio *Omega* nakon nekog se vremena, pod paljbom, probio do barikade i tamo zauzeo položaj. Na osnovi dobivenih informacija zapovjednik Mašinović odlučio je najprije minobacačima „omekšati“ srpske položaje, te se iz Nove Pisanice 60-milimetarskim minobacačima djelovalo po brdu Bubana, a 82-milimetarskim i 120-milimetarskim minobacačima po dubini okupiranog teritorija. Nakon minobacačke pripreme *Omega* kreću u napad u pratnji borbenog oklopnog vozila. Dolaskom pred barikadu, iz borbenog oklopnog vozila otvorili su paljbu po srpskim bunkerima, na što su ga pobunjenici bezuspješno pokušali pogoditi protuoklopnim sredstvima. Specijalci Mario Topolovčan, Željko Mesar i Žarko Čanađija, osiguravajući se borbenim oklopnim vozilom, motornim su pilama rezali barikadu. U međuvremenu su pobunjenici dopremili svoje borbeno oklopno vozilo, koje je iz PZO topa paljbom prisililo hrvatsko borbeno oklopno vozilo i *Omega*, koje je štitilo, na povlačenje. Već drugo povlačenje navelo je zapovjednika Zdenka Radića na promjenu strategije. Odlučio je poslati grupu koja će sa sjeverne strane zaobići i napasti brdo. Tako je pod vodstvom Žarka Čanađije upućena grupa u čijem su sastavu bili Ivan Franjić, Ivan Škrilin, Mario Topolovčan, Mladen Marinković, Ivica Ivančić, Željko Šiprak, Darko Grgić i Tihomir Trnski. Grupa je, napredujući, prošla kroz minsko polje koje neutralizira Mario Topolovčan, nakon čega izlazi na brdo i uz pomoć protuoklopnih ga sredstava zauzima, dok se pobunjenici povlače u sela Buban i Zrinska. Tijekom djelovanja ta je grupa imala vatrenu podršku s barikade – Mirka Hanžekovića, Damira Glatkog, koji je djelovao puškostrojnicom, Ivica Ivančića, Ivica Jureneca i drugih pripadnika 4. voda.²⁰⁷

Zbog nepovoljne konfiguracije terena, zapovjednik Mašinović u popodnevnim je satima podijelio *Omega* u dvije skupine jačine cca 50 specijalaca u namjeri da razvuče srpske snage, te da selo Zrinsku napadne obuhvatno s dvije strane. Prva skupina pod zapovjedništvom Zdenka Radića krenula je prema selu Buban. Na prilazu selu izvidnička grupa koju su činili Ivan Franjić, Josip Đurkija, Žarko Čanađija, Ivan Škrilin, Mario Topolovčan, Mladen Marinković, Ivica Ivančić, Željko Šiprak, Ivica Božičević, Mirko Vinceković i Tihomir Trnski upala je u zasjedu. Pobunjenici su iskočili na cestu iz šumarka i zapucali po njima.²⁰⁸ Ranjen je Ivica Ivančić, zadobivši tri pro-

²⁰⁷ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, Usmeno priopćenje I. Jureneca 30. V. 2014.

²⁰⁸ *Borbeni put SJPPU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

strijelne rane noge, dok je Mario Topolovčan okrnut po sljepoočnici.²⁰⁹ U izvlačenju im je pomoglo borbeno oklopno vozilo iz kolone, koji je nakon dolaska na prijevaj zapucao po pobunjenicima, na što su se povukli u obližnje kuće. Nakon zbrinjavanja ranjenika, Zdenko Radić izdao je zapovijed da se krene u napad na zgrade u koje su se pobunjenici povukli. Prije toga Žarko Čanađija trebao je *Osom* pogoditi prvu kuću. Kako je pred njom bila čistina, Čanađija se, koristeći se zaštitom borbenog oklopnog vozila, približio kući i pogodio je, te je počela gorjeti. Zatim se izvidnička grupa (naprijed navedena) približila sa sjeverne strane prema sjeniku, koji je također bio u plamenu. Zgrade su zaposjednute pred mrak, zbog čega se nije moglo nastaviti s napredovanjem. Istodobno je druga skupina, sastavljena od ljudstva iz baze *Kamenitovac*, 3. i 4. voda te pričuvne skupine *Kvon 1*, pod zapovjedništvom Ivice Jureneca napredovala od brda Buban prema Zrinskim brdima. Ispred je upućena izvidnica na čelu sa Zoranom Marasom, dok je ispred glavnine ljudstva bilo borbeno oklopno vozilo (vozač Franjo Bolkovac). Samo što je krenula, glavnina ljudstva napadnuta je iz zasjede. Mirko Hanžeković protuoklopnim je sredstvom pogodio kuću iz koje su pucali pobunjenici, prisilivši ih na povlačenje u selo. Do noći je ta skupina došla do ruba Zrinskih brda i počela se spuštati prema drugom kraju sela Zrinska, gdje je zaustavljena. Dostignute položaje u selima Buban i Zrinska *Omega* su predale Zboru narodne garde, te su se vratile u bazu na odmor.²¹⁰

U ranim jutarnjim satima 1. studenog hrvatske su snage nastavile s oslobađanjem Bilogore. Kako su prethodnog dana poraženi na svim smjerovima napada, pobunjenici su se počeli povlačiti, pa je otpor bio znatno slabiji.²¹¹ *Omega* su, ojačane s nekoliko dodatnih borbenih oklopnih vozila, napredovale na potezu brdo Buban – Zrinska brda – Zrinska, dok se raketno-topnička skupina premjestila na dostignute pozicije na Zrinskim brdima te borbeno djelovala po okupiranom dijelu Zrinske i Malom Grđevcu. Napredovanje *Omega* manje su skupine pobunjenika povremeno usporavale sporadičnom pucnjavom, no to ih nije omelo da dokraja oslobode Buban i Zrinsku, gdje su se poslijepodne spojili sa snagama policije i 57. bojne Zbora narodne garde koje su, napredujući iz Velikog Grđevca, oslobodile G. Kovačicu,²¹² dok su se pobunjenici povukli u Mali Grđevac. Nakon oslobođenja Zrinske uklonjene su cestovne barikade.²¹³ Do večeri su hrvatske snage izbile na liniju Zrinska – G. Kovačica – V. Barna, na kojoj su provele noć, kako bi sutradan mogle odmah nastaviti s

²⁰⁹ Izvještaj Operativnog štaba PU Bjelovar, od 31. X. 1991.

²¹⁰ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, Izvještaj PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41-SP-101/105-91, od 1. XI. 1991. i Usmeno priopćenje Ivice Jureneca od 30. V. 2014.

²¹¹ Izvještaj PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41-SP-101/106-91, od 1. XI. 1991.

²¹² *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* i A. MIJATOVIĆ, n. dj., 202.

²¹³ „Policajci posebnog kova“, *Halo 92*, br. 19., 28. VI. 1993., 13.

napredovanjem.²¹⁴ U koordinaciji s 57. bojnom Zbora narodne garde i policijom *Omega* su 2. studenoga krenule iz Zrinske kroz šumu Šušnjar prema Malom Grđevcu te su, potisnuvši pobunjenike, popodne ušle u selo sa sjeverne strane. Kod društvenog doma u središtu sela dočekao ih je stravičan prizor – izmasakrirana tijela troje mještana Velikog Grđevca otetih prije nekoliko tjedana. Daljnjom pretragom sela pronađeno je još jedno tijelo, mještana Hrvata iz M. Grđevca, kojeg su pobunjenici ubili pri povlačenju. Ukupno su pri povlačenju s Bilogore pobunjeni Srbi ubili 23 zarobljenika i civila nesrpske nacionalnosti. Dalje napredovanje *Omega* usporio je zrakoplovni napad Jugoslavenske narodne armije na Grubišno Polje, Ivanovo Selo i V. Grđevac. U poslijepodnevnim satima *Omega* su nastavile napredovanje prema jugu, kroz šumu Čelavica preko Bakračeva brda u smjeru V. Barne. Probijajući se kroz šumu, uklonile su više barikada te mine na mostu preko Grđevice. U večernjim satima *Omega* su se spojile sa Zborom narodne garde u V. Barni, čime je nakon tri mjeseca deblokirana ceste od Grubišnog Polja prema Bjelovaru i Virovitici. Potporu *Omegama* pri napredovanju davala je minobacačka skupina koja je premještena u Gornju Kovačicu, gađajući ciljeve u Malom Grđevcu i Barnjanskim brdima.²¹⁵

I na drugim sektorima hrvatske su snage uspješno provele postavljene zadaće. Tijekom 3. studenoga *Omega* su pretražile šire područje V. Barne, M. Barne i Male Jasenovače pronašavši nekoliko civila. U šumama su nađeni rovovi, utvrđeni bunkeri i uređena boravišta za više ljudi.²¹⁶ Kvaliteta izrade skloništa, zaklona i rovova te čvrstina bunkera pokazivala je da su njihovom izradom rukovodili stručni inženjerijski oficiri te da se dugo radilo na sustavno organiziranoj obrani okupiranog područja.²¹⁷ Nakon pretresa *Omega* su se vratile u bazu, čime je završio njihov angažman u prvoj fazi jedne od prvih oslobodilačkih operacija Domovinskoga rata. Učinak *Omega* bio je velik, jer su na sjeverozapadnom potezu djelovanja bile glavni nositelji borbenog nastupanja, a ta im je zadaća povjerena s obzirom na borbeno iskustvo. Ukupno gledajući, svi zadaci postavljeni za provedbu na sjeverozapadnom potezu djelovanja uspješno su i u roku provedeni.

Učinci cjelokupne operacije *Otkos-10* jesu sljedeći:

1. *Otkos-10* prva je operacija policije i Zbora narodne garde u Domovinskom ratu kojom je oslobođena veća teritorijalna cjelina – 370 km² Bilogore, s dijelom grada Grubišno Polje i 21 selom.²¹⁸

²¹⁴ Dnevni izvještaj KŠ SO Grubišno Polje, kl.: 811/02-91-01/91, ur. br.: 2127/01-01-91, od 1. XI. 1991.

²¹⁵ Izvještaj PS Grubišno Polje, br.: 511-02-41-SP-101/108-91, od 1. XI. 1991. *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995* i A. MIJATOVIĆ, n. dj., 204, 224.

²¹⁶ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

²¹⁷ „Čao Krajina“, *Danas* (Zagreb) br. 508, 12. XI. 1991., 26-28.

²¹⁸ Operativna grupa „Posavina“ 29. je listopada pokrenula operaciju *Orkan 91*, koja je prva oslo-

2. Uklonjena je opasnost presijecanja Podravske magistrale, a time i presijecanja Hrvatske, te je spriječena provedba srpskog ratnog cilja: uspostava granice na potezu Virovitica – Karlobag.
3. Pobjeda je znatno utjecala na borbeni moral branitelja diljem Hrvatske.
4. Stečeno je ratno iskustvo boraca i zapovjednika postrojbi koje su sudjelovale u operaciji.
5. Skraćena je crta obrane (sa 100 km na 15 km), oslobođene su snage i prebačene na nove crte prema jugoistoku.
6. Stvoreni su uvjeti za nastavak napadnih oslobodilačkih operacija na Papuku i Pšunju.
7. Prestala su daljnja razaranja materijalnih dobara Grubišnoga Polja, Virovitice i Bjelovara.
8. Uspostavljena je sigurnost bilogorskog prostora te su stvoreni preduvjeti za normalizaciju života.
9. Otvorena je prometnica Grubišno Polje – Virovitica.
10. Zarobljen je određen broj pobunjenika, koji su razmijenjeni za hrvatske zarobljenike.²¹⁹

Slika 7. Omega u oslobodilačkoj operaciji *Otkos-10*

bodilačka operacija. Rezultati njezine prve faze provedbe bili su skromni. Oslobođeno je selo Bair, koje je uskoro izgubljeno.

²¹⁹ A. MIJATOVIĆ, n. dj., 224-228.

Razmjena zarobljenika u Bosanskome Šamcu 8. studenoga 1991.

Dana 8. studenoga skupina od 30 *Omega* pod zapovjedništvom Zorana Marasa i Zdenka Radića kao osiguranjem, uz skupinu djelatnih policajaca, pratila je konvoj od šest autobusa u kojima je bilo oko 300 pripadnika Jugoslavenske narodne armije zarobljenih u vojarnama u Bjelovaru, Virovitici i drugdje. Naime Bjelovar je kao sjedište policijske uprave bio prikupljalište ratnih zarobljenika. Cilj konvoja bio je Bosanski Šamac, gdje je obavljena razmjena za 300-tinjak hrvatskih gardista i policajaca koje je Jugoslavenska narodna armija dopremila iz logora Manjača.²²⁰ Tijekom razmjene pojavio se problem što 50-ak pripadnika Jugoslavenske narodne armije nije htjelo da ih se razmijeni izjasnivši se da žele ostati na hrvatskoj strani, što je nakraju uvaženo. Zoran Maras sjeća se da su konvoj i pri dolasku, sa zarobljenicima Jugoslavenske narodne armije, i pri odlasku iz Bosanskog Šamca, kad su u autobusima bili bivši logoraši – Hrvati, intenzivno nadlijetali zrakoplovi Jugoslavenske narodne armije. Nisu djelovali, ali je već njihova prisutnost izazivala nervozu i kod pratnje i kod razmijenjenih bivših logoraša.²²¹

Borbe za Donju Vrijesku 12. studenoga 1991.

Nakon uspjeha na sjeveru zahvaljujući *Otkosu - 10*, združene hrvatske snage iz Daruvara, Bjelovara, Virovitice i Grubišnog Polja 10. su studenoga nastavile s oslobađanjem doline rijeke Ilove i juga Biologore na granici grubišnopoljske, daruvarske i virovitičke općine. Do 12. studenoga izbile su na liniju Levinovac – Bastajski Brđani – Velika Maslenjača – Gornja Vrijeska. Istodobno su daruvarska garda i policija na jugu oslobodile dio Batinjana, odakle je Daruvar razaran mjesecima. U nastavku je trebalo osloboditi sela na cestovnom potezu Daruvar – Podravska Slatina i početi oslobađati Papuk.²²²

Prema usmenoj zapovijedi načelnika Policijske uprave Bjelovar, 80 pripadnika *Omega*, ojačanih borbenim oklopnim vozilima svih vrsta i 80-milimetarskim BVP-om, uključilo se u to djelovanje. *Omega* su zajedno s drugim hrvatskim snagama 12. studenoga krenule iz Maslenjače prema križanju cesta Daruvar – Podr. Slatina – Grubišno Polje kod sela Donja Vrijeska. Krajnji cilj bilo je selo Dobra Kuća istočno od Daruvara. Već na izlazu iz sela, kod pruge, kolona je napadnuta nepreciznom minobacačkom vatrom. Napredujući, kolona je naišla na balvanske barikade kojima su pobunjenici u dužini 100 m blokirali cestu. Vozila su stala, a pripadnici *Omega* Zdenko Radić, Ivan Franjić, Žarko Čanadija, Krunoslav Stari, Ivica Božičević, Mladen Marinković, Mirko

²²⁰ Dopis PS za kontr. i reg. prometa PU Bjelovar, br.: 511-02-04-8635/1-91, od 8. XI. 1991. i Obavijest PU Bjelovar o ratnim zarobljenicima, br.: 511-02-02/II-SP-306/91. ON., od 26. IX. 1991.

²²¹ Usmeno priopćenje Zorana Marasa 24. ožujka 2014. god.

²²² Dnevno izvješće KŠ SO Grubišno Polje, kl.: 811/02-01/01-91, ur. br.: 2127/01-01-91-39, od 11. XI. 1991. i Izvješće PS Daruvar o upotrebi art. jedinice kao i AT jedinice ove PS. Br.: 511-02-21-2343-12/91., od 13. XI. 1991.

Vinceković i Darko Grgić pješice su krenuli u obuhvat barikade. Koristeći se zaštitom magle, motornim su pilama počeli uklanjati prvu barikadu. Na zvuk motora pile pobunjeni su ih Srbi napali iz minobacača. Nakon nekoliko uzastopnih minobacačkih napada koji su potrajali satima, i tijekom kojih se većina *Omega* uspjela skloniti u podrum kuće na križanju ceste iz D. Vrijeske s cestom Bastaji – Batinjani, zapovjednik je izdao zapovijed da izvidnička skupina zaobiđe barikade. Jedna je grupa sjevernom, a druga južnom stranom uspjela prijeći barikade, na što su ih pobunjenici napali strojnicama te su čak na njih ispalili protuoklopnu raketu „maljutku“, ali su zbog magle bili neprecizni. Jedna „maljutka“ eksplodirala je u krošnji stabla ispod kojeg su bili Zoran Maras, Ivica Jurenec i Damir Glatki, bez posljedica. Tako su *Omega* ovladale križanjem ceste Daruvar – Podr. Slatina – Grubišno Polje i stvorile preduvjet za daljnje napredovanje hrvatskim snagama prema Batinjanima te prema Bastajima. Gubitak strateški važnog raskrižja naveo je pobunjenike da zatraže zračnu pomoć od Jugoslavenske narodne armije, te su se oko 10 sati pojavili traženi armijski zrakoplovi. U brišućem letu nadletjeli su položaje *Omega* i ostalih hrvatskih oružanih postrojbi. Iz hrvatske kolone kod Maslenjače na zrakoplove su ispaljene tri „strele 2M“, no bez rezultata.²²³ Zato je PZO Daruvara, kamo su zrakoplovi bacili kazetne bombe i „krmače“, ubivši dva i ranivši više civila i policajca te nanijevši golemu materijalnu štetu, pogodio jedan zrakoplov.²²⁴ Bombardirali su i Ivanovo Selo, Šuplju Lipu, Sirač...²²⁵ Nakon prestanka zračne opasnosti *Omega* su nastavile napredovati prema Vrijeski i Batinjanima. Napredovanje je prekinuto kada se otkrilo da je most na cesti miniran velikom količinom eksploziva. Zaustavljeno je napredovanje kolone te su pozvani pirotehničari Hrvatske vojske da ga razminiraju. Kako je u međuvremenu pala noć, *Omega* su se vratile u bazu, pod sporadičnom srpskom paljbom, a dostignute linije preuzela je Hrvatska vojska.²²⁶ Kako je Hrvatska vojska istodobno izgubila nadzor nad Batinjanima, akcija je blokirana.²²⁷ Stoga će sela Gornja i Donja Vrijeska biti oslobođena tek nakon mjesec dana, tj. 10. prosinca 1991.²²⁸

Osma intervencija u Pakracu – 11./12. prosinca 1991.

Početak prosinca hrvatske snage počele su borbu za oslobođenje okupiranih dijelova Pakraca i okolnih naselja. Ovladale su selima Novi Majur, Kukunjevac i Dobrovac, 6. prosinca oslobođen je Lipik, a pobunjeni Srbi potisnuti su na crtu Ja-

²²³ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, „Policajci posebnog kova“, *Halo* 92, br. 19, 28. VI. 1993., 13, i Usmeno priopćenje Ivica Jureneca od 30. V. 2014.

²²⁴ Izvješće PS Daruvar o upotrebi art. jedinice ove PS, br.: 511-02-21-2343-11/91, od 12. XI. 1991.

²²⁵ Izvješće COB Bjelovar. Kl: 811-02/91-01/04, ur. br.: 2103-10-05/3-91-315, od 12. XI. 1991.

²²⁶ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*

²²⁷ N. IVKANEC, n. dj. 142.

²²⁸ Obavijest Operativnog štaba PU Bjelovar od 10. XII. 1991.

gma – Donji Čaglić – Japaga. Potisnuti su iz dijela Pakraca koji je postao podijeljen grad, u kojem su hrvatske snage držale sjeverni i veći dio središta, a srpske južni i istočni dio grada te zapadne padine Psunja iznad grada.²²⁹ Nakon konsolidiranja položaja odlučeno je da se oslobodi cijeli grad, i to združenom akcijom policije i Hrvatske vojske.²³⁰ S tom je zadaćom još 5. prosinca u Pakrac poslan dio *Omega* pod zapovjedništvom pomoćnika zapovjednika Zdenka Radića, zapovjednika 1. voda Ivana Franjića i zapovjednika 4. voda Ivica Jurenca te 3. i 4. vod. Od njih se očekivalo da sami oslobode Ulicu 40. divizije u istočnom dijelu grada, što nije realizirano. Stoga je 11. prosinca u Pakrac poslano 90 pripadnika *Omega* ojačanih borbenim oklopnim vozilom 20/3. Nakon dolaska podijeljeni su u dvije skupine. Prva, sastavljena od 2. i 3. voda te dijela 4. voda, predvođena zapovjednicima vodova Žarkom Čanađijom i Zoranom Marasom te zapovjednikom 3. odjeljenja 4. voda Mirkom Hanžekom, dobila je zadaću da oslobodi Ulicu 40. divizije. Druga skupina, pod zapovjedništvom Hamdije Mašinović, trebala je u koordinaciji sa Zborom narodne garde izvesti pješački napad pokraj Vladikina dvora u smjeru Gavrince i Pakračkih Vinograda. U koordinaciji s Hrvatskom vojskom, nakon topničke pripreme, u 8 sati obje su skupine krenule u napad po zadanim smjerovima. Vod zapovjednika Žarka Čanađije krenuo je kraj zgrade Hrvatskog doma u namjeri da ulicu presiječe u dva dijela. Drugi vod, pod zapovjedništvom Zorana Marasa, krenuo je kraj katoličke crkve u smjeru dječjeg vrtića na padini Kalvarije, gdje su bili pobunjenici. Kako objektu zbog mina nisu mogli prići, vodovi su se spojili i zauzeli pozicije duž Ulice 40. divizije. Istodobno je skupina pakračkih policajaca upala u zasjedu, pet ih je poginulo, a osam ih je ranjeno. Poginuo je i jedan gardist, a ranjeno ih je pet. Dio *Omega* upućen je u pomoć, te su ranjenici izvučeni i transportirani u bolnicu. Vodeći teške ulične borbe, *Omega* su potisnule pobunjenike prema sjeveru, te su uz potporu minobacača i BST-a ovladale većim dijelom Ulice 40. divizije, pomakavši crtu obrane za oko 700 m. Istovremeno je druga skupina predvođena Mašinovićem zajedno s gardistima krenula u napad pokraj Vladikina dvora u smjeru Pakračkih Vinograda. Pobunjenici su na njih otvorili jaku paljbu. Od eksplozije minobacačke granate ranjen je Ivica Božičević. Paralelno je skupina pod vodstvom Mirka Kirina pokušala izvesti pješački napad iz smjera zgrade općine, ali je zbog nepovoljne taktičke situacije napad prekinut. Pokazalo se da je srpski otpor u tom uporištu prejak te da hrvatska topnička priprema i potpora nije bila dovoljna. Stoga je Mašinović otišao u Zapovjedništvo Hrvatske vojske u selo Batinjani i zatražio tenkovsku potporu u provedbi zadaće. U večernjim satima u Pakrac je stigla zatražena potpora. No noć je prekinula sukob jer je temperatura pala do -20 °C.²³¹

²²⁹ KRIŽAN-BENKOVIĆ, n. dj., 43-44, i „Zima nameće noćno primirje“, *Borba* br. 348, 13. XII. 1991., 4.

²³⁰ Obavijest Štaba PU Bjelovar o događajima u Pakracu, od 11. XII. 1991.

²³¹ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* „Usmeno priopćenje I. Jurenca 30. V. 2014. Obavijest Štaba PU Bjelovar o događajima u Pakracu, od 11. XII. 1991. i „Zima nameće noćno primirje“, *Borba* br. 348, 13. XII. 1991., 4.

Sljedećeg dana, 12. prosinca, *Omega* ojačane jednim tenkom započele su ovladavanjem ostatkom Ulice 40. divizije. Istovremeno su postrojbe Hrvatske vojske dobile zadaću osiguranja desnog boka i potiskivanja pobunjenika iz Gavrinice. Nakon brzog ovladavanja Ulicom 40. divizije *Omega* su krenule u smjeru Kalvarije i Gavrinice. Izvidnička skupina, predvođena Zoranom Marasom, krenula je cestom uz dječji vrtić. Na putu je bio srpski bunker kojem se skupina *Omega* pokušala približiti sa strane, kroz šumarak, gdje je upala u minsko polje. Specijalac Mladen Marinković stao je na protupešačku minu koja mu je raznijela stopalo. Za to vrijeme ostatak *Omega* došao je pred bunker, koji su našli prazan. Pod stalnom srpskom paljbom nastavili su kretanje kroz Gavrinicu prema vrhu Kalvarija, pri čemu su uzvraćali na vatru ispaljujući tromblone i protuoklopna sredstva. Kad su došli na vrh brda, Srbi su iz bunkera otvorili jaku strojničku paljbu na *Omega* te su ranjeni Zoran Maras i Darko Petreković. Dijelu postrojbe zaprijetila je opasnost od pobunjeničkog okruživanja, pa se nakon topničkog djelovanja po srpskim položajima počela povlačiti iz Gavrinice jer su pobunjenici iz Pakračkih Vinograda otvorili jaku strojničku paljbu. U povlačenju im je presudnu zaštitu dala posada borbenog oklopnog vozila, Borislav Matica i Snježan Bartolović, djelujući iz protuzračnog topa po srpskim položajima i onemogućivši tako presijecanje odstupnice prema centru grada. Postrojba se navečer povukla u grad, a potom u bazu. Ukupni rezultat borbenog djelovanja 11. i 12. prosinca nije bio zanemariv; u istočnom dijelu grada oslobođene su ulice: Strossmayerova, Ulica 40. divizije, Gundulićeva i Ulica kralja Tomislava, a na sjeveru je 76. bojna Hrvatske vojske oslobodila dio grada oko tvornice DIK *Papuk* i ušla u dio Kusonja. Srpske su snage primorane na koncentraciju oko Gavrinice, čime su oslabili linije na potezu Kusonje – Dereza – Bučje, što je pak Hrvatskoj vojsci olakšalo prodor u taj prostor sa sjevera i istoka.²³² Iz osvete za pretrpljeni poraz srpske su snage od 13. do 15. prosinca neprekidno topnički razarale Pakrac, a u Ulici Franje Drobnija poubijale su sve preostale građane hrvatske nacionalnosti.²³³

Deveta intervencija u Pakracu – 26. prosinca 1991.

Dana 24. prosinca počela je operacija *Alfa*, čiji je cilj bio oslobađanje istočnih progradskih naselja Pakraca. Napredujuće hrvatske postrojbe 25. su prosinca oslobodile Kusonje i Dragović.²³⁴ Oslobođanjem Kusonja stvoreni su preduvjeti za oslobađanje ostalih sela na Psnju istočno i jugoistočno od Pakraca te preostalih sela na cesti Pa-

²³² *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.* i KRIŽAN-BENKOVIĆ, n. dj., 45.

²³³ Obavijest Operativnog štaba PU Bjelovar o događajima u Pakracu, od 16. XII. 1991. i N. IVKA-NEC, n. dj. 243.

²³⁴ Izvješće COB Pakrac od 25. XII. 1991.

krac – Požega. Stoga je 26. prosinca u Kusonje upućena skupina pričuvnih *Omega* predvođena Žarkom Čanađijom i Tihomirom Trnskim. Već pri ulasku u grad, pobunjeni su Srbi kod pilane otvorili na tu skupinu jaku raketnu paljbu. Naime kombinirane snage Hrvatske vojske na obroncima Psunja vodile su borbe za oslobođenje Pakračkih Vinograda, Gavrinice i Šeovice. Srbi su nastojali zaustaviti njihov prodor prema jugu tukući topništvom Pakrac i okolicu. Tijekom tih borbi skupina policajaca našla se u okruženju, pa su *Omega* krenule prema Gavrinici u pomoć i u jednom su vrtu našle tijelo poginulog policajca. Uto je dio 76. pakračke bojne Hrvatske vojske, *Foke*, pod zapovjedništvom Marijana Kuhlavija, krenuo u protunapad, što je pobunjene Srbe prisililo na povlačenje. Na Gavrinici su se spojili s Hrvatskom vojskom te su odatle zajedno nastavili napredovanje prema jugoistoku, odnosno selu Japaga, dok su se *Omega* vratile u grad.²³⁵

Idućih dana vodile su se žestoke bitke za Gavrinicu i sela Šeovica i Japaga. Nakon početnog uspjeha i oslobađanja, u čemu sudjeluje i oko 100 policajaca Policijske uprave Bjelovar, u jakom srpskom protuudaru hrvatske snage gube ta naselja 29. prosinca. Pri tome su Pakrac, Prekopakra i Lipik bili teško tučeni topništvom i raketirani iz zrakoplova.²³⁶

Nakon Sarajevskog primirja

U mjesecima nakon potpisivanja Sarajevskog primirja *Omega* su najviše boravile na području Policijske stanice Pakrac, gdje se, uz posredovanje promatrača Europske zajednice pregovaralo s predstavnicima Jugoslavenske narodne armije o razmjeni zarobljenika i poštivanju primirja. U tome sudjeluju i neki pripadnici *Omega*. Tako su prvi prelazak u Gavrinicu, okupirani dio Pakraca, učinili Hamdija Mašinović, Ivan Martinčić, Tihomir Trnski i Josip Tomšić kao pregovarači s Jugoslavenskom narodnom armijom. *Omega* su isto tako prvih mjeseci 1992. u koordiniranim akcijama s policajcima policijskih stanica Daruvar i Grubišno Polje pretresale oslobođeni teritorij pronašavši veće količine pješačkog oružja. Nakon što se u lipnju 1992., sukladno mirovnom planu Ujedinjenih naroda, Hrvatska vojska povukla s pakračke bojišnice, *Omega* preuzimaju osiguranje linije dodira s pobunjenim Srbima na potezu Pakrac – Kusonje – Bučje, što je bio zahtjevan i opasan zadatak jer je linija razdvajanja na pakračkom području bila duga 42 km, a srpska strana učestalo je ubacivala diverzantske skupine i pucala na liniji dodira.²³⁷

²³⁵ *Borbeni put SJP PU Bjelovarsko-bilogorske – „Omega“ 1991. – 1995.*, Izvješće COB Pakrac od 26. XII. 1991. i Izvješće COB Bjelovar. Kl: 811-01/91-030/01, ur. br.: 2103-10-05/3-91-356, od 26. XII. 1991.

²³⁶ Izvješće COB Pakrac od 28. XII. 1991., Izvješće COB Pakrac od 29. XII. 1991.

²³⁷ „Policajci posebnog kova“, *Halo* 92, br. 19, 28. VI. 1993., 13.

Zaključak

Posebna jedinica policije Policijske uprave Bjelovar *Omega* bila je prva hrvatska manevarska obrambena postrojba nastala na prostoru tadašnjih devet zapadnoslavonsko-podravskih općina koje je pokrivala ta policijska uprava. Kao takva 1991. godine uspješno sudjeluje u svim borbama na tom području protiv srpskih pobunjenika i Jugoslavenske narodne armije, počev od prvog oružanog sukoba u Republici Hrvatskoj – intervencije u Pakracu 2. ožujka 1991. – preko mnogobrojnih borbenih zadaća u obrani tadašnjih općina Grubišno Polje i Daruvar te ponajviše Pakraca, ali i na Banovini (Glina i okolica), posebice onima iz 1991. vezanima uz vojno-redarstvene akcije zauzimanja vojarni u Doljanima kod Daruvara i u Bjelovaru te u operacijama oslobađanja zapadne Slavonije *Otkos-10*, *Papuk 91* i *Alfa*. Postrojba je na svim bojišnicama iskazala domoljubnu motiviranost i punu osposobljenost u izvođenju borbenih i drugih zadaća koje joj je nalagalo Ministarstvo unutarnjih poslova u obrani slobode i suverenosti Republike Hrvatske.

The Military Operation of the Special Police Task Force of the Police Administration Bjelovar – *Omega* in 1991

Summary

The Special Police Task Force of the Police Administration Bjelovar – *Omega* – was formed on 23rd February 1991 as the first regional unit of the Special Police Forces in Croatia. It covered the territory between western Slavonia and Podravina. Its commanders were Miralem Alečković and Hamdija Mašinović, and during the War, *Omega* numbered 302 active and 418 reserve members. The unit carried out its first operation on 2nd March 1991 in Pakrac, and became thereby the first Croatian army unit that was to operate actively in the Homeland War. After a series of interventions in Pakrac, the defence of Glina followed, and the tragic ambush in Sirač, where two members were killed and seven wounded. The next was the tragedy in Kusunje, where the unit attempted to rescue the Bjelovar guardsmen. Battles for Daruvar and Doljani followed, as well as the freeing of Pakrac by breaking out through Kukuljevac. In September, the unit played the crucial role in overtaking the barracks of the Yugoslav National Army in Doljani and Bjelovar. *Omega* had continued its warpath on the Pakrac–Lipik stretch, where it had carried out as many as nine interventions until the end of 1991. The unit was further one of the crucial success factors in *Otkos 10*, the Bilogora liberation operation. *Omega* further participated in the liberation operations *Papuk-91* and *Alfa*. During the Homeland War, six members of the unit were killed, while 43 were wounded.

Keywords: Special Police; *Omega*; Bjelovar; Western Slavonia; 1991; *Otkos 10*.

Dr. sc. Jakša Raguž
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10, 10 000 Zagreb
insitut@isp.hr

